

Sophia

Štvrťročník pre uvedenie

duchovných hodnôt do života

Čo sa v srdci
nevzdáš,
to bude zachránené

K str. 41: 12. storočie bolo storočím Panny.

Z OBSAHU:

∞ DÔVERA
Úvodník - str. 3

∞ PODSTATA MYSLENIA A SVETOVÝCH
NÁZOROV
Dvanásť svetových názorov a dvanásť znamení - str. 4

∞ TAJOMSTVO GRÁLU 5.
Wolframov a Wagnerov Parsifal- str. 9

∞ CESTA ÚCTY
O štúdiu antropozofie - str. 13

∞ BEZ DŮVODU
Báseň - str. 15

∞ TULIPÁN
Duchovní význam kvétin - str. 16

∞ CHRÁMOVÁ LEGENDA
Podstata slobodomurárstva - str. 17

∞ AJŇAHÍTA A JEJÍ DOBRÁ MYŠLENKA
4. perla zo starej Perzie - str. 21

∞ CHERUBSKÝ POUTNÍK
Dvojveršia Angela Silesia- str. 22

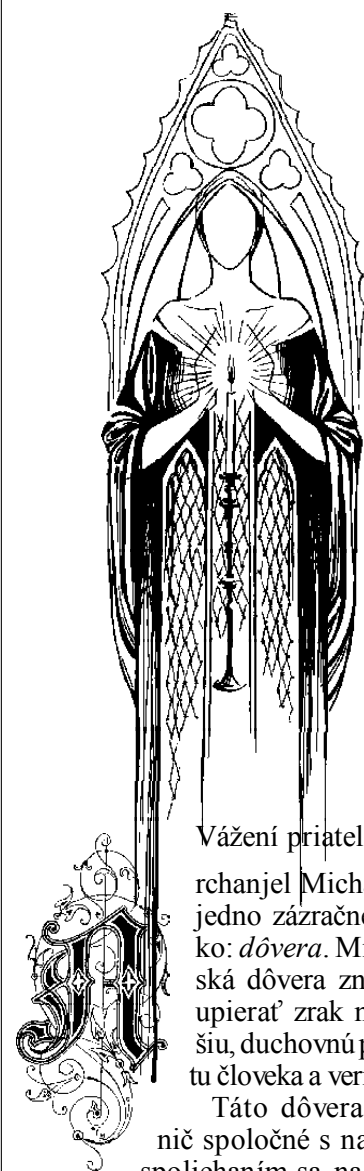
∞ DUCHOVNÝ VÝZNAM ODIEVANIA
Šaty ako výraz nadzmyslovej bytosti človeka - str. 23

∞ RAFAEL
Sedem archanjelov,
ktorí sa striedajú ako duchovia času - str. 31

∞ RAFAELSKÁ ARCHITEKTÚRA
Signatúra archanjela Rafaela
v stavebných slohoch gotiky a klasickej slohu
Indie a Indonézie - str. 37

∞ ARCHANJELI A HUDBA SFÉR
Alebo čo robia anjeli v nebi - str. 46

∞ AINULINDALE
Hudba Ainur - str. 48

Vážení priatelia!

Archanjel Michael má jedno zázračné slovo: *dôvera*. Michaelská dôvera znamená upierať zrak na vyššiu, duchovnú podstatu človeka a veriť v ňu.

Táto dôvera nemá nič spoločné s naivným spoliehaním sa na to, že ľudia sú dobrí, ani s vkladáním veľkých hodnôt do rúk nezodpovedných ľudí. Nie je *hodnotením* skutočnosti, ktoré môže byť menej alebo viac presné, ale duchovným *činom*, ktorým sa skutočnosť tvorí, ktorým sa robí lepšou.

Ak do niekoho *vkladáte* svoju dôveru, svoju nádej, vyvolávate tým v ňom vôľu a túžbu túto dôveru nesklamať. Apelujete tým na jeho slnečnú duchovnú podstatu a posilňujete ju.

Práve dnes, keď sa život stáva stále zložitejší, prestáva byť možné ustrážiť všetko legislatívne, všetko kontrolovať, a vzniká stále väčšia potreba dôvery. Spoločnosť bez michaelských síl dnes nemôže fungovať. Učme sa, priatelia, používať túto čarovnú silu slnecových bytostí; tak ako aj ja dôverujem Vám, mojim čitateľom, že to, čo pre Vás robím, nevýjde nazmar, ale prinesie jedného dňa krásne plody.
Vaša Sophia

Podstata myslenia a svetových názorov 2.

Zdeněk Vaňa

Dokončenie zo Sophie 19

A teraz k hlavným svetovým názorom.

Materializmus

Niektorí ľudia sú založení tak, že je pre nich nemožné pochopiť nejakú duchovnú pravdu a nájsť cestu k duchu. Sú vnímaví iba pre to, čo im sprostredkujú najhrubšie zmyslové dojmy a nič iného pre nich neexistuje. Duchovné skutočnosti, pokiaľ o nich vôbec hovoria, sú im len vlastnosťami či funkciami hmoty.

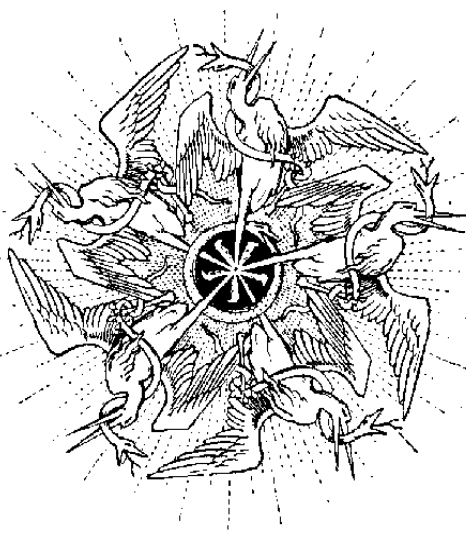
Tak vzniká *materializmus*, určujúci poňatie sveta dnešnej vedy, zameranej iba na to, čo zvestujú zmysly a čo sa dá chápať čisto rozumovo. Na tomto poňatí sú založené úspechy prírodnej vedy a technickej civilizácie. Nemôže byť preto odmietané ako úplne mylné - to, čo však hlása, platí len pre hmotný svet a jeho zákony, zvlášť pre oblasť neživej prírody, pochopiteľnú abstraktnému mysleniu, viazanému na zmysly. Je treba si uvedomiť, že najmä západné ľudstvo muselo týmto pohľadom na svet prejsť, aby si plne uvedomilo jeho medze a získalo určité schopnosti pre svoj ďalší vývoj.

Spiritualizmus

Ako je materialista až príliš ponorený svojím vedomím do hmoty, tak v protiklade k nemu sú iní ľudia založení tak, že vo všetkom hmotnom vidia len prejav či zjavenie ducha, ktorý je pre nich jedinou skutočnou realitou, zatiaľ čo hmoty je iba klamným zdaním - mája. To bol charakteristický postoj a zážitok človeka v staroindickej epoche. Pokiaľ žije dodnes v rôznych filozofických systémoch, môžeme ho nazvať *spiritualizmom*. Pokiaľ sa vzťahuje k duchovnej oblasti, je tento názor pravdivý. Jeho jednostrannosť spočíva však v tom, že podceňuje alebo popiera význam hmotného sveta a jeho zákonov. V tomto smere je pravým opakom materializmu.

Realizmus

Iným ľuďom je v podstate ľahostajné, či svet je hmotný či duchovný - berú ho proste taký, aký je, uznávajú jeho skutočnosť a odmietajú skúmať jeho podstatu. Držia sa iba toho, čo poznávajú okolo seba, zameriavajú sa na životnú prax a považujú sa za realistov - preto môžeme tento názor označiť ako *realizmus*.

Idealizmus

Podobne ako tvorí polaritu materializmus so spiritualizmom, má realizmus svoj protiklad v *idealizme*; ktorý síce uznáva realitu svetových procesov, chápe ich však ako preniknuté ideou, až ktorá im dáva zmysel. Idey sú v základe všetkých svetových procesov ako ich účel a zmysel, ktorými sa môže riadiť ľudské konanie. Všetko na svete je iba prostriedkom na realizáciu ideí, vid'. J. G. Fichte: "Svet je zvečneným materiálom pre plnenie povinností." I tu môžeme uznávať čiastkovú pravdu tohto stanoviska, jeho slabinou však je, že sa ním nedá vysvetliť vonkajšia realita.

Uvedené štyri protikladné svetové názory môžeme postaviť proti sebe do kríža, ktorý predstavuje štyri základné relatívne oprávnené postoje ku skutočnosti.

Medzi nimi sú však názory, ktoré tvoria určité prechody.

Matematizmus

Napr. medzi materializmom a idealizmom. Ak sa pozdvihneme nad hrubý materializmus, dnes už značne "zmäkčený" najmä vďaka objavom v atómovej fyzike, potom môžeme uznávať realitu toho, čo sa dá vyjadriť matematicky. Už Kantovi nástupci tvrdili, že v každom vedeckom odbore je iba toľko skutočnej vedy, koľko je v nej matematiky. Len to, čo sa dá vypočítať a vyjadriť nejakou matematickou formulou, je skutočné a exaktné. Toto poňatie možno nazvať *matematizmom*, i keď jeho zástanci väčšinou toto označenie nepoužívajú. V dnešnej dobe rozvoja počítačovej techniky stojí však tento názor plne v popredí, a to nielen vo vedeckom živote, ale zasahuje prakticky do všetkých oblastí ľudskej činnosti. Bádanie bez matematiky je síce možné považovať za nevedecké, nedá sa ním však vysvetliť ani najjednoduchší pocit, nieto ešte zložitejšie duševné pochody a skutočnosti duchovného života. Je síce možné vypočítať napr. kmity vlnenia červenej alebo modrej farby, nie však vlastný vnútorný zážitok červenej alebo modrej.

Racionalizmus

Je však možné postúpiť o krôčik ďalej a síce pripustiť, že svet je usporiadaný matematicky (podľa miery, váhy a počtu) - to napokon hlásali už niektorí grécki filozofi - ale zároveň si uvedomovať, že vo svete pôsobia i iné idey než matematické. Nie však také, ktoré by vyplývali z nejakého vnútorného zážitku, intuície a pod., ale iba idey, ktoré nemožno vyčítať z vonkajších zmyslových dojmov a pochopiť rozumom. To je názor *racionalizmu*, ktorý taktiež vládne ako vo vede tak i v praktickom živote.

Akonáhle sa k týmto zvonka získaným ideám pripoja ešte idey, ku ktorým dospievame čisto intelektuálne alebo z etického hľadiska, prechádzame opäť k idealizmu a dokončujeme tak prechod od materializmu k idealizmu.

Psychizmus

Podobný prechod sa dá sledovať medzi idealizmom a spiritualizmom. Idealizmus môže byť vystupňovaný až k poznaniu, že idey sa nevznášajú ako niečo neosobného niekde vo vzduchu, lebo nemôžu samy osebe väziť vo veciach, ale že sú vždy viazané na nejakú bytosť, ktorá je ich tvorkyňou alebo nositeľkou. Len tak môžu pôsobiť v dejinách, ovládať ľudské skupiny, národy a štáty. To je presvedčenie názorov, ktoré môžeme označiť súhrnným názvom ako *psychizmus* (od psyché - ľudskej duše ako zdroja ideí), predstava o oduševnenosti sveta.

Pneumatizmus

I v tomto postoji však väzí určitá jednostrannosť. Človek nemusí byť spokojný, že existujú bytosti, ktoré majú idey, ale môže dospieť k názoru, že tieto bytosti musia mať v sebe niečo aktívne, vôľové, schopnosť konať a tvoriť. To však môžu mať len bytosti individuálne, duchovné. Svet nie je iba oduševnený, ale je svetom duchovných individuálnych bytostí, ktoré nielen iba poznávajú, ale pôsobia a tvoria. To je názor *pneumatizmu* (pneuma = duch), predstavy o jednotnej duchovnej podstate sveta.

I tento názor je oprávnený, ale zároveň tiež neúplný a tým jednostranný. Je možné si uvedomiť, že hovorí o jednotnom duchu zvlášť v panteistickom zmysle, nevysvetľuje všetky rozdielnosti, ktoré vo svete pozorujeme, rozdielne vývojové stupne bytostí a najmä záhadu zla. Odtiaľ je potom možné pokročiť od pneumatizmu opäť k spiritualizmu. Rozdiel medzi pneumatizmom a spiritualizmom spočíva v tom, že pneumatista vidí len jednotného vše-ducha (Brahman indickej filozofie alebo v inej, skôr zahrmanštenej podobe - Alah islamu), kým spiritualista rozlišuje jednotlivé duchovné bytosti - hierarchie. Môžeme to prirovnať k obrazu komárieho roja: pneumatista-panteista vidí len roj ako nediferencovaný obláčik, zatiaľ čo spiritualista rozoznáva v roji jednotlivých komárov.

Monádizmus

Tým je dovŕšený prechod od idealizmu k spiritualizmu. Ak postupujeme ďalej obráteným smerom, t.j. k realizmu, potom vlastne prechádza-

me od bytostného poňatia skutočnosti opäť k poňatiu abstraktnému. Namiesto o duchovných bytostiach potom hovoríme - spolu s nemeckým filozofom Leibnizom - o monádach, chápaných ako jednotky existencie najrôznejšieho druhu, schopností a stupňov vedomia, ale bez konkrétneho duchovného určenia - čiže *monádizmus*, akýsi zabstrahovaný spiritualizmus.

Dynamizmus

Ak sa vzdialíme ešte viac od spiritualizmu a odmietneme aj len abstraktnú predstavu bytostí, potom uznávame len svet síl, energií, vibrácií, silových polí, o ktorých sa dnes veľa hovorí napr. i v súčasnej psychotronike, v podstate neosobne, bez toho, aby sa tieto sily a energie (magnetizmus, tiaž, rôzne radiácie, ale tiež prány a tattvy v indickom poňatí), ktoré pôsobia vo svetových procesoch a vo všetkej vonkajšej realite, spájali s určitými bytosťami. V tomto postoji možno hovoriť o *dynamizme*, názore, ktorý hľadá podstatu všetkého diania v bližšie nedefinovaných kozmických silách a energiách.

Ak ideme potom týmto smerom ďalej a odmietneme aj predstavy o silách ako poveru, ocitáme sa opäť v realizme, ktorý uznáva za skutočné iba to, čo ho bezprostredne obklopuje.

Fenomenalizmus

Ak chceme potom nájsť prechod od realizmu k materializmu, môžeme začať tým, že začneme pochybovať o správnosti realistického názoru - o tom, či svet, ktorý nás obklopuje, je skutočný alebo či sa nám takým iba javí. Farby, zvuky, tvary a pod. vznikajú vlastne vďaka procesom v mozgu, uchu a iných orgánoch vnímania, a preto nemôžeme hovoriť o inom svete než o svete javov, fenoménov, jeho vlastná skutočnosť je mi neprístupná. To je názor *fenomenalizmu*, ktorý značne ovplyvnil myslenie 19. storočia, najmä pod dojomom Kantovej tézy o nepoznatelnosti "veci osebe".

Senzualizmus

Týmto smerom je možné ísť ešte ďalej a tvrdiť, že i v týchto javoch je ešte veľa primysleného, zatiaľ čo oprávnené je iba to, čo vypovedajú len naše zmysly. Odlišuje teda v ja-

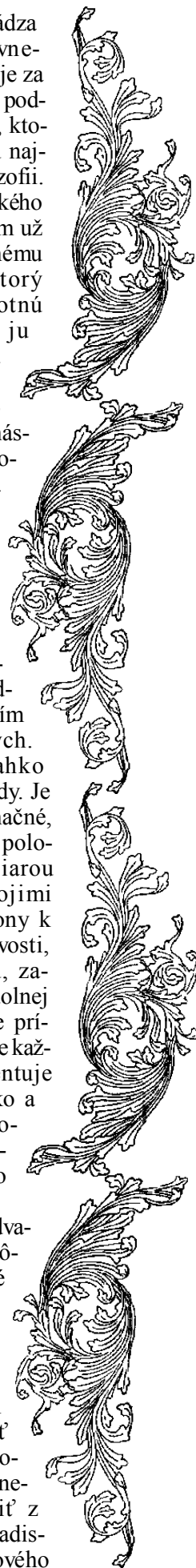
voch to, čo pochádza zo zmyslových vnemov, ktoré považuje za jedinú realitu. To je podstata *senzualizmu*, ktorý hral veľkú rolu najmä v anglickej filozofii.

Od senzualistického nazerania je potom už len krok k vlastnému materializmu, ktorý uznáva len hmotnú skutočnosť, ako ju sprostredkovávajú zmysly.

Tým sa uzatvára celý kruh dvanástich hlavných svetových názorov (obr. str. 6).

Je známou skutočnosťou, že každý z týchto svetových názorov môže byť dômyselne obhajovaný spolu s presvedčivým potlačovaním všetkých ostatných. Pre každý sa ľahko nájdu dobré dôvody. Je však pritom príznačné, že názory v hornej polovici kruhu nad čiarou majú medzi svojimi prívržencami sklony k určitej nepohyblivosti, fundamentalizmu, zatiaľ čo názory v dolnej polovici sú ľahšie prístupné poznaniu, že každý názor reprezentuje len určité hľadisko a môžu ľahšie a pohyblivejšie prechádzať z jedného do druhého.

Medzi týmito dvanástimi názormi môžu byť ešte určité varianty a nuansy, v podstate je však možné všetky uviesť na týchto dvanástich hlavných typov - dvanásť vstupných brán k poznaniu sveta. Svet nemôžeme pochopiť z jednostranného hľadiska jediného svetového

názoru, ale odhaľuje sa iba tomu, kto pochopí, že ho musí obísť v kruhu všetkých názorov. Ako slnko obchádza zvieratníkom, aby osvecovalo Zem z dvanástich rôznych miest a smerov, tak sa je potrebné naučiť vžívať do dvanástich rôznych hľadísk, z ktorých je možné pozorovať svet a ktoré sú myšlienkovy všetky rovnako oprávnené. Toto obchádzanie neznamenaá nejaké splyvanie všetkých názorov v povrchnú šedivú syntézu, ale uplatnenie všetkých hľadísk, pri zachovaní ich farieb.

Prečo je táto všestrannosť pohľadu na svet nevyhnutná?

Pretože každý z dvanástich typov predstavuje zvláštny kľúč pre určitú oblasť skutočnosti. Ako Slnko a planéty prechádzajú zverokruhom, tak i ľudská duša môže prechádzať duchovným kruhom dvanástich svetových názorov - medzi dušou a svetovými názormi je rovnaký vzťah ako medzi Zemou a dvanástimi znameniami zvieratníka. Preto je možné uvádzať jednotlivé svetové názory do vzťahu k jednotlivým zvieratníkovým znameniam. Každá ľudská duša je zvlášť disponovaná pre pôsobenie určitého duchovného znamenia a má preto sklony buď k idealizmu, realizmu a pod. Nemá preto zmysel sa o tieto názory priesť, ale mali by sa skôr hľadať ich pravé príčiny. Človek nie je materialistom, spiritualistom a pod., pretože je tento jeho názor jedine správny, ale preto, že je jeho duša ožarovaná príslušným duchovným znamením, ako je Zem ožarovaná Slnkom alebo planétami rozdielne z rôznych zvieratníkových znamení.

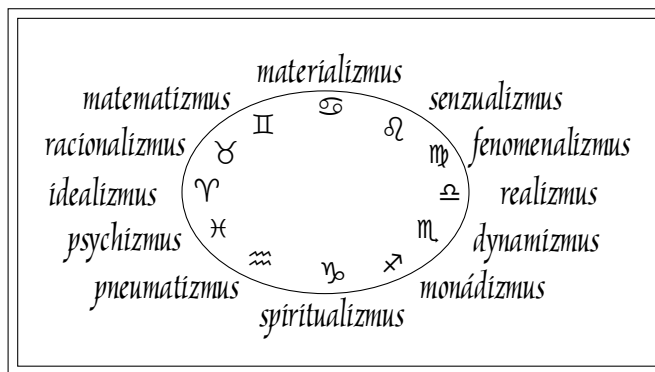
V tomto zmysle zodpovedá **idealizmu pôsobenie Barana, racionalizmu sily Býka, matematizmu pôsobnosť Blížencov, materializmu vplyvy Raka, senzualizmu pôsobenie Leva, fenomenalizmu sily Panny, realizmu Váhy, dynamizmu Škorpión, monádizmu Strelec, spiritualizmu Kozorožec, pneumatizmu Vodnár a psychizmu pôsobenie vychádzajúce zo znamenia Rýb.**

Pohľad na tento kruh dvanástich hlavných názorových aspektov v chápaní života a sveta nám môže byť po-

môckou aj k sebapoznaniu, k poznaniu toho, kde vlastne stojíme, v čom máme pravdu a kde sú naše jednostrannosti a medze. I keď väčšina antropozofov sa bude zrejme pohybovať na póle spiritualizmu, budú tu iste i karmicky podmienené sklony smerom napravo k pragmatickému realizmu i naľavo cez preduchovnené alebo oduševnené prežívanie sveta k idealizmu, ba možno i do hornej polovice.

Z toho je treba tiež pochopiť početné názorové diferencie, ba i konflikty medzi antropozofmi, ktoré nie je možné prekonávať inak než trpezlivou toleranciou a vcitovaním sa do odlišnosti druhého.

Touto zdanlivou schémou však nie je ešte zd'aleka vyčerpané celé bohatstvo názorových možností. Pohľad na vývoj filozofického myslenia ukazuje napr., že iné zafarbenie mal

materializmus gréckeho Demokrita, iné u Büchnera, Marxa, Haeckela a pod. Podobne je to i u ostatných svetových názorov. Každý môže vyjadrovať rôzne duševné nálady, rôzne zafarbenia a R. Steiner ukazuje, že k dvanástim svetovým názorom je možné pristupovať v siedmich duševných náladách, ktoré zodpovedajú pôsobeniu jednotlivých planét.

Gnosticismus

Jednou z týchto duševných nálad či zafarbení, ktoré súvisia so silami Saturnu, je *gnóza*, tj. snaha poznávať veci čisto z duševných síl a nie napr. prostredníctvom zmyslov. Takýmto gnostikom je možné byť vo všetkých dvanástich svetových názoroch. Najvýraznejšie sa však prejavuje v spiritualizme, kde je takpovediac "doma", vo svojom dome, ako je Saturn vo svojom dome v Kozorožcovi. Spiritualizmus, zafarbený gnosticky, pre-

niká hlboko do súvislostí duchovného sveta.

Ale je tiež možné byť gnostikom idealizmu, ktorý vedie k jasnému a intenzívnemu vnútornému videniu ideí. Alebo gnostikom realizmu, pre ktorého je príznačné veľmi citlivé prežívanie okolitej reality, či už v prírode alebo v umení. Ale tiež gnostikom v materializme s vyvinutým zmyslom a citom pre všetko hmotné, poznávané bezprostredným dotykcom. Samozrejme môže byť v tomto zmysle gnostikom i antropozof, nie však výlučne, ako sa mylne domnievajú niektorí kritici antropozofie.

Logizmus

Ďalšiu duševnú náladu, súvisiacu s pôsobením Jupitera, by bolo možné nazvať *logizmus*. Ide o schopnosť prežívať myšlienky a pojmy v sebe tak, že sa akosi prirodzene, samy od seba, radia k sebe a navzájom spájajú do pojmového organizmu. Príkladom takéhoto logického myslenia, vytvárajúceho veľkolepé myšlienkové stavby a pojmové štruktúry, bol Hegel, a to v rámci svojho idealizmu, zatiaľ čo Fichte uplatňoval rovnakú náladu vo svojom psychizme. Niečo podobného je však možné vo všetkých ostatných svetových názoroch vrátane antropozofie, ktorú mnohí prežívajú prevažne v pojmových štruktúrach.

Voluntarizmus

S vplyvmi Marsu súvisí *voluntarizmus*, sklon chápať prírodné sily a všetku realitu ako niečo vôľové, ako prejav vôle. Typickým voluntaristom bol napr. Schopenhauer, a síce v duchovnom znamení psychizmu: jednotnú dušu sveta chápal ako vôľovú silu ("Svet ako vôľa a predstava"). Naproti tomu u Hamerlinga mal toto vôľové zafarbenie jeho monádizmus - monády boli pre neho vôľovými bytosťami. V antropozofii je možné označiť za voluntaristov všetkých, ktorí hľadajú ťažisko svojej práce vo vonkajšej aktivite - v zakladaní inštitúcií, podnikov a v sociálnych iniciatívach.

Empirizmus

So slnečným pôsobením súvisí *empirizmus* - prijímanie bezprostred-

nej vonkajšej skúsenosti, ktorá necháva veci jednoducho pôsobiť bez toho, aby za nimi hľadala zvláštne súvislosti. Ide o postoj čistého nazerania a načúvania vonkajšej skúsenosti. Empirik prijíma vo svete vlastne len to, čo je osvetlené Slnkom. V antropozofii je v širšom zmysle empirikom ten, kto kladie dôraz na vedecký výskum a vidí v antropozofii predovšetkým rozšírené vedecké poznanie.

Mysticizmus

Všetky svetové názory môžu mať mystické zafarbenie, v ktorom sa prejavuje pôsobenie Venuše. Je to čisto vnútorné prežívanie vecí - nie však v zmysle videnia ako v gnóze -, čistá odovzdanosť skutočnosti bez vlastnej vôle; tým sa líši od empirizmu, ktorého postoj je vonkajší. Je možné byť napr. i mystikom materializmu, prežívajúcim vnútorne rozdielne vlastnosti hmoty v ich pôsobení na organizmus, čo je nevyhnutné napr. k poznaniu liečivých síl rôznych látok. Stredovekého mystika Eckharta je možné označiť za mystika idealizmu v tom, ako čerpal všeludské ideály zo svojho vnútra ako niečo vnútorne božského.

I antropozofia má svoje mystické stránky a mnohí ju takto vnútorne prežívajú.

Transcendentalizmus

V *transcendentalizme*, ktorý súvisí s vplyvom Merkúra, človek pociťuje, že podstata vecí je mimo vlastnú dušu i mimo možnosť duševnej skúsenosti. Je teda táto podstata transcendentná a nevníka do duše, ako je presvedčený mystik. Svojím vnímaním človek síce preniká až k podstate vecí, tá je však za jeho vnemom, ktorý s ňou nie je totožný a je len jej prejavom. Transcendentalistom je antropozof, ktorý sa zameriava predovšetkým na to, čo ho presahuje v prírode i v dejinách a až touto okľukou potom prichádza i k sebapoznaniu.

Okultizmus

Naproti tomu zástanca *okultizmu*, ktorý je ovplyvnený pôsobením Mesiaca, je toho názoru, že podstata vecí je úplne skrytá (*occultus* = skrytý) a pre vonkajšiu silu poznania nedosiagnuteľná. Svet, ktorý nás obklopuje,

je iba čírym zdaním - mája a k jeho podstate je nutné preniknúť úplne inými prostriedkami, než sú zmysly a obyčajné rozumové poznanie. Tiež okultistom je možné byť vo všetkých svetových názoroch vrátane materializmu i vrátane antropozofie. Ako Mesiace, ktorý je sám osebe temný, musí byť osvetlený Slnkom, práve tak sa musí duša, ak chce poznávať skryté veci, usilovať o osvetlenie meditáciami a koncentraciami.

Uvedený prehľad svetových názorov a ich nuansí naznačuje, že ten, kto chce naozaj preniknúť do tajomstiev sveta v zmysle duchovného bádania, sa musí usilovať o myšlienkovú všestrannosť. Musí byť schopný prežívať toto tajomstvo skúšobne zo všetkých dvanástich hľadísk a vo všetkých siedmich náladách, ako k tomu vlastne smerujú i cvičenia, obšiahnuté v "Poznávaní vyšších svetov" R. Steinera, i keď sa tu o tom z tohto hľadiska výslovne nehovorí.

Je možné sa napr. cvičiť tak, že sa snažíme prežívať fenomenalizmus vo všetkých siedmich náladách - od okultizmu až po gnózu. To vyžaduje nepochybne veľkú pohyblivosť myslenia, ale tá je práve potrebná na to, aby sa myslenie naučilo "chodiť", ako sme sa o tom zmiňovali v úvode. Už v starých mystériách boli žiaci vedení k tomu, aby v sebe vyvolávali nálady, zodpovedajúce postaveniu všetkých duševných planét v určitom duchovnom znamení, napr. Panny, ktorá zodpovedá fenomenalizmu.

Ani tým však nie sú všetky varianty a kombinácie svetových názorov vyčerpané. R. Steiner poukazuje na to, že všetky môžu byť ešte modifikované tým, čo nazýva *duševnými tónmi*. Tieto duševné tóny sú tri a zodpovedajú vzájomnému vzťahu Slnka, Mesiaca a Zeme.

Teizmus

Je to predovšetkým *teizmus*, ktorého kozmickým obrazom je Slnko ako stálica. Teista hľadá Boha vo všetkom vonkajšom, vo všetkom, čo ho zvonka obklopuje. Príkladom tu môže byť židovský alebo islamský monoteizmus.

Intuitizmus

Jeho protikladom je *intuitizmus*, v ktorom človek hľadá svoj svetový názor nie mimo seba, ale intuitívne

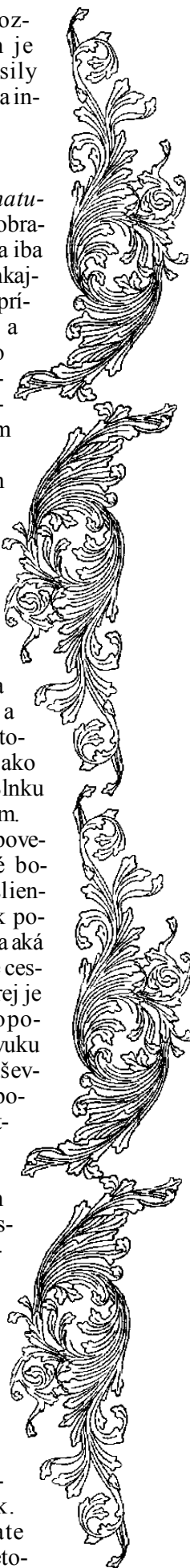
vo vnútri. Jeho kozmickým obrazom je Mesiace, ktorého sily podnecujú fantáziu a inšpirujú básnikov.

Naturalizmus

Naproti tomu *naturalizmus*, ktorého obrazom je Zem, zostáva iba pri jednotlivých vonkajších javoch v rámci prírodných procesov a odmieta uvažovať o tom, čo by ich presahovalo, či už navonok alebo smerom dovnútra.

K tomu potom pristupuje ešte jeden prvok, ktorý R. Steiner nazýva *antropomorfizmom*, tj. sklonom držať sa u každého svetového názoru len toho, čo prežíva na sebe, okolo seba a v sebe. Kozmicky tomu zodpovedá Zem ako taká, bez vzťahu k Slnku a ostatným planétam.

Z toho, čo bolo povedané, vyplýva, aké bohaté možnosti myšlienkových prístupov k poznaniu sa ponúkajú a aká neľahká a zložitá je cesta k pravde, ku ktorej je treba vložiť antropomorfizmus do súzvuku všetkých troch duševných tónov, tieto potom do súzvuku všetkých siedmich duševných nálad a tieto nálady potom postupne do dvanástich nuansí duchovného zverokruhu. Zároveň tento prehľad naznačuje, ako ľudské myslenie zrkadlí myslenie kozmické a nie je vlastne ničím iným než výhonkom svetových myšlienok. Preto je v podstate možných toľko sveto-

vých názorov a ich variánt, keďže je hviezdnych konštelácií.

Z tohoto poznania však tiež vyplýva nutnosť tolerancie a mieru medzi svetovými názormi, lebo jediný svetový názor nemôže nikdy viesť sám osebe do vnútra pravdy. Všetky sú potom vysvetliteľné len zo vzájomného postavenia a pôsobenia, pričom každý má len svoju čiastkovú hodnotu pravdy. K celej pravde sa môžeme priblížiť len ich súhrnným prežívaním. Dohromady tvoria duchovný kozmos, ktorý zodpovedá kozmu hviezdne.

V závere môžeme nadviazať opäť na úvahu, ktorou sme sa zaoberali v úvode a položiť si otázku, čím je vlastne myšlienka v ľudskom prežívaní; čo sa deje, keď myslíme a ako svoje myslenie vnímame a prežívame.

Predovšetkým je treba si vyjasniť, že mozog nevytvára myšlienky, tak ako zrkadlo nie je tvorcom našej postavy, keď sa doň na seba dívame. Mozog nie je zdrojom, ale iba nástrojom myslenia, zrkadliacim aparátom duševnej činnosti, ktorá sa tým sama sebe stáva viditeľnou - tak ako vidíme sami seba v zrkadle. Z myslenia pritom vnímame vlastne len poslednú fázu celého procesu. Najskôr tu musí byť niečo duševno-duchovné, čo pracuje na mozgu a pripraví ho na to, aby zrkadlil určitú myšlienku. Potom dochádza k jej zrkadleniu a až v tejto fáze je myšlienka vnímaná. Tento proces sa odohráva ustavične - od prebudenia až do zaspánia, pričom jeho prvé fázy je možné vnímať iba nadzmyslovo, pokiaľ človek dosiahne túto schopnosť vo svojom vývoji.

Potom si môže človek tiež uvedomiť súvislosť medzi ľudskou a kozmickou myšlienkou. Aby mohlo dôjsť k uvedenému myšlienkovému procesu, musí tu samozrejme byť najskôr ľudský organizmus a s ním i mozog, ktorý je výsledkom pôsobenia kozmických síl, ktoré formujú a pripravujú celý náš organizmus - práve tak, ako my pracujeme v malom na svojom mozgu, keď myslíme. Spolu s touto činnosťou duchovného kozmu je tiež pripravovaný sklon k určitému svetovému názoru, napr. k idealizmu, realizmu a pod. Je možné povedať: Človek ako taký je vystavaný zo svetových myšlienok, podľa myšlienok kozmu. Ako my myslíme svoje pojmy, tak kozmos, tj. kozmic-

ké bytosti, myslia nás. Človek sa javí božským hierarchiám ako ich myšlienka - svojimi formujúcimi silami si ju pripravujú práve tak, ako si my pripravujeme svoju myšlienku v zrkadliacom mozgu. Ako nám čiastočky mozgu slúžia k zrkadleniu našich myšlienok, tak my slúžime hierarchiám tým, že skrze nás môžu myslieť.

A ako má ľudské myslenie svoju logiku, tak majú svoju "logiku" i duchovné hierarchie. Záleží práve na utváraní duchovného zverokruhu a planét, ktoré sa odrážajú v ľudských svetových názoroch a ich nuansách. Ako my napr. spájame dva pojmy vo svete "lev je cicavec", tak božské hierarchie spájajú sily určitého duchovného znamenia so silami určitej planéty a vpečatia človeku, ktorého karma tomu zodpovedá, vlohu k príslušne zafarbenému svetovému názoru, napr. k mystickému idealizmu (sily Venuše a Barana) - ako odraz kozmického úsudku.

Tak je naše ľudské myslenie malým obrazom kozmického myslenia duchovných hierarchií. Ich myšlienkami sú ľudské bytosti: z tvorivých myšlienok Trónov vznikli na starom Saturne zárodoky ľudských fyzických tiel; z myšlienok Duchov múdrosti (Kyriótetés) sa zrodili ľudské éterické telá na starom Slnku; myšlienky Duchov pohybu (Dynameis) sú príčinou astrálnych ľudských tiel na starom Mesiaci a konečne naše ja je myšlienkou Duchov formy - Exousiai, biblických Elohim, ktorí tvoria človeka "na svoj obraz".

To je tajomstvo myslenia - ľudského i kozmického, ako ho poznáva duchovná veda. K naozajstnému pochopeniu sveta je treba znášať impulzy zo všetkých strán - najhorším nepriateľom pravdy je ten, kto by chcel vystavať celý svetový názor len určitými myšlienkami z uzatvoreného hľadiska. Svet je niečím hlbokým a nekonečným, kvantitatívne i kvalitatívne, a tomu musí zodpovedať i náš prístup k poznaniu.

Až keď prežijeme svoju myšlienku v jej podstate ako niečo od mozgu nezávislé, ako niečo, čo mozog utvára a je jeho vládcom, potom môže prejsť poznanie pravej povahy vlastného ľudského myslenia do poznania myslenia kozmického.

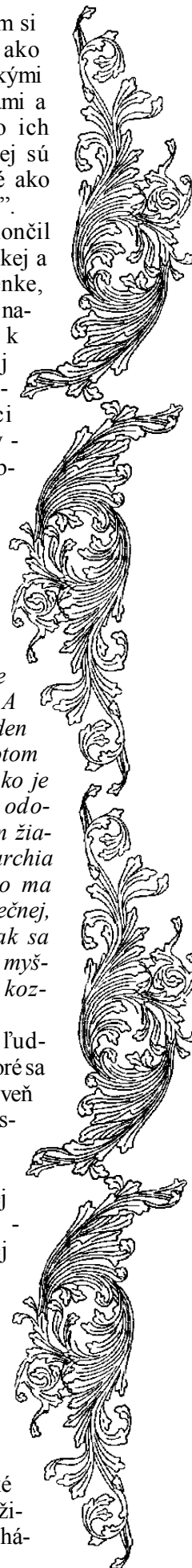
Ak správne poznáme, ako myslí-

me my sami, potom si tiež uvedomíme, ako sme myslení božskými kozmickými mocami a nahliadneme i do ich "logiky", do ktorej sú naše duše vložené ako kozmické "úsudky".

R. Steiner zakončil svoj cyklus o ľudskej a kozmickej myšlienkou, ktorý bol vodidlom našich úvah, výzvou k meditácii, ktorej slovám dáme zaznieť i na konci dnešnej prednášky - ako zhrnutie jej obsahu:

"Myslím svoju myšlienku. Som myšlienkou, myslenou hierarchiami kozmu. Moja večnosť spočíva v tom, že myslenie hierarchií je večné. Ak mňa vymyslel jeden druh hierarchií, potom ma odovzdáva - ako je ľudská myšlienka odovzdávaná učiteľom žiakovi - jedna hierarchia druhej, aby i táto ma myslela v mojej večnej, pravej podobe. Tak sa cítim byť vo vnútri myšlienkového sveta kozmu!"

Táto premena ľudského myslenia, ktoré sa pozdvihuje na úroveň kozmickej sily myslenia, súvisí práve so základným impulzom ducha našej doby - Michaela - onej hierarchickej bytosti, ktorá "oslobodzuje myslenie z oblasti hlavy a uvoľňuje mu cestu k srdcu". Je treba, aby ľudia začali myslieť nie iba hlavou, ale srdcom, lebo len také myslenie má silu života a je schopné chápať ducha.

Wolfram a Wagnerovi

Parsifal

Zdeněk Váňa

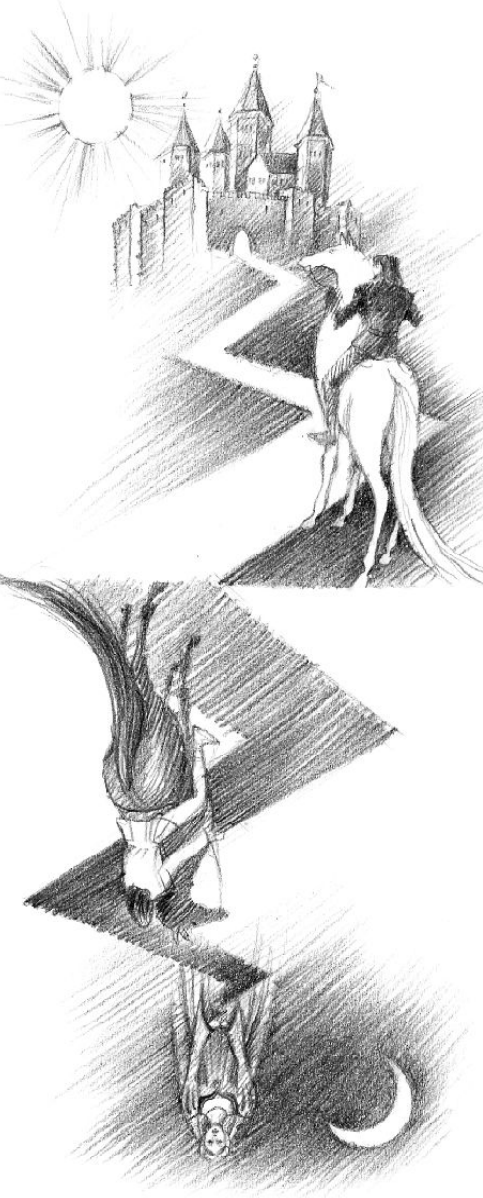
o svojom putovaní za tajomstvom Grálu sme sa na konci poslednej prednášky zastavili pri druhom stretnutí Parsifala s pustovníkom Trevrezentom. Ich dlhý meditatívny rozhovor je akýmsi vnútorným zastavením hľadača Grálu pred rozhodným krokom, ktorý by mal viesť k jeho dosiahnutiu. Je to rozhovor človeka, ktorý už ku Grálu dospel, a to svojou vlastnou individuálnou cestou a človekom, ktorý po tomto ciele túži, je však ale poučený, že nie je správne po Grále túžiť - jediné, čo môže človek urobiť, je pracovať na sebe a slúžiť svetu, ostatné musí ponechať milosti vyšších mocí.

Je mnoho druhov stretnutí s Grálom. Trevrezent tu odovzdáva svoju skúsenosť, ktorú Parsifal potrebuje, aby mohol ísť ďalej, aj keď inou cestou než Trevrezent.

O akú cestu ide u Trevrezenta? Nazýva Grál menom *Lapis exillis*, čo je skomolené z latinského *Lapis exillii* - kameň odchodu, t.j. výstup a uvoľnenie z telesnosti, vlastne priechod bránou smrti v živom tele. Nie je to skutočná smrť, ale jej zážitok pri vstupe do duchovného sveta.

Výraz *lapis* - kameň sa vzťahuje v ľudskej telesnosti k jej najtvrdšej substancii - ku kostiam. V duševnom živote človeka preniká schopnosť pocitu normálne do svalov, nie však kosťami. Keď človek vystúpi vedome (v spánku sa to deje nevedome) svojím astrálnym telom a ja z fyzického tela, tak sa pre jeho imagináciu javí priestor, ktorý zaberajú kosti ako dutý, uspokojený priestor - ako akýsi negatív. To je imaginatívny zážitok kostry.

Ak však človek dosiahne vo svojom úsilí to, že svojou schopnosťou pocitu, t.j. astrálnym telom, vnikne až do kostí, potom sa ich vnútro stane vedomým, je vnímané. Človek má potom dvojité zážitok kostí:

ZATIAEČO PARSIFAL SMERUJE KU GRÁLU (DO VLASTNÉHO DUCHOVNÉHO SVETA), VEDIE GAWAINOVA CESTA DO ZAČAROVANÉHO ZÁMKU SCHATELMERVEIL (DO ASTRÁLNEHO SVETA, SFÉRY ŽIADOSTÍ). GAWAINOVA CESTA NIE JE NIČÍM INÝM, NEŽ ASTRÁLNYM ZRKADLENÍM CESTY PARSIFALOVEJ.

1. uvedomuje si ich minerálnosť, ktorá sa prejavuje zážitkom popola, hlavne okolo zubov, kde sú kosti obnažené;

2. druhým aktom je zážitok toho, ako sa v špiku kostí tvorí krv - kosti potom už nie sú len dutým priestorom, ale začínajú žiariť. To bolo vyjadrované obrazom fénixa, povstávajúceho z vlastného popola.

Tak môže človek svojím vedomím prenikať doslova až do špiku kostí - odtiaľ obraz kameňa - a preduchovníť úplne svoju telesnosť. To je mikrokozmičský aspekt Grálu: kamenná miska so substanciou krvi - zážitok vedomia, ktoré preniká a preduchovňuje vnútro kostí, v ktorých sa tvorí krv.

Makrokosmičky tomu odpovedajú na jednej strane sily Mesiaca, predstavujúce minerálnu stránku bytia, sféru smrti - ako kostra v človeku: na druhej strane slnečné sily a to nie fyzické, ale duchovné, ktoré pôsobia v tieni, ktorým je u človeka špik, v ktorom sa tvorí krv. To je obraz *Lapis exillis* - Grálu ako kamennej misky so substanciou krvi.

Tento proces je pritom zasadený do času, do súhry mesačných a slnečných konštelácií preto vystupuje tak silne do popredia význam Veľkého piatku. Každý Veľký piatok (prvý mesačný spln po jarnej rovnodennosti slnečného roka) sa odohráva medzi Zemou a kozmom tajomný proces, ktorým je Zem znova oživovaná, a to krvou, ktorú prelial Kristus na Golgothe (odtiaľ Wagnerova inšpirácia k Parsifalovi práve zo zážitku jarnej prírody na Veľký piatok). To tiež súvisí s popisovaním Trevrezenta, čo sa odohráva na Veľký piatok - holubice, zlietavajúce z nebies a kladúce na kameň bielu hostiu. V každom pokrme pôsobí niečo z kozmičského impulzu, ktorý Zem prijíma na Veľkú noc.

Prejavuje sa tu však ešte ďalšie hľadisko. Ak sa v Grále spájajú duchovné sily Slnka s fyzickými silami

mesačnými, tak to tiež znamená, že sa v ňom spája kozmopolitná pôsobnosť Michaelova s pokrvnými súvislosťami, za ktorými stojí Gabriel. V tom je tiež podstata grálskeho rodu, ako ich popisuje Trevrezent, keď hovorí, že ku Grálu je človek povoláný rodom, t.j. keď sa narodí v súlade s určitými kozmickými rytmami - jeho meno je vpísané do hviezd. Tieto sily dedičnosti však slúžia utváraniu novej spriaznenosti medzi ľuďmi v Kristovom duchu. Ide tu teda o prechod od mesačných síl k slnečným - "od Gabriela k Michaelovi". To bolo tiež heslo grálskych rytierov, naznačujúce prechod od gabrielskeho princípu, na ktorom je založené tradičné kresťanstvo (napr. v apoštolskej postupnosti), ku kozmopolitnému kresťanstvu bez tradície, nezávislému od pokrvných, národných či konfesných súvislostí. Tým by sa malo stať kresťanstvo v našej 5. poatlantskej kultúre, kde by sa mal uplatniť Michaelov kozmopolitný princíp.

Taktiež tento prechod symbolizuje slnečná hostia spočívajúca v mesačnej miske.

Trevrezent potom rozpráva o Anfortasovi, ktorý sa v rozpore so svojimi povinnosťami ku Grálu previnil svojou vášňou k Orgeluze ("pyšná", predstaviteľka pýchy, ktorá vedie k pádu). Utrpel tak v boji zranenie oštepom, ktorý bol napustený jedom.

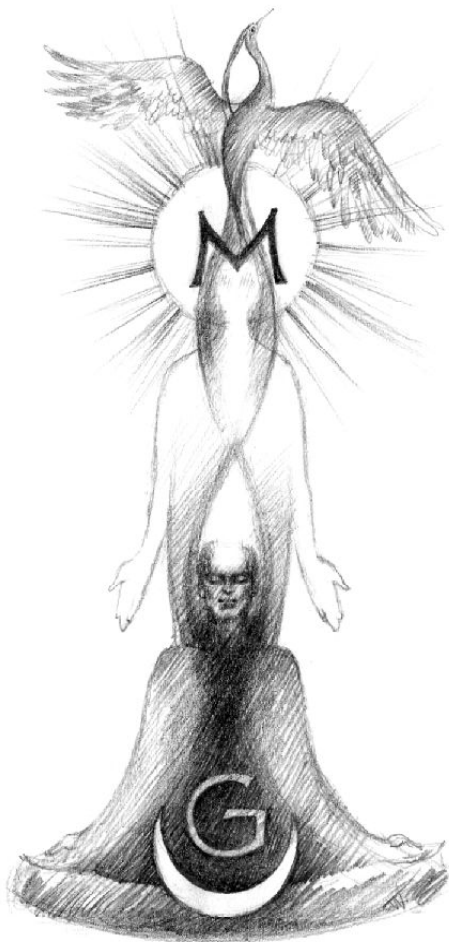
Anfortasova rana nebola vlastne telesná, šlo tu o otrávenie ľudskej prirodzenosti: krv, ktorej bolo určené, aby dala v sebe zažiarit' Grálu, bola zkažená vášňou, egoistickým zneužitím tvorivých síl. Anfortas je tak príkladom človeka, ktorý v sebe už prebudil nesmrteľné sily (preto je nazývaný "vládcom Grálu") a predsa sa oddával bez miery tomu, čo je smrteľné. Bol už dotknutý svätou láskou a napriek tomu podliehal moci pudu. Práve toto rozštiepenie v ňom spôsobilo nesmierne utrpenie a bezmocnosť.

Jeho protikladom je Trevrezent - askét, ktorý sa svojím odriekaním pokúšal vytvoriť protiváhu činu Anfortasa. Príznačné však je, že to nepomohlo vyliečiť jeho ranu, rovnako ako iné lieky.

Uzdravenie mohol priniesť len slobodný čin otázky, prebúdzajúci vyš-

šie morálne sily - súcitné spojenie s trpiacim bez sebeckých záujmov, uzdravujúca sila inšpirácie.

Trevrezentov neúspech ukazuje, že sily starého zasvätenia, spojené s askézou, už nestačia na očistu a že ezoterný prúd kresťanstva musí hľadať nové cesty k duchu. Západný človek, ktorý je ponorený stále hlbšie do hmoty a rozvíja tým svoju osobnosť, nemôže už ísť cestou umŕtvovania zmyslovosti a potlačovania ja, ako to bolo v minulom zasvätení a

KEĎ ČLOVEK PRENIKNE SVOJÍM VEDOMÍM AŽ DO VNÚTRA KOSTÍ, PREŽIJE MYSTÉRIUM FÉNIXA - SILU BYTOSTI JA, PREMÁHAJÚCU SMRŤ. MIKROKOZMICKÝ OBRAZ GRÁLU V ĽUDSKOM TELE - KAMENNEJ MISKY SO SUBSTANCIOU KRVI - JE VNÚTRO DUTÝCH KOSTÍ, V KTORÝCH SA TVORÍ KRV.

ššie morálne sily - súcitné spojenie s trpiacim bez sebeckých záujmov, uzdravujúca sila inšpirácie. dodnes je na Východe. Musí sa usilovať o zušľachtenie a premenu zmyslových síl a o odovzdanie svojej osobnosti niečomu vyššiemu, nadosobnému bez toho, že by však túto osobnosť oslabil, alebo dokonca stratil - to je pravý "transpersonalizmus",

proklamovaný v súčasných duchovných prúdoch.

Len týmto spôsobom sa môže uzavrieť rana Anfortasova, ktorého vlastne nosí v sebe každý duchovne sa usilujúci človek. Do krvného obehu môže potom prúdiť svätá láska, ktorá ju zbaví jedu a obnoví.

K tomu činu dozrieva Parsifal za rána Veľkého piatku. Najprv však musí poznať hĺbku svojich vín - v svednom rozhovore s Trevrezentom: vina na smrti matky, zabitie červeného rytiera, opomenutie na hrade Grálu atď. Dostáva sa mu od Trevrezenta útechy - consolamentum - aké si udeľovali katari. Nešlo tu o cirkevné poňatie pokánia, ktoré by odnímalo ľudskému ja sebadôveru, ale o mystérium fénixa - o silu bytosti ja, premáhajúcu smrť. Z tejto útechy získava potom Parsifal pochopenie pre Anfortasovo utrpenie. Jeho choroba sa dá vyliečiť len poznaním, že láska musí byť neegoistická, že človek je len správcom nebeských síl vo svojej telesnosti.

Už Platón vo svojom *Sympóziu* hovorí, že v mužskom a ženskom pohlaví je rozdelený jednotný pračlovek a že podstatou lásky - najprv nižšej - je obnovenie pôvodnej jednoty. To sa však nižšej láske nikdy nemôže podať. Preto je potrebné očistou silou lásky, ich premenou na vyššiu lásku dosiahnuť onoho ľudstva, ktoré je povznesené nad všetku diferenciáciu. Toto vyššie ľudstvo je večné, mimo narodenia a smrti, mimo rozdielov pohlaví. Ak človek očistí svoju nižšiu prirodzenosť, prekoná všetko rozdelenie a dosiahne sféru, v ktorej všetky protiklady miznú a kde sa zjavuje večná, jednotná bytosť človeka. Anfortas tieto výšiny nedosiahol a stroskotal. Ich dosiahnutie je teraz cieľom Parsifalovým.

Skôr než sa tak stane, vracia sa však rozprávanie v 10. kapitole ku Gawainovi. Ten putuje úplne inou cestou: zatiaľ čo Parsifal smeruje ku Grálu, t.j. do vlastného duchovného sveta, cesta Gawainova vedie do oblasti Schatelmerville, do ríše Kling-sorovej, teda do astrálneho sveta, do sféry žiadosti. Tam vládne opak "staete", ide tu o to vytvárať životnú rovnováhu, vyvíjať sily srdcom. Pretože je však medzi Parsifa-

lom a Gawainom tajomná súvislosť, nie je táto protikladná cesta Gawainova v podstate ničím iným než astrálnym zrkadlením cesty Parsifalovej. Ich súvislosť naznačuje tiež skutočnosť, že Gawain ide na Parsifalovom grálskom koni Gringuljetovi. Každý, kto sa usiluje o vstup do duchovného sveta, musí najprv prejsť astrálnou sférou a obstať tu v rade skúšok. Tie sú tiež podstatou Gawainových dobrodružstiev.

Prichádza k zámku na hore, ktorá sa točí špirálovite dohora - obraz víru vášne v duševnej oblasti. Pri studni pod skalou zazrie krásnu ženu - Orgeluzu, do ktorej sa ihneď zamiluje. Je to tá istá pyšná žena, kvôli ktorej trpí Anfortas. Orgeluzá Gawaina výsmešne odmieta, ale ten sa nedá odradiť. Plní jej príkazy, aj napriek tomu, že ho posmešne nazýva "hus" (teda to isté, čo počul Parsifal, keď musel opustiť hrad Grálu). Wolfram pritom varuje čitateľa, aby Orgeluzej chovanie nezazlieval, pretože hrá vlastne svoju úlohu v Gawainovej skúške.

Gawain musí znášať s pokojom nadávanie obľudného Orgeluziného brata - trpaslíka Malkreatura. Rovnako tak Orgeluzin výsmech, keď obviaže ranu zranenému rytierovi Urainovi, ktorý mu namiesto vďaka ukradne jeho koňa Gringuljeta - zásadou v oblasti Schatelmerville je "nikdy neodpúšťať tomu, kto nám zachránil život". Gawain potom musí ísť pešo.

Približuje sa k hradu, z ktorého okien pozerá 400 žien. Od hradu ich delí rieka, Orgeluzá vstupuje do člna, ale odmieta vziať Gawaina so sebou. Sľubuje mu len, že ju uvidí, keď premôže rytiera Lichoisa Girwelliusa, ktorý sa tu objavil. Gawain v boji víťazí, daruje však rytierovi život a vezme si len jeho koňa; s prekvapením zisťuje, že je to jeho Gringuljet. Je to vlastne znamenie, že obstať v prvej skúške.

Gawain prespí u prievozníka (obdoba Parsifalovho "rybára"), kde sa mu dostane veľmi chudobnej večere. V jeho smútku nad neopätovanou

láskou k Orgeluze ho prievozník utešuje poukazom, že je v krajine Klingsorovej, kde je každý človek striedavo smutný a veselý - pôsobí

tu totiž tak sympatie ako i antipatie - dve základné sily astrálneho sveta.

Obsahom 11. kapitoly je druhá veľká Gawainova skúška.

Keď sa ráno prebúda, vidí opäť ženy na zámku. Na jeho otázku, kto to je, mu odmieta odpovedať tak prievozník, ako i jeho dcéra. Je to teda obrátene než na hrade Grálu, kde bola otázka očakávaná - tu je naopak považovaná za zlo a niečo nebezpečné. Prievozník len naznačí, že ide o zajaté ženy. Kto ich chce vyslobodiť, musí obstať v ťažkých skúškach. Požičia Gawainovi štít a dá mu potrebné rady.

Gawain vchádza do zámku, ktorého strecha je pestrá ako pávie perá a blýska sa vo všetkých farbách. Stĺpy nesú vysokú klenbu, steny sú zdobené kobercami, nikoho nie je vidieť. Nakoniec prichádza do sály, ktorej podlaha je klzká ako sklo. Uprostred stojí *Lit Merweil* (kúzelné lôžko) - predmet jeho skúšky. Je celé z polodrahokamov a na štyroch kolesách z rubínov. Kto sa naň posadí, dá sa s ním ihneď do pohybu. Akonáhle Gawain zasadne na lôžko, uháňa s ním prudko všetkými smermi a s veľkým hrmotom naráža na steny. Gawain nie je schopný ovládať jeho pohyby, pomáha mu len prievozníkov štít a neprestávajúca modlitba. Až potom nachádza vnútorný pokoj a lôžko sa zastaví.

Tým však skúšky nekončia. Gawain je zasypaný ťažkými kameňmi a nespočetnými šípami - chráni ho len štít. Potom sa objaví obor s kyjakom - neohrozuje ho síce, ale upozorňuje na nebezpečie z druhej strany, odkiaľ sa na Gawaina hádže ohromný lev. Gawain sa s ním pustí do boja, utne mu jednu nohu a nakoniec zabije leva. Sám však upadá do bezvedomia.

Čo znamená tento pozoruhodný svet obrazov, o aké zážitky tu vlastne ide?

Ide o zážitky spánku, v ktorom sa oddeľuje telo a ja od spiaceho fyzického a éterického tela, v ktorých pritom dochádza k procesom výstavby toho, čo bolo vo fyzickom organizme prítomnosťou ja a astrálneho tela za dňa narušené - vďaka tomuto narušovaniu je vo fyzickom tele vykrešované vedomie. Spánok, pri ktorom človek vedomie stráca, slúži okrem iného práve na obnovu narušeného organizmu. Pri zasvätení, o ktoré tu

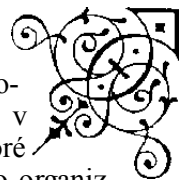
v Gawainovom prípade ide, získava človek schopnosť zachovať bdelé vedomie i v spánku a procesy, ktoré sa odohrávajú v jeho organizme, vnímať. Ocitá sa v prúde kozmických éterických síl, ktoré pôsobia v jeho organizme. Norí sa do pohyblivého sveta životných procesov vo svojich orgánoch a je nimi, pokiaľ nie je na tento zážitok úplne pripravený, bezmocne unášaný - to je tá Gawainova *Lit Merveil*, ktorá sa s ním rúti po klzkej podlahe od steny k stene. Vnimanie toho, čo sa deje vo vlastnom organizme - to je vnútorný zrkadlový zážitok Schatelmerville.

Do obyčajného vedomia vniká z týchto procesov výstavby len niečo. Napr. keď pozrieme na slnko (alebo na nejakú farebnú plochu), je jeho svetlom v oku niečo narušené. Keď zavrieme oči (alebo keď pozrieme na bielu plochu), máme pohyblivý zážitok komplementárnej farby, ktorý je výrazom procesu výstavby. Preto napr. Buddha doporučoval svojim žiakom sústreďovať sa na komplementárne farby - v ich nezachytiteľnosti sa prejavuje niečo nadzmyslové, pôsobenie éterických životných síl. V tom sa križi duševnosť so životným procesom.

Normálne je človek chránený pred tým, aby tieto procesy vnímal. Akonáhle však prenikne do nich vedomie a pokúsi sa ich zvládať, zisťuje, že na to nemá dostatok múdrosti, stráca pôdu pod nohami, omračujúci zážitok ustavične prúdiacich éterických síl ho naplnia úzkosťou. Preto treba k tejto skúške veľkú odvalu a úsilie o zachovanie rovnováhy a vnútorného pokoja.

Druhá Gawainova skúška - kameň a šípy, ktoré ho zasypávajú - je zrkadlovým zážitkom jeho vlastných zhrubnutých myšlienok a zraňujúcich citov. Prejavuje sa v tom zákonitost' snových obrazov (a astrálneho sveta): to, čo v sne na nás zdanlivo útočí, sú v skutočnosti duševné hnutia, ktoré vychádzajú z nás - a naopak. Keď človek pritom pocíti strach, prejaví sa to aj fyziologicky a uvedie do neporiadku aj svoje telesné rytmy - dych a tep (pri pocite strachu sa kráti dych a rozbúši sa srdce).

To je obraz boja s levom - častý motív v povestiach (spomeňte si na

boj Herakla s nemejským levom), v rozprávkach i v alchymii. Lev je reprezentantom rytmického systému, skrytých síl srdca, neskrotných emócií, ktoré môžu človeka zbaviť slobody.

Skúška s levom sa vykoná správne nie jeho usmrtením, ale jeho skrotením - tým, že sa človek vyšvihne na jeho chrbát a ide na ňom - tomu zodpovedajú aj obrazy z alchymických a rozikrucianskych spisov. To znamená, že človek si prizná, že zatiaľ je príliš málo múdry, aby zasahoval do podivuhodného rytmu dychu a krvi - toho bude schopný až raz vo vzdialenej budúcnosti - a odovzdáva všetko s dôverou Bohu. Keď sa toto podarí, je skúška odvahy vykonaná a lev skrotený. Gawain však v tejto skúške úplne neobstál: usmrcuje leva, t.j. jeho srdce sa zastaví a on stráca vedomie - je ako mŕtvy. Zomrel by, keby mu neprišli na pomoc obyvatelky zámku, predovšetkým múdra Amive, matka Artušova, ktorá mu vloží do úst koreň - obraz dychu, ktorý sa rozvetvuje v pľúcach. Nedostatočné vykonanie skúšky záleží v tom, že Gawain úplne neovládol svoju vášeň k Orgeluze.

To, čo prežíva Gawain na začarovanom zámku Schatelmerveil, je protikladom hradu Grálu. Ako grálski rytieri sú obrazom duchovných síl, tak ženy väznené na Schatelmerveil sú obrazom duševných síl. Tieto duševné sily sú však v zakliatí zmyslovosti, sú pripútané k telesnosti, kde vedú len tieňové bytie. Gawain je prototypom rytiera - princa - bojovníka za oslobodenie a prebudenie ľudskej duše.

Schatelmerveil vystaval čarodejník Klingsor, ktorý sa na zámku kráľovnej Iblis Kalot-Embolot (= Calta Belotta na Sicílii) dopustil cudzoložstva a bol jej manželom potrestaný vyklieštením. Preto svojou nenávisťou prenasleduje každý čistý vzťah minne medzi mužom a ženou. Je to čierny mág, ktorý s pôžitkom ničí radosť druhých - 1. stupeň čiernej mágie, pre ktorú je prípravou vynútené zrieknutie sa pohlavnej lásky. Patrí k tajomstvu vývoja človeka, že neprirodzená askéza, t.j. neočistené, iba potlačené pudy sa často menia v nená-

visť voči všetkému ľudskému. Klingsorovou metódou je budiť strach a ochromovať tak v ľudských dušiach vôľu k odporu. Odzbrojuje úzkosťou, a preto jedinou obranou proti nemu je sila odvahy, spojená s morálnou intuíciou. Takou skúškou prechádza práve Gawain, keď sa svojím vedomím norí do vlastnej telesnosti.

Pretože jeho boj s levom nebol v dôsledku jeho vzťahu k Orgeluze celkom úspešný, musí Gawain podstúpiť ďalšiu ťažkú skúšku (obsah 12. kapitoly). Strávi nepokojnú noc, trápi ho minne i jeho rany - neočistená vášeň obnovuje zranenie z boja s levom. Pri prebudení je zaliaty krvou. Ráno však nachádza nové šaty - oblieka nového človeka, bolesť utícha. Vstáva a prezerá si divy zámku. Po scho-

ZÁMOK SCHATELMERVEIL, JE PROTIKLADOM HRADU GRÁLU. AKO GRÁLSKI RYTIERI SÚ OBRAZOM DUCHOVNÝCH SÍL, TAK ŽENY VÄZNENÉ NA SCHATELMERVEIL SÚ OBRAZOM DUŠEVNÝCH SÍL. TIETO DUŠEVNÉ SÍLY SÚ VŠAK V ZAKLIATÍ ZMYSLOVOSTI, SÚ PRIPÚTANÉ K TELESNOSTI, KDE VEDÚ LEN TIEŇOVÉ BYTIE. GAWAIN JE PROTOTYPOM RYTIERA, BOJOVNÍKA ZA OSLOBODENIE A PREBUDENIE ĽUDSKEJ DUŠE.

doch vystupuje k rotunde, ktorej okná zdobia drahokamy - ako v kaplnke Grálu. Uprostred rotundy však stojí stĺp, v ktorom sa zrkadlí všetko, čo sa deje v okruhu šiestich míľ. V tom je opäť protiklad Grálu, ktorý je skrytý a dostať sa k nemu je možné len lesom dlhým šesťdesiat míľ. Stĺp je naopak na mieste, ktoré nie je možné opustiť, v ňom sa zrkadlí všetko,

čo sa deje v okolí a človek v ňom vidí predovšetkým to, po čom túži. Preto neočistený Gawain v ňom zbadá Orgeluzu spolu s rytierom, ktorý sa o ňu uchádza. Chce sa s ním ihneď pustiť do boja, ale obaja sú na druhom brehu rieky.

Medzitým prichádza Arnive so svojou dcérou a dvoma vnučkami a vysvetľuje mu vlastnosti stĺpu - práve skutočnosť, že sa v ňom objavuje to, po čom túži, vedie k novým bojom.

Musí preto prejsť ďalšou skúškou, ktorej účelom je očista jeho vášne, lebo len ako očistený sa môže s Orgeluzou spojiť. Tá mu dáva ďalšiu úlohu: má preskočiť strašnú roklinu a vyhládať na druhej strane strom, ktorý stráži kráľ Gramoflanz a priniesť jej z vetiev stromu veniec. Gawain sa odvažne vrhá cez priepasť, ale padá do rieky - prúd vášne ho strháva. Aj tak sa však pomocou koňa Gringuljeta dostáva k cieľu a získa veniec zo stromu. Objaví sa však Gramoflanz a vyzve ho na súboj, ku ktorému má dôjsť o šesťnásť dní.

Skutočnosť, že Gawain získal veniec - ide o veniec cnosti - je znamením, že obstál v skúške. Prináša veniec Orgeluze, ktorá sa náhle premení, pretože premohol svoju vášeň. Rozpráva mu o Klingsorovi, ktorý vlastne vymyslel všetky jeho skúšky. Obidvaja potom spolu vchádzajú do hradu, kde je Gawain vítaný ako nový pán Schatelmerveil. Prekonaním kúzla zmyslovosti sa oslobodzujú dobré duševné sily, láska sa očisťuje od zmyslovej žiadosti a získava tak čistotu srdca, o ktorej hovorí Kristus v kázani na hore. Gawain sa teraz môže spojiť s milovanou Orgeluzou, ktorá ho predtým pyšne odmietala - v tom však bola jeho skúška vernosti.

Gawain je obrazom duše, prepadnutej pohľadu na krásu. Musí však najprv zistiť, že krásy v jej najčistejšej podobe sa nemožno zmocniť v búrke žiadosti. Zážitok krásy nemá vášne prebúdzat, ale utíšiť. Tomuto cieľu slúžili Gawainove skúšky. Po ich prekonaní je Klingsorova moc zlomená. Preto sa nakoniec cesta Gawainova spája s cestou Parsifalovou.

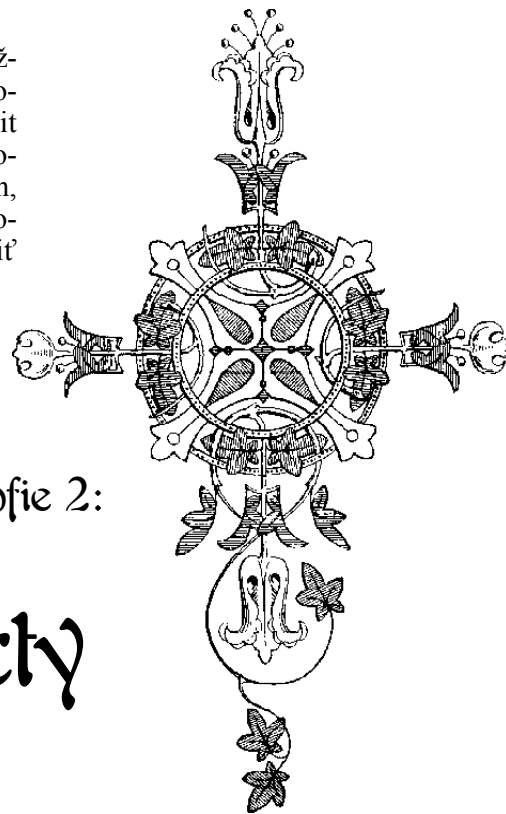
O tomto stretnutí rozpráva 13. kapitola (v budúcom čísle).

Náš jednoduchý príklad nám tak objasnil základnú črtu, ktorou sa líši antropozoficky orientované poznanie od obvyklého vedeckého myslenia. Zatiaľ čo myslenie inšpirované z Arimanovej sféry si priamo zakladá na tom, že jeho objektivita “nemá nič spoločné so srdcom a dušou”, antropozofické poznanie vyžaduje spoluúčasť citovej zložky, presnejšie: vyžaduje medzi citovými aktivitami, ktorých je človek schopný, v prvom rade rozvoj schopnosti úcty, jednoducho preto, že v antropozofickom poznaní ide vždy o skúmanie pôsobnosti “vyšších svetov”. A “vyššiu” skutočnosť neobsiahneme myšlienkovu, ak samotné myšlienky nepredchne úctou. “*Istá základná nálada duše musí byť na začiatku. Duchovný bádateľ nazýva túto základnú náladu cestou úcty, oddanosti pravde a poznaniu. Len ten, kto má túto základnú náladu, sa môže stať žiakom vyššieho poznania*”, píše Steiner v I. kapitole knihy “Poznávanie vyšších svetov”. A ďalej: “*Žiak vyššieho poznania musí začať tým, že prijme devóciu (oddanú úctu) do svojho myšlienkového života.*” Ak človek nemá schopnosť úcty, zostávajú dve re k vyššiemu poznaniu zamknuté, a to už na stupni štúdia. (Že taká úcta nemá nič spoločné s uctievaním autora knihy, ani s nevedomelou vierou v jej obsah, je snád' zrejme.)

Aj samotné uvažovanie o vyšších svetoch vyžaduje teda okrem logického chápania pravdy aj istý pomer citovej zložky k poznatkom, ktoré si človek chce osvojiť. Ale teraz sledujme toto všeobecné zistenie až do jeho konkrétnych dôsledkov. Antropozofia predsa nehovorí len všeobecne o existencii “vyššieho”, alebo “duchovného” sveta, hovorí o tejto sfére tak podrobne, tak konkrétne, ako o nich v priebehu dejín ešte nikto nikdy verejne nehovoril. Opisuje duchovné bytosti najrôznejších stupňov, mocnejšie aj služobné, bližšie alebo vzdialenejšie človeku, dobroprajné aj zloprajné. Každý z týchto nespočetných jednotlivých poznatkov o vyšších bytostiach vyžaduje od toho, kto ho chce prijať do svojho myslenia, úctu, lenže teraz už nie úctu vo všeobecnom zmysle, ale úctu diferencovanú, úctu v niektorom z jej ne-

sčíselných možných odtieňov. Každému novému poznatku musí zodpovedať odlišný, inak zafarbený pocit úcty. Svetelnému prúdu duchovno-vedného zjavenia, ktorý čaká na tých, ktorí budú schopní ho vnútorne uchopiť, musí teda z ľudskej duše zažiarit v ústrety - spolu s túžbou po pravde - mnohofarebné spektrum úcty. V duši sa musia prebudiť nespočetné záchvevy citu, o ktorých existencii a bohatstve nemôže

O štúdiu antropozofie 2:

Cesta úcty

Jan Dostal

mať tušenie nikto, kto sa sám neusiloval, aby pochopil skutočnosti vyššieho sveta. V “Teozofii” píše Rudolf Steiner: “*Niet citu a niet nadšenia, ktorých vrúcnosť, krása a povznášajúci ráz by sa dali porovnať s pocitmi, ktoré sa roznečujú čistými, kryštálovo jasnými myšlienkami, vzťahujuúcimi sa k vyšším svetom. Treba si uvedomiť, že najvyššie city nie sú tie, ktoré sa dostávajú “samé od seba”, ale tie ktoré si človek dobýva v energetickú myšlienkovú prácu.*”⁴

Tak v človeku oživa mnohofarebné spektrum nových citov, ktoré sú v podstate variáciami, metamorfózami základného citu úcty, alebo sú ňou aspoň prestúpené. Na jednom póle tohto spektra by sme našli úctu v podobe plachého, tichého údivu: údiv ako predzvesť, počiatok, prvý kľúčiaci výhonok úcty. Môže silnieť a zvnútorniť sa až do toho, čo označujeme práve slovom “úcta”. Ale pri štúdiu duchovnej vedy spoznáme, že pre myšlienkové zjednotenie s radom údajov o bytostiach vyšších svetov treba prežhaviť myslenie ešte intenzívnejšími formami tohoto základného citového zamerania. Len uvážme: Ak čítame v “Tajnej vede”, ako je vesmírny vývoj podnecovaný a udržiavaný prúdom na seba naväzujúcich obetí, ktorými neodmysliteľne vznešené bytosti vlievajú do sveta svoju vlastnú podstatu: Ako inak by

sme sa mohli vmyslieť do takého samozrejmeho a bezvýhradného darovania samého seba, ak nie tým, že nájdeme a prebudíme v sebe schopnosť, ktorá je aspoň v najskromnejšej miere spriaznená s oným vševtvarajúcim kozmickým obetným prúdom? Ak chceme pochopiť, čo sa tu v kozme odohrávalo a odohráva, musíme z hĺbín svojej bytosti nechať vprúdiť do svojho uvažovania niečo, čo by bolo možné označiť za schopnosť sebaodovzdania, schopnosť obetovať to, čím sami sme. Túto schopnosť máme, aj keď ju snád' zriedka prejavujeme. Ide o cit, ktorý je možné označiť slovom “devócia” v jeho pôvodnom a najušľachtilejšom zmysle. “Devócia”, “oddanosť” je vystupňovaním toho, čo obvykle voláme “úcta”. Je to úcta, do ktorej človek vkladá aj túžbu nepresadzovať sa, vzdať sa sebauplatňovania, odovzdať sa, nebyť tým, čím bol doteraz, ale sám sa stať výrazom poznávanej bytosti, stať sa jej článkom, iskričkou jej ohňa. Ak si uvedomí, že je schopný takto sa dať vnútorne k dispozícii, zjednotiť sa s niečím, môže postupne nachádzať konkrétny myšlienkový obsah aj pre predstavu sebaobetujúcej tvorivej oddanosti duchovných hierarchií. Čo sa pritom vytvára v jeho vedomí ako výsledok jeho myšlienkového zápasu, je potom akýsi miniatúrny, mikroskopický

obraz toho, čo sa v makrokosmickej veľbnosti odohráva vo vedomí oných obetujúcich bytostí. Aj ony prežívajú svoju "úctu", keď vzhliadajú k ešte vyšším hierarchiám, než sú samé. Pri tomto vzhliadaní sa ich úcta mení v oddanú otvorenosť pre vôľu oných ešte vyšších bytostí, v prijatie tejto vôle, a tým na obetnú silu, na "devóciu", na ono sebaodovzdanie, ktorým vznikajú svety.

Je samozrejmé, že medzi "údivom", "úctou", "devóciou" nie je možné stanoviť presné hranice: Je možné myslieť si medzi nimi neurčiteľné množstvo medzistupňov, rôzne intenzívnych. A každé z uvedených troch citových hnutí môže mať samé zase množstvo farebných odtieňov. Ani "devóciou" nie je uzavreté stupňovanie úcty. Sú ešte intenzívnejšie, plamennejšie metamorfózy úcty, ktoré nás potom vedú k druhému pólu celého spektra. Keď sa človek napríklad snaží obsiahnuť tušiacimi myšlienkami najvyššie božské zámery, najvyššie predstaviteľné a vysloviteľné vývojové ciele ľudstva, musí sa v zápase o to jeho úcta vystupňovať až do citu "nadšenia", to jest musí v sebe rozozvučať ohlas toho nadšenia, s ktorým bytosti najvyšších hierarchií oddane slúžia týmto cieľom - etymologicky slovo "nadšenie" nakoniec znamená "naplnenie duchom".

A ešte sa dotkneme jedného citového odtieňa. Tomu, ktorého pohľad spočinie na ústrednej udalosti dejín, na udalosti na Golgote, na zjavení Božej lásky, darujúcej sa v nekonečnom súcitení ľudstvu, otvorí sa cesta k jeho pochopeniu až vtedy, keď sa v ňom pokorná úcta vnútorne prezvúči aspoň prvou tichou rezonanciou s onou vyššou láskou: podstatu toho, čo sa stalo na Golgote, je možné pochopiť len *láskou*. Láskou prehriata úcta je prvým krokom k tomu. O ďalších krokoch budeme hovoriť o týždeň. Ale snáď už tušíme, aký ne-

zmerný okruh citov sa môže a musí rozvíjať v zápase o reálne pochopenie skutočností skrytých našim zmyslom!

Pri štúdiu antropozofie teda dávame určité citové sily k dispozícii myšlienkovému úsiliu. Cit, ktorý býva obyčajne prejavom našej subjektivity, toho, čo nás odlišuje od všetkého ostatného, dáva sa tu k dispozícii niečomu nadosobnému, objektívnemu. Niečo, čo by inak slúžilo našim osobným záujmom, obetujeme do procesu poznania. Tak opäť dochádzame k tomu, o čom sme uvažovali pred týždňom: že "úcta sa stáva obetnou silou". To je vnútorný proces, ktorý by mal sprevádzať každé štúdium antropozofie. Ak premýšľame o niečom s úctou, stáva sa naše myslenie vždy aspoň trochu obetnou službou, bohoslužbou. Nesnažíme sa rozhojňovať svoje vedomosti, hromadiť vnútorné bohatstvo, ale tým, že myslíme, obetujeme niečo zo svojej osobnosti duchu sveta. Descartes kedysi predniesol slávnu vetu: "Myslím, teda som." Uvedomoval si v myšlienkovej aktivite sám seba. Náš zážitok bude iný: "Myslím s úctou, teda obetujem sám seba."

Tým, že myslenie sa v tomto zmysle stáva obetnou službou, vytvárame základný predpoklad na to, aby sa intelektuálna, ktorá v priebehu dejín poklesla z vyšších svetov do duševnosti ľudstva, nanovo spojila s duchovným svetom, z ktorého pochádza a bola tak navrátená - ako slobodný dar ľudí - do Michaelovej sféry. Zatiaľčo rýdzo intelektuálne myslenie zostáva mŕtvym odzrkadlením zmyslového sveta a iba prostriedkom na vedomú orientáciu v ňom, štúdium duchovných vied, zmocňujúce sa "energickým úsilím" poznatkov o vyšších svetoch, obracia prúd kozmickej inteligencie znovu do slnečnej sféry jej hierarchického pôvodu. Myslenie sa tu stáva aktívnym účastníkom nadzmyslového vývoja kozmu.

Treba však veľmi zdôrazniť, že naznačené oplodňovanie myšlienok citovými prvkami nemá nič spoločné s vytváraním nejakých subjektívnych emócií vedľa samotného myslenia, teda s akýmkoľvek subjektívnym zaujatím pre určité myšlienky alebo podobne. Citová aktivita, o ktorú tu ide, sa celkom spája s objektivitou čistého

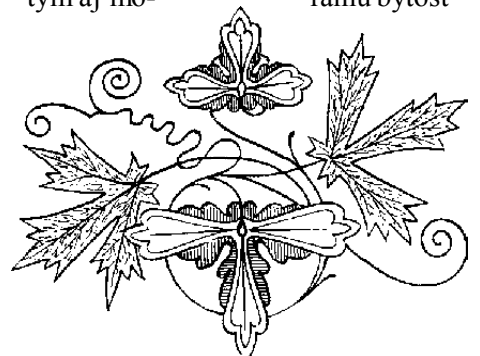
ho, zmyslových predstáv zbaveného myslenia. K tomu Steinerove slová: "A v tom tkvie tiež dôvod, prečo Michael pôsobí v kozme s vážnou tvárou, s vážnym gestom. Byť vnútorne takto spojený s inteligentným obsahom znamená zároveň, že ten, kto sa spája s intelektuálnou, musí splniť požiadavku, aby do tohto obsahu nevnašal nič zo subjektívnej ľubovôle, zo želaní alebo žiadostivosti. Inak by sa predsa logika stávala ľubovôľou jednej bytosti, miesto aby bola výrazom kozmu. Prísne udržiavať svoju bytosť ako výraz bytostnej podstaty sveta, ponechávať všetko, čo sa chce vo vnútri prejavíť ako vlastná bytosť, tiež v tomto vnútri: to pokladá Michael za svoju cnosť."

Túto základnú charakteristiku premeneného myslenia môžeme doplniť a uzavrieť niekoľkými lapidárnymi slovami zo Steinerovho pera, ktoré už čiastočne zazneli pri michaelskej prednáške:

Michael "oslobodzuje myšlienky z oblasti hlavy: otvára im cestu k srdcu, uvoľňuje z citového fondu človeka nadšenie, takže človek môže žiť v duševnej oddanosti ku všetkému, čo je možné zažiť v myšlienkovom svetle. Nadišiel Michaelov vek. Srdcia začínajú mať myšlienky, nadšenie už netryská len z mystického šera, ale z duševného jasu, neseného myšlienkou."

"Tvorba myšlienok sa na čas strácala do hmotnej podoby kozmu; musí sa znova nájsť v kozmickom duchu. Do chladného abstraktného sveta myšlienok môže vojsť teplo, duchovná skutočnosť naplnená bytostným životom. Tým nadchádza Michaelov vek".⁵

Vráťme sa ešte raz k protikladu bežného vedeckého myslenia a toho myslenia, ktoré je schopné chápať poznatky duchovnej vedy. Je samozrejmé, že myslenie, ktoré vylučuje z procesu poznania citovú a tým aj morálnu bytosť

človeka, bude mať úplne iný ráz ako myslenie, podnecované silami srdca. Logika matematicko-fyzikálneho myslenia pracuje, pokiaľ je to možné, s pojmami presne definovanými, ohraničenými, oddelenými a predovšetkým: s pojmami nehybné, mŕtvo nemennými. Obraz sveta, konštruovaný pomocou takýchto pojmov, je ako obrovská stavba, skladajúca sa z nespočetných oddelených stavebnícových kociek. Toto myslenie ani nemôže chápať svet so všetkým, čo v ňom je, inak ako nekonečno zložené z atómov, vznášajúce sa v prázdnom priestore. Predstava vesmíru zloženého od A do Zet z nesúvislých častíc je len dôsledným a do posledných možností dotiahnutým premietnutím určitého spôsobu myslenia do zmyslovej skutočnosti: Pretože myslím v oddelených "definovaných" pojmoch, uznávam len svet zostavený z oddelených častíc - pretože iný svet by nebol uchopiteľný mojimi pojmami. Ale takýmto "stavebnicovým" myslením nie je možné pochopiť ani jednu premenlivú živú bunku, a nieto ešte duševné pohnutky, alebo dokonca duchovné základy existencie! Svet nie je stavebnica, je to prúd, živý, premenlivý a navyiac plynúci z večnosti do večnosti! Čo so stavebnicou, ak máme spodobniť veľtok?

Oblasť citov - na rozdiel od logických vzťahov matematicko-fyzikálnych - nepozná presné vymedzovanie ani nehybnú stálosť, nie je to oblasť číselne zachytiteľných veličín, ale kvalít, svet vnútorných dejov, kde vládne *stála premena a plynulý prechod z kvality do kvality*. Keď sa sily tejto oblasti spoja s rýdzim myslením a samé sa tak pozdvihnú až k plnému jasnému vedomiu, vnesú tým svoj vlastný, farbisto rozohraný život do myšlienkovvej činnosti. Logika takého myslenia bude logikou vyššieho stupňa: nebude to už priamočiara logika čísel, ale logika premenlivých vzťahov medzi kvalitami, logika vývoja, teda logika o stupeň bližšia k živej skutočnosti než tá, o ktorej sa obvykle hovorí. A taká je skutočne logika vyššieho poznania. Pracuje s pojmami, ktoré menia svoj obsah aj ráz podľa súvislostí, v ktorých sa ocitli. Žiadny graf, žiadna schéma ich nemôže vystihnúť. Preto si antropozofia vyžaduje iný, nový druh myslenia. Až pojmy vytvorené "myslením srdca" môžu s duchovným poznaním

udržať krok, lebo sú schopné stálych metamorfóz, sú schopné prechádzať jeden do druhého, tak ako jasne uvedomovaný pojem semienka už v sebe obsahuje pojem celej rozvinutej rastliny a môže do nej prejsť: tak ako sme videli, že sám pojem úcty sa môže plynule stupňovať až po pojem nadšenia. Ale myslenie, ktoré už nie je závislé od sveta oddelených, strnulo ohraničených predmetov, od oblastí neživej existencie, vynaňuje sa aj zo závislosti od nehybných nervových dráh v mozgu a získava krok za krokom domovské právo vo sfére oživujúcich síl, teda tých síl, ktoré sú schopné vytvárať živé, vyvíjajúce sa organizmy. Človek sa vo svojom myslení odpútava od svojho fyzického tela.

Z hľadiska bežnej logiky by sa pochopiteľne mohlo zdať, že myslenie uvedené takto do pohybu musí byť zmätené, neujasnené, že uvažujúci človek stratí vnútorne pôdu pod nohami, akúkoľvek myšlienkovú oporu. Nie je to tak. Je možné sa presvedčiť, že myslenie predchnuté logikou metamorfózy, t.j. logikou života, môže byť rovnako priezračne jasné a kontrolovateľné ako myslenie matematické - za predpokladu, že človek neuhne pred požiadavkou onej energickej vnútornej aktivity, nevyhnutne potrebnej pre chápanie nadzmyslových skutočností. Jasnosť tohto myslenia bude pritom priamo úmerná vynaloženej vnútornej aktivite.

Schopnosť sledovať bez pocitu zmätenia niečo, čo sa stále vyvíja a mení, by nám vlastne nemala byť neznáma z iných životných súvislostí. Keď sedíme v koncertnej sále a sústredene počúvame hudobný prúd symfónie, máme predsa tiež možnosť sledovať bez straty orientácie tok hudby, odohrávajúc sa v stálych metamorfózach a podľa živých umeleckých zákonitostí, ktoré sa síce vymykajú matematickej logike a stavebnicovému definovaniu, ale nie sú preto menej zákonité. Antropozofické predstavy o svete, ktoré si človek vydobyl pomocou myslenia oplodneného silami srdca, sú hlboko spriaznené so svetom *umenia*. Pritom nemusíme popierať, že účinnosť umenia na náš citový život je niečo, čo nie je uchopiteľné jasným vedomím. Vedome môžeme sledovať počutelný tónový prúd symfónie. Ako tento prúd rozochvieva naše srdce, to prežívame len polovede, ako vo sne. Veď umenie nie je

Ah, rúže
ta kvéte
a neďbá
zda lidé

nezná proč:
jen a voní
nikterak,
ščedí o ní.

Angelus Silesius

Nikdy tě nepřestanu hledat, ani až skončí můj život. Odejdu do světa jiných tvorů, v mých očích pročitne nový zrak, v tomto novém světě navážu zase nová spojení - ale nikdy tě nepřestanu hledat.

Ne, ty nemáš konce, proto je tvá hra stále nová a jiná. Nevím, v jakém šatě budeš stát, Pane, s úsměvem uprostřed cesty; přijdeš ke mně, vezmeš mne za ruku a v mém srdci ožije nové vědomí. Nikdy nepřestanu hledat.

Rabindranáth Thákur

to isté ako poznanie! Oproti tomu poznatky duchovnej vedy, prijímané na "ceste úcty", môžu a musia byť prijímané výhradne pri plnom vedomí, aj s celou svojou pohyblivosťou, s celým svojim premenlivým životom. Napriek tomu platí, že vnútorná aktivita, ku ktorej precitá myslenie na "ceste úcty", je aktivita v plnom zmysle slova umelecká. Musíme mať odvahu, stať sa pri štúdiu literatúry o duchovnej vede na chvíľu umelcami. Bez odvahy k tomu by sme nepokročili ďalej. Ako sa vyhadzuje pri plavbe záťaž z lode, tak musíme hodiť cez palubu svoje lípnutie na nehybných, schématických pojmoch. Ako sme povedali, že úcta sa stáva nástrojom poznania, tak by sme mohli povedať rovnakým právom, že sa s myslením spája umelecké prežívanie, aby slúžilo ako nevyhnutný nástroj vyššieho poznania. Hranica medzi poznaním a umením sa začína strácať.

Ešte to môžeme vyjadriť inými slovami: svet sa človeku prestáva javiť ako obrovský stroj a začína sa javiť ako umelecké dielo nadľudských božských tvorcov, dielo vytvárané nie podľa zákonov mechanických, ale umeleckých, ako dielo, ktoré sa každým okamihom obnovuje a obrodzuje do nových metamorfóz krásy. Áno, krásy. Kdečo vo svete sa nám môže zdať hrôzostrašné. Ale pred metamorfózami úcty, prebúdžajúcimi sa v srdci pri štúdiu literatúry duchovnej vedy, sa postupne rozplývajú aj najkrikľavejšie disharmónie života, alebo ešte presnejšie: aj tieto disharmónie sa včleňujú ako zákonitá zložka do symfónie kozmického vývoja, antropozofia nám objasňuje skrytý zmysel tohoto vývoja vo svetle zámerov najvyšších tvorivých duchov.

Tak si stále zreteľnejšie ujasňujeme, že tajomstvo kozmu, Zeme a človeka nemožno vypátrať pomocou štatistík a počítačov, ale jedine tým, že sa postupne učíme zžívať s umeleckými zákonmi, z ktorých všetko vzniká, udržuje sa a zaniká. Až myslenie oplodnené nadosobnou citovosťou, dorastá do potrebnej umeleckej rezonancie s tvorivou činnosťou duchovných hierarchií. Tak ukazuje antropozofia, že krása je votkaná priamo do podstaty sveta.

Niektoré prednášky a najmä niektoré Steinerove myšlienky priamo nútia k rozpúšťaniu strnulých pojmov a k myšlienkovému pohyblivosti. Uveďme aspoň jednu takú myšlienku, aj keď len vo veľmi približnom preklade:

Ecce homo

*V srdci vlní sa cítenie
v hlave žiari jas myslenia
v údoch tvorí a pôsobí vôľa:
vlnivé žiarenie,
tvorivé vlnenie,
žiarivé tvorenie:
hl'a, to je človek*

Ak študujeme čokoľvek pomocou bežného myslenia, nezmení sa nič z našej ľudskej podstaty. Ak zápasíme o pochopenie antropozofickej literatúry, sme nútení energicky rozvíjať svoj citový život do všetkých fariieb úcty a hľadať v sebe umelca, schopného vystihnúť skrytú krásu sveta. Meníme sami seba a meníme svoj vzťah k svetu.

*"Z krásy sa zrodilo,
do krásy vedie tvoje dielo,"*

oslovuje Rudolfa Steinera básnik Christian Morgenstern.

⁴ Rudolf Steiner: Theosophie, kap. II/4.

⁵ Anthroposophische Leitsätze, 17.8.1924, 31.8.1924.

*Duchovní
význam květin:*

Tulipán

Alma Excelsior

Tulipán je saturnská rostlina. Dává dobrý dar jen tehdy, když se člověk snaží o duchovní život a když chce vnitřně vyrůstati a státi se moudrým. Tulipán vyjadřuje vnitřní moudrost. Na zemi se jeví hloupostí, poněvadž ten, který nechápe nadmyslný zákon, dosti často posuzuje duchovního člověka nesprávně a nespravedlivě a tu pak se mu zdá, jakoby byl hloupým. V obecné mluvě se praví, že je člověk hloupý jako tulipán, avšak to nikterak neodpovídá pravdě okultní síly tulipánu. Tulipán vyjadřuje kalich otevřené hlavy a je květem, který se podobá starolemurské hlavě lidské. Značí spojení člověka s nejstaršími silami kosmickými, se saturnskými a právě jeho síly nedosahuje každý člověk okultně školený. Jest ideálem magického výcviku bytostí, které mají pevnou vůli a dává sílu k přemožení měsíčních vizí a mediurních sil. Podporuje chápání zákona nadmyslných úrovní a dává pomocnou sílu k vytrvalosti a pili, aby duchovní dílo bylo ukončeno se zdarem. Je talizmanem pro bytosti zrozené pod Saturnem a pro bytosti, které se zrodily v sobotu.

Tulipán barvy červené vyjadřuje tvořivou sílu saturnskou, má-li barvu karmínovou.

Tulipán barvy růžové vyjadřuje tvořivou lásku.

Tulipán barvy žluté vyjadřuje tvořivou moudrost.

Tulipán barvy cihlově-růžové vyjadřuje karmickou moudrost saturnskou, moudrost spravedlnosti.

Tulipán hnědých barev a různých temných odstínů vyjadřuje materiální síly saturnské, moudrost vedoucí k materiálnímu životu a udržení hmotného bytí.

CHRÁMOVÁ LEGENDA

PODSTATA SLOBODOMURÁRSTVA

ZDENĚK VÁŇA

našom prednáškovom cykle sme hovorili o niektorých ezoterných spoločenstvách, na ktoré antropozofické hnutie určitým spôsobom nadväzuje, a to formou primeranou dnešnej dobe. Bolo to jednak spoločenstvo Grálu, ktorému sme venovali niekoľko prednášok vlani na jeseň, a jednak rozikruciansky prúd, o ktorom sme hovorili rok predtým.

Dnes obrátíme pozornosť na spoločenstvo, ktoré dodnes hrá významnú úlohu v západnom svete, i keď predovšetkým v politickej, hospodárskej, sociálnej a kultúrnej oblasti, menej už v duchovnej sfére, hoci pôvodne stálo v popredí ezoterné hľadisko, ako o tom svedčí najmä rituál, ktorý sa dnes už stal niečím prevažne formálnym.

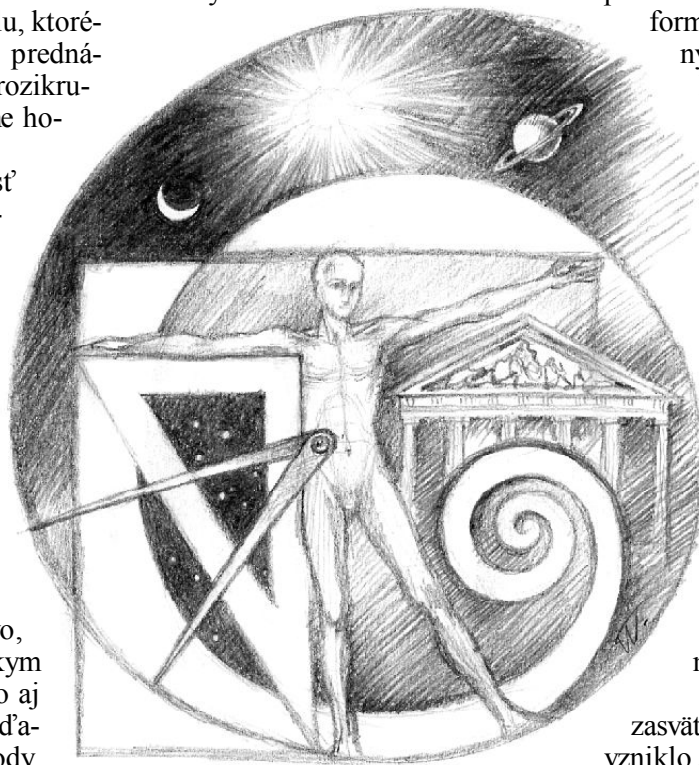
Ide o slobodomurárstvo, ktoré súvisí s rozikrucianskym podnetom, a s ktorým malo aj antropozofické hnutie, ako ďalej uvidíme, určité styčné body.

Ezoterný pôvod slobodomurárstva naznačuje aj skutočnosť, že jeho začiatky nie sú historicky zachytiteľné. Ojedinelé správy o jeho existencii sa objavujú v 17. storočí v Anglicku, archívne doklady však pochádzajú až z 18. storočia - u nás sa napr. objavuje r. 1726 zásluhou grófa Šporka, ktorý založil prvú slobodomurársku lóžu "U tří hvězd" v Prahe. V staršej dobe sa o činnosti slobodomurárov nepísali žiadne listiny ani protokoly. Bola tu len ústna tradícia a obrazné rozprávania - legendy.

Z týchto legend je zrejmé, že tu ide o pokračovanie starých tajných bratstiev, ktorých slobodomurárska

forma sa objavuje už od staroveku, v rámci 4. poatlantskej kultúry.

Pôvodne išlo skutočne o murárov: v Egypte stavali pyramídy a chrámy, v Grécku chrámy a verejné budovy - to bolo bratstvo tzv. *dyonyziakov*, Dionýzových služobníkov, v starom Ríme stavali mestá a v stredoveku katedrály.

STAVITEĽSKÉ UMENIE SÚVISELO S POZNANÍM VESMÍRU - V PROPORCIÁCH A FORMÁCH STAVIEB BOL ZOBRAZOVANÝ NEBESKÝ PRIESTOR, RYTMUS HVIEZD AJ TAJOMSTVO STAVBY ĽUDSKÉHO TELA, KTORÉ JE OBRAZOM KOZMU.

Od 13. storočia začali stavať nezávisle od cirkvi - vtedy sa stali skutočnými slobodomurármi - v Anglicku sa objavuje výraz *free-mason* v r. 1375. Niet sa preto čo diviť, že odtiaľ pochádzajú aj prvé historické zmienky zo 17. stor.

Je potrebné si uvedomiť, že vtedy sa stavalo, ako dosvedčuje Vitruvius,

rímsky stavitel' z Cézarovej a Augustovej doby, inak ako dnes - vôbec nie racionálne podľa výpočtov, ale podľa intuície, vyjadrovanej symbolmi. Takto sa napr. u antických divadiel dosahovala dokonalá akustika, ktorá je dodnes pre stavitel'ov problémom.

Staviteľské umenie súviselo s poznaním vesmíru - v proporciách a formách stavieb bol zobrazovaný nebeský priestor, rytmus hviezd aj tajomstvo stavby ľudského tela, ktoré je obrazom kozmu. Pri odovzdávaní týchto znalostí nešlo o rozumové vyučovanie, ale o poznatky skrytých síl, o vývoj určitých schopností, ktoré boli spojené s telesnou disciplínou. Preto tu v popredí stál princíp zasvätenia - išlo o "kráľovské umenie", udržiavané v tajnosti v rámci cechového bratstva. V neskoršej dobe z toho zostali len rituály a symboly, dnešní slobodomurári už nie sú murármí.

Od 15. storočia, kedy po zasvätení *Christiana Rosenkreutza* vzniklo *Fraternitas Roseae et Crucis* (Bratstvo Ruže a Kríža), dochádza k tesnému spojeniu murárskych bratstiev s rozikrucianskym hnutím. Učenie Christiana Rosenkreutza sa stalo základom slobodomurárstva a to v podobe tzv. *chrámovej legendy*, ktorá obrazným spôsobom zobrazuje vývoj človeka a ľudstva. Ide o akýsi starozákonný apokryf, ktorý parafrázuje biblickú verziu stvorenia človeka a stavbu Šalamúnovho chrámu. Obsah legendy je približne tento:

Jeden zo siedmich elohimov stvoril Evu a splodil s ňou Kaina. Iný elohim, menom Jahve, stvoril Adama. Adam potom splodil s Evou syna Ábela. Tak bol Kain vlastne bezpro-

stredne božím synom, Ábel potom potomkom ľudského páru. Potom dochádza k známej scéne obete: Ábelova obeť je Jahvem prijatá, Kainova nie, pretože Kain bol iného pôvodu. Následkom toho je bratovražda - Kain je vylúčený zo spoločenstva s Jahvem. Odchádza do iných končín a stáva sa praotcom svojho vlastného pokolenia.

Ako náhradu za zabitého Ábela splodí potom Adam s Evou Setha. Tak vznikli dve ľudské pokolenia. Kainove pochádza z Evy a elohima, obrába Zem a vytvára vedu a umenie, napr. *Methusael* vynašiel písmo, *Tubal-Kain* je pôvodcom spracovania kovov a pod.

Ábel-Sethove pokolenie má čiste ľudský pôvod, súvisí s Jahvem, zameriava sa na duchovný život - je to pokolenie pastierov a kňazov.

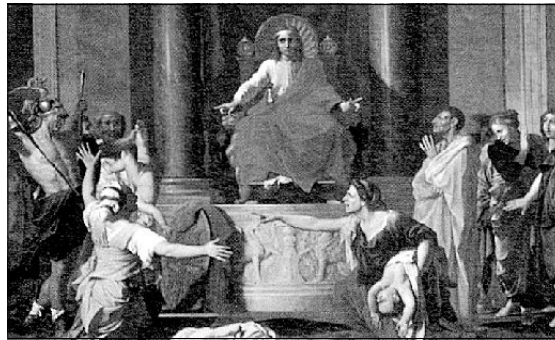
Rozprávanie legendy sa potom prenáša do Šalamúnovej doby a stavby jeho chrámu.

Šalamún pochádzal z Ábel-Sethovej línie. Vyznačoval sa múdrosťou, ktorú mohol svojim synom dať Jehova. Bola to múdrosť, ktorú možno vyjadriť slovami, a ktorá môže človeka povznášať, ale ktorú nemožno preniesť do skutočnosti pozemského života, do umenia, vedy a techniky. Išlo o múdrosť inšpirovanú zhora, a nie vypracovanú ľudským úsilím zdola, ktorú mali Kainovi synovia.

Keď sa teda Šalamún rozhodol, že postaví chrám, musel sa obrátiť o pomoc na Kainovho potomka - staviteľa Hierama. Stalo sa to v dobe, kedy Šalamúna navštívila kráľovná zo Sáby - Balkis. Šalamún sa uchádzal o jej priazeň a pretože okúzľil Balkis svojím zjavom a svojou múdrosťou, získal jej súhlas. Balkis však chcela vidieť aj stavbu chrámu a poznať tiež Hierama. Keď ho uzrela, urobil na ňu nesmierny dojem a bola ním celkom uchvátená. Dávala mu potom prednosť pred Šalamúnom.

Z toho vzniklo napätie medzi Hieramom a Šalamúnom, ktorý na Hierama žiarlil. Príležitosť na prejavenie žiarlivosti sa mu naskytla v okamihu, kedy stavba chrámu mala už byť korunovaná odliatím "kovového mora", Hieramovým majstrovským dielom. Malo predstavovať oceán, odliaty zo

zmesi kovov a zdobit' chrám. Hoci sa Šalamún dozvedel o tom, že tovariši, ktorým Hieram odmietol dať majstrovské slovo, chystajú pomstu, ponechal veci voľný priebeh a nezabránil ich činu. Tovariši pridali do roztaveného kovu nevhodnú prímes, čím vyvolali požiar, ktorý sa Hieram márne snažil zhasiť. V jeho zúfalstve sa mu zjavil jeho predok Tubal-Kain, ktorý ho vyzval, aby sa pokojne vrhol do plameňov, že mu nijako neublížia. Keď to Hieram urobí, dovedie ho Tubal-Kain do stredu Zeme k praotcovi Kainovi, ktorý sa mu zjavuje vo svojej pôvodnej božskej podobe a zasväti ho do tajomstva ohňa. Tubal-Kain mu potom daruje kladivo a zlatý trojuholník, ktorý má Hieram nosiť na krku. Hieram sa potom vráti

ŠALAMÚN MAL MÚDROSŤ INŠPIROVANÚ ZHORA, A NIE VYPRACOVANÚ ĽUDSKÝM ÚSILÍM ZDOLA, AKÚ MALI KAINOVI SYNOVIA.

späť a je schopný úspešne dokončiť odliatie "kovového mora". Získal tiež ruku kráľovnej zo Sáby.

Traja tovariši sa však znovu pomstili. Prepadli Hierama a zabil ho. Hieram stačil ešte pred smrťou hodiť zlatý trojuholník do studne. Hľadali ho traja majstri, ktorí sa dohodli, že zmenia majstrovské slovo - z obavy, aby staré tovariši neprezradili a nezneužili - malo to byť prvé slovo vyrieknuté pri nájdení Hierama. To slovo potom bolo: "makbenah" (brat je zabitý). Umierajúci Hieram im ešte povedal, že Tubal-Kain mu prisľúbil syna, ktorý bude mať mnoho synov, ktorí zaľudnia Zem a dokončia jeho dielo - stavbu chrámu. Potom im označil miesto, kde je ukrytý zlatý trojuholník. Majstri ho priniesli ku kovovému moru a ukryli na zvláštnom mieste v najsvätejšej svätyni.

Toľko teda k obsahu legendy. Ako každá pravá legenda a podobné roz-

právania neopisujú vonkajšie historické udalosti, aj keď samotné osoby deja môžu byť historické. Osudy týchto osôb sú však opísané tak, že poukazujú na hlbšie, vnútorné skutočnosti širšieho významu, a to často v niekoľkých rovinách.

Jedným z aspektov chrámovej legendy je duchovný vývoj ľudstva v 3. až 5. poatlantskom období, t.j. v egyptsko-babylónskej, grécko-rímskej a našej súčasnej dobe. V obraze stavby chrámu môžeme pozorovať duchovnú kultúru ľudstva, najmä 4. a našej 5. poatlantskej epochy, jeho najsvätejšou svätyňou je miesto pôsobnosti tajných bratstiev, ktorých ezoterné učenie je jadrom príslušnej kultúry.

Šalamún predstavuje ľudstvo Ábel-Sethovej línie, ktoré vlastní božskú múdrosť, ale bez znalosti ohňa, do ktorej je Kainove pokolenie zasvätené. Nejde tu však o oheň fyzický, ale o oheň duševný, astrálny - oheň vášni, žiadostí a pudov, ktorý planie v astrálnej sfére.

Pretože všetko pozemské dianie, ako naznačuje známa hermetická poučka "ako hore, tak aj dole", odzrkadľuje určité nebeské skutočnosti, je to tak aj v prípade chrámovej legendy. Obe pokolenia súvisia s dvojakým stvorením človeka, ako naznačuje 1. a 2. kapi-

tola 1. knihy Genezis, a s dvomi druhmi tvoriacich bytostí zvaných elohim. V 1. kapitole sú tieto bytosti nazývané proste Elohim (množné číslo!), ktoré tvoria človeka ešte nerozlíšeného na pohlavia ("muža a ženu"). V 2. kapitole sa hovorí výslovne o *Jahve-elohim* a zároveň o rozdelení ľudstva na pohlavia - Adama a Evu.

Elohim (grécky názov *exousiai*) sú božskou hierarchiou slnečného pôvodu. V období starého Mesiaca však dochádza k rozdeleniu - jeden zo siedmich elohim, nazývaný Jahve, sa oddeľuje a v záujme ďalšieho vývoja ľudstva a v záujme prípravy Kristovho vtelenia sa spája s mesačnou sférou a vytvára tak touto obeťou určitú protiváhu slnečného pôsobenia ostatných elohimov. Nespojil múdrosť s astrálnym ohňom a formoval človeka s pokojnou, vyjasnenou múdrosťou bez vášni - to je vlastné jahvické náboženstvo. Ostatní elohim

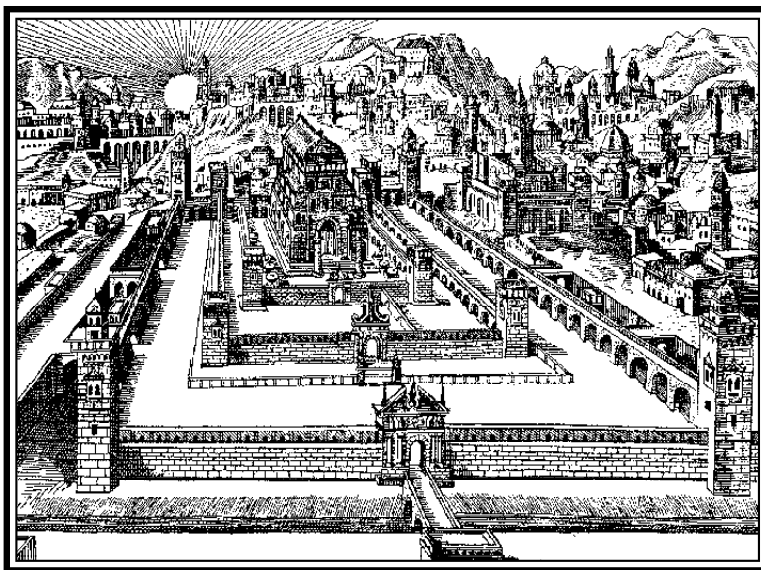
zachovali spojenie múdrosti s astrálnym ohňom a formovali Kainove pokolenie s impulzívnym elementom, ktorý sa s nadšením zanietuje pre múdrosť. Z tohoto tvorivého entuziazmu vznikli všetky umenia a vedy, kým z Ábel-Sethovho prúdu sa prejavuje zbožnosť a múdrosť bez vášne.

Oba tieto typy sa vyvíjali až do konca štvrtej, grécko-rímskej kultúry, kedy prichádza kresťanstvo, ktoré ponorilo starú (jahvickú) zbožnosť do pozemského elementu. Kristus nepredstavuje len múdrosť, ale vtelenú lásku - očistený a premenený astrálny oheň, ktorý v nekonečnom odovzdaní obracia všetky vášne navonok. Tak môže vzniknúť vyššia múdrosť a zbožnosť, naplnená ohňom entuziazmu a lásky - t.j. kresťanská zbožnosť.

To však zostáva ešte úlohou pre budúcnosť. Ide totiž o to, aby táto zbožnosť bola preniknutá slobodou, aby to bola slobodná zbožnosť, pre ktorú Kristus nie je Pánom, ale bratom. Preto musí Kainov prúd pôsobiť so svojimi zasväteniami ešte v našej 5. kultúrnej epoche a stavať chrám zo svetského umenia a vedy. Jeho reprezentantom je staviteľ chrámu Hieram. Kráľovná zo Sáby, Balkis, predstavuje dušu ľudstva, ktoré sa má rozhodnúť medzi zbožnosťou, ktorá nie je obrátená k Zemi, a medzi múdrosťou, ktorá premáhaním vášni Zem dobýja. Volí Hierama práve preto, že pozná tajomstvá ohňa a buduje chrám.

Chrám sa síce buduje, ale zostáva tajomstvom, čím má byť korunovaný. Toto tajomstvo je ukryté v obraze kovového mora a zlatého trojuholníka, ktoré sa vzťahujú ku kresťanstvu budúcnosti. Zatiaľ čo symbolom dnešného kresťanstva, viazaného na materiálnu kultúru, je ukrižovaný Syn boží trpiaci na kríži svetového tela, symbolom nového kresťanstva pre 6. kultúrnu epochu je kríž ovinutý ružami. Nové kresťanstvo sa vyvíja z mystérií rozikruciánskeho bratstva, ktoré toto budúce kresťanstvo svojimi symbolmi reprezentuje a pripravuje. K jeho symbolom patrí práve kovové more a zlatý trojuholník.

Kovové more vzniká správnym spojením inak protikladných živlov - vody a ohňa - vody čistej a pokojnej múdrosti s astrálnym ohňom váš-

ŠALAMÚNOV CHRÁM JE OBRAZOM PREDUCHOVNENÉHO FYZICKÉHO TEĽA, KTORÉ SI ČLOVEK MUSÍ VYSTAŤ SÁM – TO JE PRAVÁ STAVBA CHRÁMU.

ne, ktorý sa mení na teplo lásky. Tým sa stáva niečím pevným a trvalým - "kovovým" - čo môže byť nesené do budúceho veku, kedy k tomu pristupuje tajomstvo zlatého trojuholníka, t.j. troch vyšších článkov človeka: duchovného ja, životného ducha a duchovného človeka, ktoré človek vyvíja postupným očistením a premenou svojich nižších schránok: astrálneho, éterického a fyzického tela. To sa stane tiež obsahom obnoveného kresťanstva budúcej, šiestej, t.j. slovanskej kultúry a je pripravované rozikruciánskym prúdom, na ktorý nadväzuje antropozofia predovšetkým poznaním reinkarnácie a karmy a jej spojitosti s kresťanstvom.

Chrámovou legendou položil Christian Rosenkreutz základ pre ďalšie úsilie bratstiev, ktoré budujú chrám ľudstva, t.j. nevyvíjajú len vnútornú zbožnosť, ale aj vedu obrátenú navonok, vedu, ktorá však nechce poznávať len vonkajší svet, ale aj duchovný svet a jeho bytosti.

Pre ezoterné hnutia je príznačné, že sa v nich často zbiehajú rôzne duchovné prúdy, ktoré im vtláčajú určité charakteristické rysy.

Jedným z koreňov slobodomurárstva je vedľa zmieneného rozikruciánskeho základu aj *manicheizmus*. Jeho zakladateľ *Máni* (215 - 276) niesol v sebe všetko mystérijné poznanie predchádzajúcich epôch, vrátane gnózy a učenia o reinkarnácii a naplnil ho impulzom Kristovho zmŕt-

vychvstania. Jeho dualistické učenie o protiklade dobra a zla, svetla a temnoty inšpirovalo v stredoveku rôzne heretické hnutia, ako boli *bogomilovia* a *katari*, predovšetkým však ezoterný prúd Grálu, ako sme sa o tom zmieňovali už v predchádzajúcich prednáškach, ďalej potom *templárov* a nakoniec *slobodomurárstvo*.

Historický význam manicheizmu presahuje najmä jeho poňatie zla, ktoré je v podstate totožné s antropozofickým: zlo je vlastne dobro na nesprávnom mieste a v nesprávnom čase. Dobro, ktoré vo svojom stave ustrnulo, sa stáva zlom. Zlo je teda vlastne tiež božského pôvodu a bolo v určitej dobe výrazom dokonalosti, ďalším nevčasným trvaním sa však zmenilo na zlo a prekážku vývoja. Spolu s dobrom potom spolupôsobí vo vývoji.

To sa odráža napr. vo vzťahu života a formy. Život sám o sebe je niečím beztvarym, stáva sa však formou tým, že naráža na odpor. Premáhaním tohoto odporu potom kráča vo vývoji od formy k forme. To, čo bolo predtým životom, stáva sa v ďalšej fáze formou, napr. forma katolíckej cirkvi je ustrnulým životom starej rímskej ríše. Alebo: v kozmickom vývoji na starom Mesiaci bol životom človeka jeho astrálny vývoj, ktorý sa v dnešnom období Zeme stal jeho formou, t.j. astrálnou schránkou.

To isté je vo vzťahu dobra a zla. Spája sa v ňom vlastne dobro minulej

doby s terajším dobrom, pokrok so zábranou. Vnútorňý život naráža na odpor hmotnej Zeme, ktorá je ustrnulou formou života minulej doby - múdrosť, ktorú napr. pozorujeme v dnešnej prírode, je pozostatkom života starého Mesiaca.

V manichejskom poňatí sa zlo nemá premáhať trestom a násilím, ale miernosťou a premieňaním, prežarováním temnoty svetlom. V tom vlastne pripravuje vzdialenú budúcnosť ľudstva, kedy bude človek vedený vlastným duševným svetlom a bude premieňať vonkajšie formy na ducha. Len potom tu bude kresťanstvo vo svojej pravej podobe.

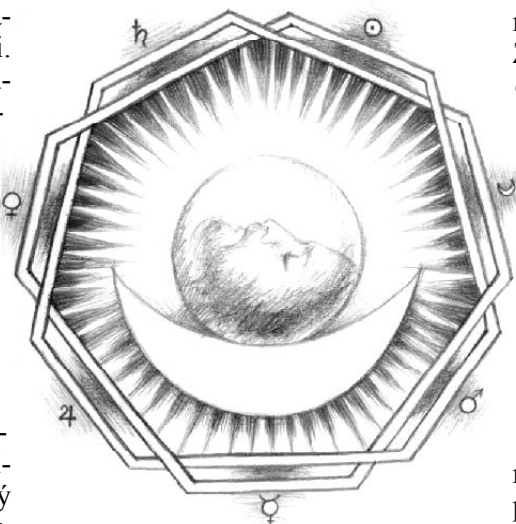
Z toho, čo bolo povedané, je pochopiteľné, prečo sa cirkev po svojom spojení so štátnou mocou snažila všetkými prostriedkami vymýtiť nielen manicheizmus, ale aj všetky kacírske hnutia, ktoré naň nadväzovali. Jeden z hlavných stĺpov cirkvi, Augustín, ktorý vo svojom "Božom štáte" vytvoril vlastne tú formu cirkvi, ktorú má až dodnes, sa musel tak ostro stavať proti manicheizmu, k hnutiu, ku ktorému sám pôvodne patrili, ale len na nižšom stupni zasvätenia, na ktorom ešte nemohol preniknúť k jadrú manichejského učenia. Na konci 4. storočia tak staja oproti sebe dva veľké protiklady, a to práve v diskusii o podstate a úlohe zla: Augustín, ktorý buduje prítomnú formu cirkvi, a manichejský biskup Faustus, ktorý pripravuje formu budúceho spoločenstva, a to z človeka samotného. Tento protiklad sa zachoval aj do neskorších storočí v jezuitizme na jednej a v slobodomurárstve na druhej strane. Oba prúdy nadväzujú vo svojich rituáloch a stupňoch zasvätenia na staré duchovné prúdy a sú si v tom do istej miery podobné. Ciele, ktoré sledujú, sú však celkom rozdielne.

K predchodcom rozikrucianov a slobodomurárov patrili tiež stredovekí *templári*. Ich názov nesúvisí len s historickou úlohou ochrany chrámu božieho hrobu, ale predovšetkým s ideou Šalamúnovho chrámu ako symbolu fyzického tela človeka.

Podobným symbolom bola v Starom Zákone Noemova archa - oboje je v istom zmysle to isté, ale predsa zásadne odlišné. Noemova archa je obrazom dnešného fyzického tela, ktoré bolo vystavané božskými silami

a človek v ňom preplával vody astrálneho mora do pozemského bytia (proporcie archy 300:50:30 zodpovedajú dĺžke, šírke a hĺbke ľudského tela).

Naproti tomu Šalamúnov chrám je prorockým obrazom fyzického tela, v ktorom môže žiť vyššie ja človeka s plne vyvinutým duchovným ja. Na rozdiel od súčasného tela si toto budúce telo musí človek vystavať sám - a to je pravá stavba chrámu. Na to ukazuje aj päťuholníkové priečelie Šalamúnovho chrámu, ktorý je chrámom pre človeka s piatimi vyvinutými článkami (fyzické, éterické, astrálne telo, duševné ja a duchovné ja). Šalamúnov chrám bol symbolom toho, že človek sa sám má stať chrámom Boha, ktorý má v ňom zotrvať.

HLAVA JÁNA KRSTITEĽA NA STRIEBORNEJ MISE - Tzv. "ČIERNY GRÁL". TEMPLÁR MUSEL ZA NÍM NÁJSŤ PRAVÝ GRÁL, NAMIESTO MŔTVEJ HLAVY ODUMRETÉHO MYSLENIA ŽIARIACE DUCHOVNÉ SLNCE NA STRIEBORNEJ MISE Mesiaca - OBRAZ PRAVÉHO DUCHOVNÉHO POZNANIA.

Táto idea chrámu žila práve u templárov, ktorí sa pripravovali na budúce kresťanstvo na jeho vyššom stupni v 6. poatlantskej kultúre, až jamný bod Slnka bude vo Vodnárovi (t.j. počnúc 4. tisícročím a nie už v prítomnosti, ako sa o tom mylne hovorí v hnutí New Age). Vodnár ako znamenie Jána Krstiteľa je výrazom toho, že človek má byť tak očistený, aby sa mohol stať chrámom pre to božské, ktoré v sebe uskutoční.

Túto ideu preduchovnenia fyzického tela, s ktorou je spojená aj premena a preduchovnenie hmoty Zeme,

t.j. príprava "Nového Jeruzalema", vyjadrovali templári vo svojich rituáloch, ako bola tzv. "veľká omša" a vo svojom zasvätení.

Premena začína v krvi, časti fyzického tela, ktorá je najbližšia duchu. Ide o ponorenie do jej prúdu a očistu toho, čo v sebe nesie, t.j. pudov, inštinktov a vášní, aby sa tak stala nositeľkou Kristovho impulzu. Na znamenie toho nosili templári po celý život pod odevom červený pás a na prsiach červený kríž. Ponoriť sa do krvi znamená ponoriť sa s odvahou do všetkých pokušení, ktoré z nej vychádzajú. Preto hlavnou cnosťou templárov bola statočnosť a odvaha - nielen v boji s vonkajším nepriateľom, ale predovšetkým so sebou samým. O tejto cnosti hovorí Rudolf Steiner, že vedie k sile vykúpenia nielen človeka, ale nakoniec všetkých bytostí a celej Zeme. Výchova k odvahe bola tiež obsahom templárskeho zasvätenia.

V úvodnej časti zasväcovacieho obradu bol uchádzač vedený k vedomiu spiacich nadzmyslových orgánov v systéme látkovej výmeny, ktoré pokiaľ nie sú správne oživené cvičením, sú vlastne nositeľmi inštinktov a vášní. Sú vlastne obrazom stemnelého a strateného slova a stávajú sa zlými, pokiaľ nie je ich temnota presvietená.

Potom nasledovali štyri stupne nižšieho zasvätenia, ktoré viedli k poznaniu štyroch živlov (zeme, vody, vzduchu a ohňa). Tieto živly boli zároveň symbolmi troch apoštolov (Petra, Jakuba a Jána) a Ježiša:

1) Človek zostupuje najprv na Zem, materializuje sa, stáva sa Petrom, ktorý trikrát zaprel Krista - trojaké "zaprenie kríža" ako znamenie, po ktorom sa šliape. Zem je tu však chápaná ako telo Kristovo, nešlo teda o zneuctevanie kríža, ako tvrdila obžaloba inkvizície. Tým trojitým zaprením je zahalenie duševne-duchovnej bytosti človeka do trojitej schránky (fyzické, éterické a astrálne telo). Odtiaľ má vystupovať ku skutočnému chápaniu Krista.

2) cez stupeň Jakuba - element vody;

3) stupeň Jána, ktorého symbolom je orol, vznášajúci sa vo vzduchu;

4) až na stupeň Ježiša, Syna človeka, nositeľa očistného ohňa, obetujúcej sa lásky v krvi.

Po tomto I. stupni nasledovala II. vyššia časť zasvätenia, zvaná *consolamentum* (útecha), časť Svätého Ducha ako príprava ku krstu ohňom. Kto ju absolvoval, stal sa "vyvoleným". Toto vyššie zasvätenie malo sedem stupňov, ktoré boli prežívané vo vzťahu k siedmim planétam - zasväcovaný prechádzal siedmimi sférami, ktoré sa odrážajú v éterickom tele človeka.

1. slnečný stupeň: confessio - vyznanie, a to k niekomu, kto sa už stal vyvoleným;

2. mesačný stupeň: obeť - symbolický akt obeti vlasov, brady a nechťov pri zhromaždení v kapitule;

3. marsický stupeň: čítanie veľkňazskej modlitby z Jánovho evanjelia 17, ako sviatosť otvárajúca ríšu Slova;

4. merkúrsky stupeň: odovzdanie prsteňa s magickými slovami "Christus Mercurius verus est", v ktorých bola liečivá sila;

5. jupiterský stupeň: Bafometova modlitba, prednášaná celou kapitulou mocným, spevným hlasom, ktorý mal otvoriť receptívne schopnosti zasväcovaného;

6. venušanský stupeň: pomazanie očných viečok s evokáciou Márie Magdalény (otvorenie vnútorného zra-ku);

7. saturnský stupeň: zjavenie Bafometa, t.j. zjavenie krásnej hlavy bradatého muža, učiteľa večnej múdrosti (Majstra).

Pre tých, ktorí prešli cez všetky stupne, to však bola pravá hlava Bafometa, t.j. hlava Jána Krstiteľa na striebornej mise - tzv. "čierny grál", ako najhlbší výraz všetkých odporujúcich síl, ktorým musí templár čeliť a za ktorým musí nájsť pravý Grál, namiesto mŕtvej hlavy odumretého myslenia žiariace duchovné Slnce na striebornej mise Mesiaca - obraz pravého duchovného poznania.

Vzhľadom na posledný stupeň môžeme teda nazvať templárske zasvätenie zasvätením Jána Krstiteľa (uctievaného aj v islamskom svete) alebo zasvätením Vodnára, ktorý je znamením Jána Krstiteľa a ukazuje na 6. kultúrnu epochu, kedy by templársky impulz mal dôjsť k svojmu naplneniu. Niektoré impulzy boli uchopené a pretvorené rozikrucianskym hnutím - znamenie kríža zodpovedá štyrom nižším a sedem ruží siedmim vyšším stupňom zasvätenia. Namiesto vonkajšieho pôsobenia templárov, ku ktorému bolo nevyhnutné prijať aj pozemské bremeno majetku a organizácie - a s tým spojenú karmu, ktorá nakoniec vyznela pre templárov tragicky, dávali rozikruciani prednosť skrytému pôsobeniu v dejinách. Pokračovali však v stavbe rovnakého chrámu, rovnako ako nimi inšpirovaní slobodomurári.

Rudolf Steiner poukázal na to, že v dnešnej dobe môžeme nadviazať na templársky impulz a pripravovať jeho naplnenie v budúcnosti tým, že pôsobíme na premenu krvi morálnymi ideami. Zatiaľ čo abstraktné myšlienky prispievajú k smrti sveta (obraz čierneho grálu), každá plne prijatá morálna idea ovplyvňuje a aktivizuje vnútorné teplo krvi a stáva sa premieňajúcou silou, čím pôsobíme zo svojho ja na nižšie články. Touto morálnou premenou, t.j. éterizáciou krvi, prispievame tiež k budovaniu chrámu - templum vlastného tela ako chrámu ducha, aj templum Zeme ako Božieho chrámu - Nového Jeruzalema.

Dokončenie v budúcom čísle

Opřena o skalisko jako o modlitební lavici, pozorovala Ajňahíta jiskření hvězd, připomínající plápolání voskových svíci na oltáři. V její mysli vyvstala hádanka – hádanka těžko rozluštitelná pro moudré této země, která si vynutila cestu i k jejímu srdci.

„Tvrdí se,“ dumala Ajňahíta, „že všechny věci jsou dobré v plánu stvoření, - že mají díky vývoji směřovat k dokonalosti ve shodě se svým určením.

Jak to tedy, že se objevuje protivensství a projevují se zlé nesnáze, je-li jen jeden Duch, jedna Myšlenka, jeden Bůh?

Proč neučiní Bůh konec všemu boji, který vede jen k neštěstí a zkáze, k nenávisti a prolévání krve a pustoší nebeské a pozemské říše?”

A Dobrá Myšlenka odpověděla: „Nedej se mást tím, co je jen zdánlivé, jen dočasné; je to jen nižší stupeň vývoje a prostředek k dosažení vyšších stupňů. Zlo je jen stín věci samé – stín, který se prodlužuje nebo zkracuje podle toho, jak světlo září a podle svého postavení vůči věci, kterou zobrazuje.

Nehleď na stín, ale vypátrej za ním zdroj jeho bytí a nalez v ní působící.

Pak, deš nadále vidět dílo, třebaže bu- kolem sebe protivni-

Ajňahíta a její dobrá myšlenka

Perla čtvrtá

*kovo, ne- budeš nikdy
přímo, zasa- žena jeho zka-
zonosným umě- nim. Neboť všech-
no posléze směřuje k dob- věmu a lepšímu.*

Dokonce i protivníkovu působení samo, je-li jednou vyčerpáno, mění nečekaně svou povahu a přispívá k vítězství Mazdy a jeho spojenců.

Zlo samo není osoba; je to stāv, který se může uplatňovat jen v projevu, je to předčasný boj o úspěch, boj, jenž není řízen zbožným vědomím.

Vykonávej proto dobře svou povinnost, ó lidská duše! Buď poslušná požadavků života!

Zaměř svou práci k zlepšení pozemských věcí!

A to, co tělesné oči nikdy neviděly, tělesné uši nikdy neslyšely a mysl ve své nejbohatší představivosti nikdy nepojala, ti posléze bude odhaleno s takovou jasností, s jakou je odhalena země za dne oděného slunečním jasem.”

A Ajňahíta šeptala ve světle tiše klouzajícího měsíce závěrečné sloky svého obvyklého vzývání:

„Slávo tobě, ó Mazdo; nechť tvoji spojenci i nadále vítězí! Nechť je svěhlost v tomto domě vyhlazena ctností poslušnosti, nesoulad mírem, hrabivost štědrosti, marnivost moudrosti, falešnost pravdivosti, aby se mu dlouho dostávalo požehnání Nesmrtelných a jejich přátelské pomoci! Nechť záříme čistotou, abychom tě viděli tváří v tvář a dosahovali vlastností vedoucích do světů bez mezí! Nechť se každému dostane míru a této zemi čistoty, moci, zdaru a důstojnosti!”

Moudrý předchází zloděje

*Nečekat na loupež, to vpravdě moudré je,
sám sobě všechno vzít, předejít zloděje.*

Angelus Silesius

Cherubský Poutník

Chytrá a hloupá krása

*Sud: chytrá panna spíš si krásy duše cení
a hloupá za krásu má krásné oblečení.*

Setba v naději

*Jak zrno s nadějí v zem kyprou rozhodíš,
tak třeba rozsévat, můj bratře, Boží říš.*

Děti pláčí pro hračky

*Štká dítě pro hračku a ty se směješ: važ,
zda není hračkou to, oč ty se zajímáš.*

Společnost blázna a moudrého

*Co blázen prázdno chce přehlušit v množství,
chce moudrý dlít sám, jen v společnosti Božství.*

Tajné království

*Jsem skryté království: mé srdce trůnní sál
a duše královna a Boží syn je král.*

Trápení moudrých

*Ač moudrý raduje se stále, bez trápení,
přec jedno trápí jej: že Bůh milován není.*

Jitřní růž a duše

*Je krásná jitřní růž, leč duše krásnější je,
když do ní Boží zář se v pekle těla líje.*

Jenom zdolání upokojí

*Je málo bojovat, je třeba zvítězit,
když toužíš věčný mír a věčný pokoj mít!*

Božské vidění

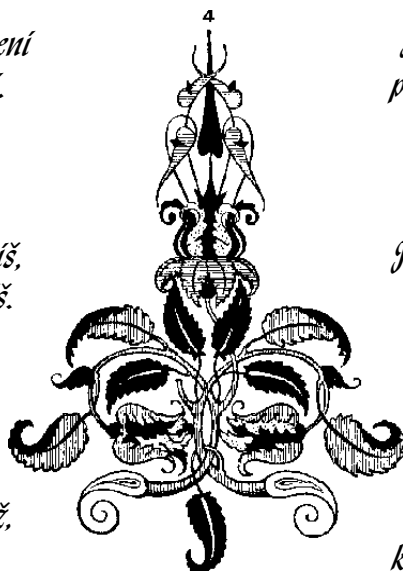
*Kdo v bližním nevidí než Boha, nežli Krista,
zří v světle, ve kterém se Božství rozkvést chystá.*

To nejbožštější

*Nic není božštější, nechť přijde jas či rmut,
než teď i navěky být ničím nepohnut.*

Utrpení Kristovo není zdaleka skončeno

*Ach, nedotrpěl Pán v tom pátku golgotském:
je stále křížován a trpí nocí dnem.*

ed' preletíme v duchu tisícročia, po všetkých kútoch zeme, máme pred sebou neveriteľne pestrú paletu odevov. Čo všetko nám prezrádza odev, čo všetko sa dá z neho vyčítať?

V každom dejin-
nom období sa
ľudia obliekali
inak; aj pre
rôzne príle-
žitosti, na-

príklad
sviatky, inak

ako v iné dni. V každom geografickom regióne podľa prírodných podmienok a dostupných materiálov. Národy, aj župy sa líšili svojimi krojmi. Iné je oblečenie mužov, iné žien. Rôzne šaty pre rôzne vekové kategórie. Z niekdajšej obuvi a oblečenia sa dali poznať rozdiely medzi stavmi, kastové zaradenie i zamestnanie. Špecifický odev bol pridelený Židom, neviestkam, katovi a pod. A napokon rozdiely v individuálnom vkuse; ale to až od 15. storočia, od zrodu duše vedomej. Dovtedy boli obleky predpísané skupinovo. A nikomu by ani na um nezišlo obliecť sa svojvoľne.

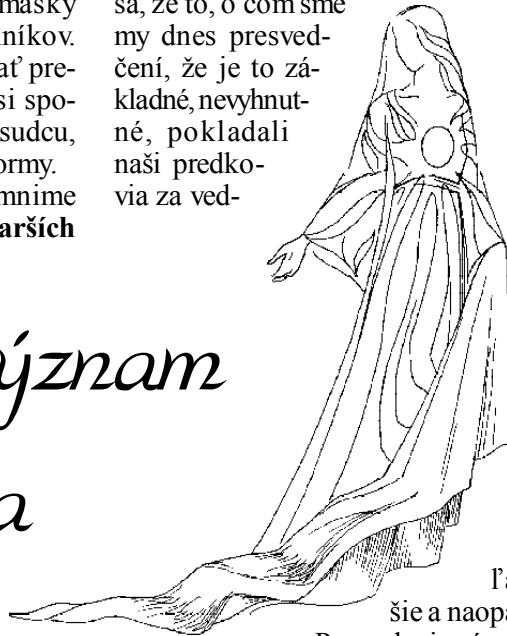
Akú má odev funkciu? Ako vlastne vznikol? Jedna funkcia odevu je praktická: Ochrana pred vonkajšími poveternostnými vplyvmi; chladom, vlhkom, slnkom alebo pieskom. To ale zďaleka nie je funkcia jediná, ba zdá sa, že často ani nie tá hlavná. Ulohou oblečenia je aj zdobiť, krášliť; človek ťžil vždy stvárniť v šate určité estetické cítenie. V teplých oblastiach tvorilo kráslenie hlavnú časť odevu. Odev plní aj komunikačnú funkciu; je to druh neverbálneho jazyka. Napríklad perá indiánov: jedno červené pero - "tento bojovník bol

ranený v boji"; biele - "ako prvý zbadal nepriateľa". Rímske matróny sa smeli obliekať podľa počtu detí. Zovňajšok je formou neverbálnej komunikácie v spoločnosti.

Oblečenie má funkciu až magickú; odev má symbolickú silu. Oblekanie je druh mágie. Pričom nejde len o pomalovanie primitívov, masky a prevleky kúzelníkov, náčelníkov. Šat môže doslova zabezpečovať prevahu, moc nad ľuďmi. Stačí si spomenúť na kňazský ornát, talár sudcu, alebo sugestívny účinok uniformy.

Hneď na začiatku si všimnime jednu vec: **Smerom od najstarších**

módy vypchaté španielske nohavice, rozšírili v snemovni anglického parlamentu všetky kreslá. To je pre nás na vážne zamyslenie. Lebo tu máme pred sebou niečo, o čom si musíme priznať, že to ani pri úprimnej snahe a všetkej našej chytrosti dnes nedokážeme pochopiť. Zdá sa, že to, o čom sme my dnes presvedčení, že je to základné, nevyhnutné, pokladali naši predkovia za ved-

Ľaj-
šie a naopak.

Prezradzuje nám to,

že ľudia vôbec neboli vždy rovnakí; ani nepovažovali vždy to isté za najdôležitejšie.

Ak máme pochopiť, prečo to bolo tak, musíme viac skúmať práve tú ideálnu, ideovú stránku odevu. Dá sa hovoriť o duchovnom, ideologickom význame odevu? Pravdaže. *Všetko* má svoj duchovný význam: každý tvar, farba, látka. Napríklad tóga mala dodať svojmu nositeľovi na úctyhodnosti. Quintilianus napísal celé pojednanie o tom, ako sa má tóga nosiť, ako správne tvarovať jej záhyby, aby dodala Rimanovi na dôstojnosti a prísnosti výrazu. Rimanovia mali ideál - *gravitas* (dôstojnosť, vážnosť). A výrazom tohto ideálu bola tóga. V tom bol jej hlavný zmysel. Preň stálo za to byť tak trochu ako bez ruky.

V 16. storočí nastolili v Španielsku absolutistický, monarchický, konzervatívny režim - a španielska móda, čo tam vznikla, to boli strnulé geometrické formy, v ktorých sa takmer nedalo ani pohnúť. Španielsky kostým dovoľoval práve tak málo slobodného pohybu, ako režim, ktorý tam vládol.

Politické a ekonomické zmeny sa odrážali v oblečení ľudí. Po francúzskej revolúcii sa razom zmenil odev;

Duchovný význam odievania

Emil Páľeš

ŠPANIELSKY KOSTÝM DOVOĽOVAL PRÁVE TAK MÁLO SLOBODNÉHO POHYBU, AKO REŽIM, KTORÝ TAM VLÁDOL.

popreli v odievaní všetko, čo pripomínalo kráľovstvo. Za Rakúsko-Uhorska tí úradníci, čo chceli byť zvlášť horliví, mali fúziky ako František Jozef. Pozorujte dajme tomu dnešných zamestnancov bánk. Prijali do svojho zovňajšku niečo, čím demonštrujú, že akceptovali určité pravidlá hry. Je možné s trochou cviku takmer spoznať príslušníkov podaktorých náboženských hnutí.

Zovňajšok sa môže stať aj výrazom revolty proti daným spoločenským hodnotám; obzvlášť u mladej generácie. Symbolom hippies boli dlhé vlasy. Vlasy znamenali slobodu, nezávislosť, zneuznanie konvencií. U ženy znamenajú cit. No aj u mužov citlivosť, romantizmus, ochotu nechať sa viesť citom. Skinheads sú protivníci pacifistov a hippies. Chcú vyzeráť neľútostní – vyholujú si hlavy. Ten istý prototyp však nachádzame už aj v histórii. Tonzúra (vyholenie temena hlavy) kresťanského mnícha, holohlavý budhistický bhikšu. Obaja sa podriaďujú disciplíne rehoľníka; majú byť poslušní, potláčať všetko osobné. Naproti tomu potulní indickí sádhuvia, pre ktorých neplatili žiadne normy, chodili vlasatí.

Vznik odevu

Ak máme preniknúť k prapôvodnej podstate, k *prafenoménu* odievania, musíme sa vrátiť do najstarších čias. Musíme sa pýtať: **Prečo vlastne človek jediný je od prírody neodený?** Zvieratá nepotrebujú odev. Zviera má od prírody srst', perie, šupiny, ktoré ho chránia. Je vybavené tým, čo potrebuje. Človek je jediný cicavec bez srsti; má zraniteľnú, jemnú, odhalenú pokožku a je mu zima. Tu kdesi vidí materialista prapríčinu vzniku odevu – celkom prozaickú: Ošatenie vzniklo z potreby chrániť sa pred vplyvmi okolitého prostredia. Taká odpoveď ho uspokojuje. Tam jeho myšlienkový proces končí. Lenže *prečo* je to vôbec tak, prečo sa to tak stalo, že práve človeka jediného príroda nevybavila prirodzeným odevom a ochranou, ktoré potrebuje?

Ochlpenie súvisí so slnkom.¹ Lev, slnečné zviera, s maximálne vyvinutým hrudníkom, srdcovo-cievny a dýchacím systémom, má hrivu, na rozdiel od levice. A čo je hriva u leva, je brada u mužov. Mužovi rastie brada, niekedy aj ochlpená hrud', nie žene; lebo muž má vo fyzickom tele viac síl slnka. Asi v štvrtom mesiaci tehotenstva, keď je ľudský plod vystavený vnútorne slnečnému pôsobeniu, opakuje vývoj šeliem, ako levov. Ochlpenie vyrazí najprv na perách a okolo tváre; a v piatom mesiaci je plod človeka osrstený. Neskôr však toto ochlpenie vypadne.

Človek toto ochlpenie niekde v priebehu evolúcie stratil, prišiel oňho. A nielen oňho. Ale aj o mnoho iného zo svojej výbavy v porovnaní so zvieratami. Človek je po fyzickej stránke vôbec najzraniteľnejší, najslabší medzi zvieratami. Vo všetkých činnostiach je menej výkonný; okrem jednej: myslenia. Je tu otázka, či táto fyzická nedostatočnosť nesúvisí práve s touto vyššou, duchovnou organizáciou človeka, ktorou sa líši od zvierat. Je to skutočne tak. Časť životných síl, ktoré sa u človeka uvoľnili pre vyššie, duchovné schopnosti, boli odňaté fyzickým orgánom. **Človek vlastne pomocou tej časti éterických síl, ktorá sa nepodieľa na tvorbe ochlpenia, myslí.**

Keby bol človek zostal osrstený, keby mal takú veľkú hrivu ako lev,

bol by sa možno stal kráľom zvierat, nikdy by sa však nestal samostatným, seba-vedomým ja, človekom.

V dávnych časoch existovala ešte u ľudí tzv. stará jasnovidnosť. Intuitívnou, mimozmyslovou cestou ľudia vnímali na človeku aj to, čo na ňom nie je vidieť zvonku, fyzicky. Títo ľudia cítili, že **človek, keď je nahý, nie je úplný**. Nahé telo, to by nebol človek *celý*, lebo človek má ešte telo nadzmyslové. Aj zvieratá majú svoje nadzmyslové články, telá. Ale ak lev má napríklad hrivu, mohutný hrudník a pod., to, čím duchovne je, je celé vyjadrené v jeho fyzickej stavbe. Zviera nie je duchovne ničím viac, než tým, čím je fyzicky. Zvieracie duševno sa celé prekrýva s jeho fyzickým. Nie je ničím viac, ako vyzerá. Zviera je tým, čím je. Je samo sebou. Nemá túto vyššiu duchovnú organizáciu. Nemá vyššie ja. Preto sa zvierka nedostane do konfliktu samo so sebou, na rozdiel od človeka. Nemodlí sa, nemá výčitky, neprekonáva samo seba, nemá ideály.

Duševný život človeka *presahuje* okruh len toho, čo súvisí s jeho biologickou, fyzickou skutočnosťou. Človek si tvorí myšlienky a predstavy nie len o tom, čo je, k čomu dostáva podnety zvonka, ale aj o tom, čo by *malo* alebo mohlo byť, o ideálne. Preto ak stojí pred nami *telo*, nestojí pred nami *celý* človek. Človek, na rozdiel od zvierat'a, nie je len tým, čím je, ale aj tým, čím sa *má stať*. Človeka vidíme pravdivejšie, a s väčšou láskou, ak sa dívame aj na to, čím sa túži stať, a nie len na to, čím sa dokázal stať doteraz; ak sa dívame na vyššieho človeka v ňom.

Staré národy mali pre toto zvláštny cit. **Tvary oblečenia vychádzajú v podstate z nadzmyslových sfér.** Osobný, individuálny šat mali v tom čase však len výnimoční ľudia: náčelníci, hrdinovia. Ten vyjadroval ich povahu; alebo to duchovné, čo patrilo k ich postaveniu. Ak napríklad znázorňovali slnečných hrdinov – ako Herakla a Gilgameša – odetých v levej koži, vyjadrili tým spätne ich výnimočné, silné ja pomocou toho, čím by inak bolo, keby bolo fyzické.

Inak sa v tom čase človek cítil byť ešte celkom príslušníkom spoločstva, kmeňa, rodu, článkom kolektívneho vedomia; a tak aj formy oblečenia boli skupinové. V skupinovej du-

ši videli spájajúcu duchovnú bytosť, to, čo udržuje pohromade kmeň alebo rod. Túto skupinovú dušu vnímali vždy v celkom konkrétnej podobe. Išlo o tzv. totemové zviera. Príslušníci jedného kmeňa boli presvedčení, že sú – či videli seba samých – ako duchovných potomkov svojho totemového zvierat'a: vrany, sovy, orla, hada, leva, býka atď'. Cítili sa duševne spriaznení so svojím totemovým zvierat'om. Toto zviera bolo zdrojom ich sily, ich vynikajúcnosti, bolo posvätné. Cítili v sebe, v krvi prúdiť jeho silu, jeho schopnosti a vlastnosti. Neskôr sa potom totemové zviera premenilo na tzv. heraldické zviera, ktoré maľovali na štíty a vyšívali na zástavy, ktoré nad nimi vialo ako to, čo ich zjednocuje, ako výraz spoločných myšlienok.

A tak ak chceme vedieť, v akej podobe si niektorý kmeň predstavoval svoju skupinovú dušu, musíme sa pýtať: čím sa zdobili? Perami? Tak potom si ju predstavovali v podobe vtákov. Kožušinou? – v podobe levov a tigrov. Niekde mali odev priliehavý, inde vlajúci. Mali oblečenie podobné vtákom, okrídlený šat; páčilo sa im, keď to na nich vialo. A keď sa otáčali, tak robili zároveň vtáčie pohyby, čo malo zase spätný vplyv na ich šikovnosť, zručnosť atď'.

Podstatou zdobenia (a ozdobnej funkcie odievania) je snaha urobiť viditeľnou nadzmyslovú, neviditeľnú stránku človeka. Čo je neviditeľné, chceli na sebe urobiť viditeľným. **Zdobiť sa, krášliť, znameňovať utvárat' svoj zovňajšok tak, aby sme dali výraz tomu, čím sme v oblasti ducha!**

Nie je preto pre človeka prirodzené chodiť nahý. Ak má byť nudizmus, kult nahoty domnelým návratom k "prirodzenosti", je to omyl. Nie preto, že by nahý telo bolo hriech. Ale preto, že nahý človek nie je celý. Len človeku, ktorého duševno je celkom pohltené telesnosťou, ktorému nezostala ani malá časť duše odpútaná pre vnímanie ideálov, sa môže zdať, že keď je nahý, že mu nič nechýba, že sa nepotrebuje skrášliť, že nechce na sebe pridať ešte niečo. Trvale nahý človek je divoch. Je plodom krajného materializmu, ak sa niekomu zdá, že nahý je bližšie k svojej podstate než oblečený.

Vidíme teda nakoniec, že odev má dve funkcie: ochrannú, ktorá vyplýva z praktickej potreby – a krásliacu, ktorá je výrazom ducha. Súhrou, protihrou týchto dvoch vznikajú odevy.

Avšak je to jedna a tá istá vyššia bytosť v človeku, ktorá sa chce zviditeľniť v zdobení, ktorá zapríčinila, že sa vôbec odievania stalo pre človeka praktickou nevyhnutnosťou. Nech to znie akokoľvek neuveriteľne, krásliaca funkcia odevu má k prapríčine vzniku odievania bližšie, než jeho funkcia praktická. Praktická nevyhnutnosť chrániť sa pred poveternosťnými vplyvmi a pod. vznikla až v dôsledku tej túžby po Krásne, ktorá do človeka vstúpila – ako jej vedľajší efekt.

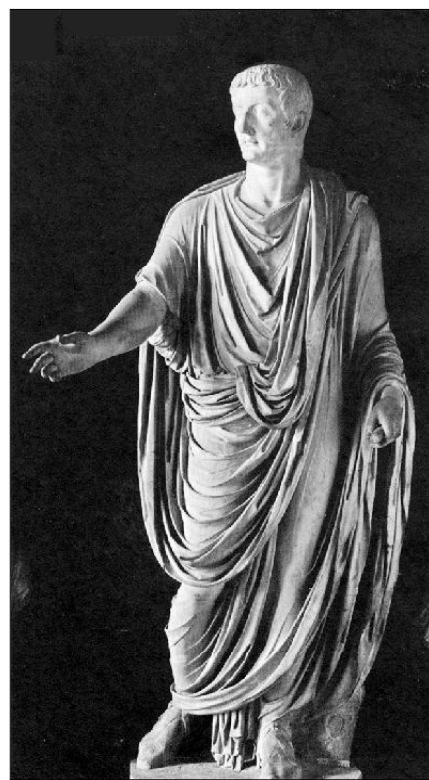
Význam farieb

Je známe, že farby majú duchovný, symbolický význam. Pri vnímaní farieb nevnímame len farbu samotnú, ale spolu s ňou aj určitý morálny dojem, duševnú náladu, kvalitu. Na tomto psychologickom význame farieb je založený tzv. Lüscherov test s podvedomým výberom farieb. Podľa toho, aké farby si človek vyberá, napríklad svetlé, jasné alebo matnejšie, tmavšie, sa usudzuje o tom, aký veľký má sklon k optimizmu, pesimizmu a pod.

Dalo by sa to povedať aj naopak: **duševné substancie majú farby.** Napríklad také černošské blues. Blue znamená modrý. Ako môže byť, povedzte, hudba modrá? Ide o melancholické piesne, ktorých nálada sa medzi farbami dá prirovnať najlepšie k modrej.

V starých časoch teda ľudia vnímali aj časť nadzmyslovej bytosti človeka, jeho auru. No nielen oni. Aj dnes môže človek pri stretnutí s druhým človekom vnútorne zachytiť určité dojmy, ktorých kvalita sa vo vonkajšom svete dá prirovnať k farbám. Presnejšie: farby sú vo vonkajšom svete výrazom tých bytostných síl, ktoré žijú vo vnútri našej duše ako nálady. Farby sú bytosti.

V tejto súvislosti je teraz pozoruhodná skúsenosť, ktorú môžu potvrdiť niektorí senzibili: že ľudia sa spontánne oblečú do farby svojej aury. Tak máme práve v oblečení akýsi podivuhodný dôkaz, že všetci sú tak

ZMYSLOM TÓGY BOLO, ABY DODALA RIMANVI NA DÔSTOJNOSTI, VÁŽNOSTI A PRÍSNOSTI VÝRAZU.

trochu jasnovidní, aj keď o tom nevedia.

Pre našich predkov však boli tieto vnemy oveľa reálnejšie. Aj tvary aj farby oblečenia vychádzali z nadzmyslových sfér. Napríklad pannu Máriu zobrazovali starí majstri vždy v celkom určitých farbách: azúrovo-modrý plášť zvonku a vnútri rubínovo-vočervená. Taký bol kánon. Pretože tým malo byť naznačené, akým spôsobom je utváraná jej duša, jej astrálne telo. To, čo umelci až do čias renesancie zobrazovali, nebola vlastne ani zmyslová, ale nadzmyslová realita.

Pretože to ľudia vtedy ešte vedeli, že farby majú význam, bolo ich použitie prísne určené. Napríklad žltá bola v Číne vyhradená iba cisárovi. Opozývateľ, ktorý by si chcel vziať žltú, ktorá mu neprislúcha, by bol zrejme rýchlo o hlavu kratší. Rímski senátori smeli mať na tóge purpurový lem. Uchádzači o úrad pri voľbách nosili snehobielu tógu (*toga candida*), z čoho nám dnes vzniklo slovo kandidát.

Existovala *tunica palmata*, zlatom vyšívaná, palmovými ratolest'ami ozdobená tunika, ktorú si smel obliecť iba triumfátor. Ľudia vnímali zlatú, slncovú priadzu prúdiť v aure

**SVADOBNÉ ŠATY SÚ IMAGINÁCIU
PREKYPUJÚCICH ČISTÝCH ÉTERICKÝCH
SÍL SFÉRY MESAČA.**

víťazného hrdinu; a tú zviditeľnili zlatou výšivkou na jeho tunike.

Dnes sa nám zmysel farieb zachoval už len u obradného šatu: čierna pre smútočnú príležitosť; ale aj čierna kňazská sutana, ako výraz dôstojnosti. Kardinálsky purpur. Biely šat nevesty. Čo vlastne znamenajú svadobné šaty? Dnes žijeme vo svete, v ktorom nič nič neznamená. Naučme sa zase myslieť tak, že *všetko* niečo znamená. Inak sa nestaneme synmi a dcérami Múdrosti. Čo teda znamenajú svadobné šaty? Aké sú? Celé biele, s dlhou vlečkou, vlnia sa na nich závoje a stužky a množstvo naberanej látky. Sú ako spenené pereje nejakej čistej, nežnej substancie. Svadobné šaty nevesty sú imagináciou čistých éterických síl mesačnej sféry. Znamenajú panenskú čistotu a plodnosť. Má tým byť naznačené to, že dobrá nevesta je taká, ako to, čo znamenajú jej šaty.

Látky vôbec sú symbolom citových substancií rôznych druhov. Keď kedysi kňazné dávali kus svojich šiat, rukáv alebo šatku, svojmu vyvolenému rytierovi, ktorý si ich upevnil na štít, znamenalo to, že "kus mojej duše je s tebou".

Teraz by mohol dajaký chytrák napríklad namietnuť: Ale veď farba smútku je v Indii biela, nie čierna! V aure smutného a skrúšeného človeka teda neprúdia azda žiadne pochmúrne substancie čiernej alebo oloveno-šedej farby, ako sa nám to snaží nahovoriť autor tohto článku! Symbolika farieb nemá očividne žiaden ozajstný, objektívny základ – a preto sa vyvinula na rôznych miestach rozlične! A mohol by si pripadať užasne ostrovtipný.

Takýchto chytrákov je dnes svet plný. Brillantne logicky manipulujú s abstraktnými pojmi, vyprázdnenými od akéhokoľvek hlbšieho, živého obsahu. Pripadajú si inteligentní, pretože manipulujú s pojmami absolútne logicky, len nevidia, že všetky tieto pojmy chápu plytko, že ich duše sú plytké.

Ak máme niečo naozaj pochopiť, napríklad charakter národných duší, musíme do hĺbky prežiť – ako by povedal žiak zenu – ich "takovosť". V Indii je farba smrti biela, pretože indická národná duša má celkom iný vzťah k smrti, než ako je to v Európe alebo, povedzme, v Amerike. Táto indická kultúra je duchovnou ozvenou prastarej, prehistorickej, praindickej kultúry, ktorá bola prvou poatlantskou, indoeurópskou kultúrou vôbec. Títo ľudia pociťovali nesmiernu nostalgiiu za duchovným svetom, na ktorý niesli ešte v sebe príliš živú spomienku; a túžili sa doň vrátiť. *Tamten* svet považovali za pravý domov, nie tento. Druhý svet bol pre nich tým *reálnym* svetom – a tento svet len zdaním. Boli to ľudia, ktorí sa tu ešte neudomácnili tak, ako neskoršie indoeurópske kultúry, ktoré nasledovali po nich.

Pre dnešného judaisticko-americky cítiaceho západného človeka znamená smrť koniec, tmu, ničotu. Bez ohľadu na náboženské teórie. Smrť prežíva ako to najhoršie, čomu sa treba za každú cenu vyhnúť. Cena je v tomto svete, v prežití. Ale Ind hľadá z tohto sveta vyslobodenie. Ind "uviazol" v hmote omylom. Preto sa aj v Indii najdlhšie zachoval rituál *satí*, vdovy, ktorá dobrovoľne nasledovala svojho manžela za prah smrti. A nebolo to vždy len z donútenia. Zatiaľčo na západe samovraha odmietli aj riadne pochovať.

Ak máme porozumieť indickej

duši, musíme dokázať v najskrytejšej komôrke srdca do hĺbky opravdivo prežiť verše veľkého indického básnika, Rabíndranátha Thákura:

"Smrti, má smrti, posledný naplnění tohoto života, promluv ke mně! Po celý život každý den bdím a čekám na tebe, pro tebe snášim bolest útrap i štěstí. Smrti, má smrti, promluv ke mně!"

Vše, co jsem kdy dostal, vše, čím jsem, všechny mé naděje a všechna láska chvátají nevědomky k tobě. Setkám se s tebou v čirém lijavci jako dívka, jež se má na celý život stát čísi oddanou manželkou. Smrti, má smrti, promluv ke mně!"

V mé duši je uvit svatební věnec a čeká, až s tichým úsměvem na tváři vstoupíš v šatě ženicha. Pak už nebudu mít starý domov; jako věrná choť vyjdu do osamělé noci za svým páнем. Smrti, má smrti, promluv ke mně!"

Mužské a ženské oblečenie

Výjdime z takéhoto pozorovania: Za posledných dvesto rokov sa z mužského oblečenia vytratila pestrosť farieb. Boli časy, keď chodili muži takmer rovnako pestro oblečení ako ženy. Ale dnes muž, ak chce v spoločnosti ešte "dobro vyzerat", si môže ozajstnú pestrosť dovoliť už len na akomsi poslednom, veľmi obmedzenom, reziduálnom priestore: na kravate.

A tiež: okázala nádhera odevu, záplava šperkov a farieb, látky popretkávané zlatom a striebrom, bola už od staroveku typická pre Orient, menej pre Západ. Exotická nádhera je pre Orient príslovečná. Ak je teda ozdoba zložka šatstva výrazom bohatstva intuitívno-imaginatívneho prežívania, ktorého bolo na východnej, ako na ženskej pologuli, vždy viac – tak potom pri pohybe z východu na západ a smerom z minulosti do prítomnosti ľudia tieto intuitívno-imaginatívne schopnosti strácali. V západnom mužskom oblečení nie sú už v 19. storočí takmer žiadne "zbytočné" prvky. A to zaujímavé na tom je, že šaty hovoria napriek všetkému vlastne zase pravdu: Pestré imaginácie du-

chovného sveta ustúpili mysleniu v šedých abstraktných pojmo-
ch. Šedé, čierne, jednofarebné obleky mužov sú výrazom abstraktnej racionality. Oná intuitívno-imaginatívna zložka duševného života sa obmedzila na akúsi minimálnu štrbinu, ktorej symbolom zostala kravata.

Niekdajšia pestrosť sa však zachovala u ženského pólu. Aj keď v 20. storočí nastáva už aj maskulinizácia ženskej módy, čo je na zamyslenie. Prečo vlastne žene "sluší" iný odev ako mužovi? Čo to znamená "slušať"? **Oblečenie "sluší" človeku, keď je výrazom jeho nadzmyslovej, duševnej bytosti.** V čom sa duševné bytosti ženy a muža líšia? Pokúsme sa to vyčítať z rozdielu medzi ženským a mužským oblečením!

Tak v prvom rade padnú žene jemnejšie materiály (napríklad hodváb). To znamená jemnejšiu citovú substanciu. Ďalej väčšie množstvo naberanej látky, záhybov, krajok, stužiek, ozdôb. Žena žije plnším citovým životom.

Ale čo znamenajú vysoké podpätky? Žena na zemi nie je celkom vtelená! Počas tehotenstva, ako sa zvyšuje množstvo železa v tele plodu, vteluje sa doň duchovná bytosť človeka. Železo je inkarnačný kov ľudského ja. Obsah železa však u ženského plodu nevystúpi na rovnakú hladinu ako u mužského; a tak to zostane po celý život. Pomer obsahu železa v krvi mužov a žien je asi 5:4. Dalo by sa povedať, že **žena je o jed-**

nu pätinu menej vtelená svojím ja vo fyzickom tele, ako muž. Jedna pätina jej duše zostáva v nadzmyslových sférach, v nebi. A práve prostredníctvom tejto päťiny duše si žena intuitívne všima a vníma aj to, čo muž nevníma. Preto má aj väčší zmysel pre farbu a detail v oblečení a pre to, čo komu sluší a čo nie. Vysoké dámske podpätky znamenajú, že žena nestojí oboma nohami na zemi a vo svete tak pevne ako muž, ale v ňom chodí takpovediac iba po špičkách.

Tak môže vzniknúť niečo krásne, čo na okamih učaruje duši – vysoké podpätky na nohách vznešene cítiacej ženy, skutočnej šľachtickej; lebo človek nevie prečo, ale duša pod prahom vedomia vníma, ako tu to, čo neviditeľne vanie z takej ženy, ako to všetko tryská nahor ako krištáľová fontána, dvíha sa ako krídla labute. Tak vzniká estetický zážitok, dojem, že časti odevu hovoria "pravdu", že tu niečo vnútorné zodpovedá vonkajšiemu. Ale môže vzniknúť aj smiešno-smutný zjav, keď si to isté vezme na seba iná osoba. Napríklad vysoké podpätky žena, ktorá nevie, načo sú, ktorej myšlienky od rána do večera patria len hmote, ktorej celá citová bytosť sa na hmotu doslova lepí.

A nakoniec je tu v ženskom oblečení už spomínaná väčšia farebnosť. Prečo je to tak? Skúste sa pýtať! Na tie najjednoduchšie skutočnosti, ktoré máme nepretržite pred očami, nevie takmer nikto odpovedať. Aby sme na to mohli odpovedať, a povedať

V BAROKU NASTALA ÚPLNÁ FEMINIZÁCIA MUŽSKEJ MÓDY. MUŽI CHODILI OBLEČENÍ AKO NEVESTY.

niečo o podstate ženskosti, budeme musieť opäť v duchu zaletieť do pradávnych geologických období vzniku Zeme, k hviezdny dialkám a ponoriť sa aj do atómovej štruktúry hmoty. Ale náš čitateľ už iste tuší, ako všetko so všetkým súvisí.

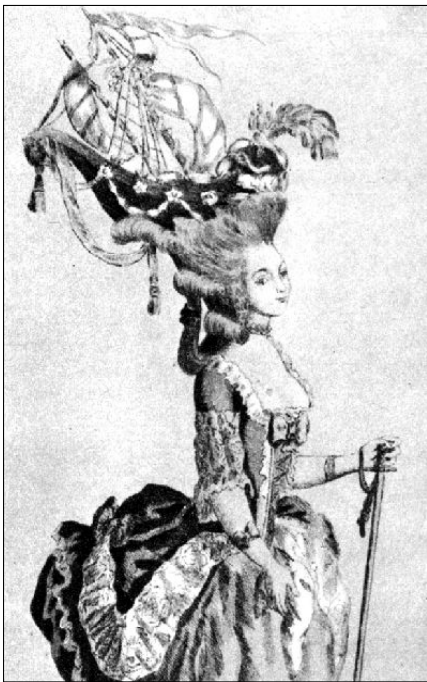
Kde nachádzame rovnakú pestrosť farieb v prírode? V minerálnej ríši u niektorých minerálov. V rastlinnej ríši – v kvetoch. A v zvieracej ríši – najkrajšie zo všetkých, v ríši vtáctva, v pestrofarebnom vtáčom perí. A ak skúmate pôvod tejto farebnosti v prírode, prídete na to, že má na ňom najväčší podiel meď. Meď vytvára najkrajšie, tyrkysové farby v minerálnej ríši. Meď sa podieľa na tvorbe rastlinných farbív a pigmentov v srsti a perí zvierat.

Zhruba pred dvesto miliónmi rokov sa sklonila k Zemi jedna veľká, vznešená bytosť zo sféry hviezd a obdarovala Zem ničím zo seba samej. Vniesla do zemského vývoja krásno. Odvtedy začali existovať – naraz – kvetiny a vtáky. Predtým neexistovali. Táto bytosť, ktorej vďačíme za krásu sveta, pôsobí v prírode prostredníctvom medeného procesu. A krv žien je charakteristická práve tým, že obsahuje meď. Ženská krv obsahuje v porovnaní s mužskou viac medi. Ženy sú s touto bytosťou, s pra-

KMENE, KTORÉ SI PREDSTAVOVALI SVOJU SKUPINOVÚ DUŠU V PODOBE VTÁKOV, SA ZDOBILI PERAMI.

V OBLEČENÍ ARMÁD 19. STOROČIA BOLO EŠTE MNOHO "ZBYTOČNÉHO".

ROKOKOVÝ ÚČES. VŽDY, KEĎ SA VENUŠA STALA INŠPIRUJÚCIM DUCHOM ČASU, PODNETILA V MÓDE VEĽKÝ DÓRAZ NA VLASY A ÚČESY.

vzorom Krásna v kozme, späťe užšie ako muži.

No opäť: čo je u zvierat stelesnené navonok, fyzicky, je tu u človeka vnútorne, duševne. Ale zjavuje sa potom v oblečení. Farebné vtáčie perie, ktoré človek nemá – presnejšie: **tie sily, ktoré vyrazili u vtákov von do prekrásnych, tyrkysových farebných perutí, zostali u človeka zadržané vnútri, v duši – ako malebná predstavivosť!**

Tak môžeme pochopiť teraz aj to, prečo sú dlhé vlasy neodmysliteľnou súčasťou ženskej krásy. Opäť otázka, ktorá je taká samozrejmalá, že pred ňou najchytrejší myslitelia a filozofi 20. storočia zostávajú bezradní. Príliš jednoduchá, než aby sa dalo o nej komplikovane chytračiť. Vlasy obsahujú asi šesťkrát viac medi než priemerne ostatné tkanivá v ľudskom tele. **Dlhé vlasy robia ženu ženskejšou – spájajú ju s pravzorom žensťva.**

Striedanie módnych vln

Ak teraz vieme, ako duchovný pravzor Venuše súvisí s vlasmi, nebude ani ťažké pochopiť, prečo v deji-

nách vždy vtedy, keď sa táto duchovná bytosť v zákonitom striedaní nebeských hierarchií ujala funkcie vládnuceho ducha času, nastala taká fascinácia vlasmi a účesmi: v období rokoka, v neskorej antike, ale už aj v starom Akkade. Nosia sa účesy dve-tri hlavy vysoké, do ktorých sa vplietajú celé kvetinové záhrady, plachetnice a pod.; a kaderníci sú povyšovaní do šľachtického stavu.

Každý sa už raz možno opýtal sám seba, prečo sa vlastne menia módné štýly. Prečo dôjde niekde náhle k zmene vkusu, k zmene cítenia?

Lévi-Strauss charakterizoval módu ako *“najsvojoľnejší a najnáhodnejší aspekt sociálneho konania”*.² Metamorfózy módy nám naozaj môžu pripadať ako niečo celkom chaotické, neuchopiteľné a nezaraditeľné; ale len dovtedy, kým nespoznáme, že aj ony majú svoju vlastnú zákonitosť.

Napríklad v starom Ríme. Rimania mali určitý ideál. Za republiky rímske oblečenie bolo celkom jedno-

**Šat anjelov zodpovedá ich
inteligencii... Odev predstavuje stavy múdrosti...**

Emanuel Swedenborg

tvárne, bez fantázie, bez pestrosti. Zmyslom tógy bolo podčiarknuť dôstojnosť, slávnosť, vážnosť. Zákon nerobil žiadne ústupky frivolnosti. Keby sa Riman objavil s nejakou výšivkou alebo čipkou na tóge, strácal by dôstojnosť. Také niečo sa považovalo za príznak morálneho úpadku. Ani rímske ženy pôvodne nepoznali komplikované účesy. Uvoľnený pramienok vlasov na čele sa považoval za koketnosť.

Od 2. storočia sa všetko neuveriteľným spôsobom mení. Na tóge pribúda ozdôb, výšiviek, až bola celkom slávnostná a prepychová. Objavujú sa látky živých farieb, strapce; účesy sú vysoké dve hlavy, diadémy, ihlice, kvety, vence... V 1. a 2. storočí sa ideál Rimanov celkom zmenil. Rimania pôvodne uctievali strohého Saturna. Saturnus bol špecificky rímskym božstvom. V 2. storočí najobľúbenejšou bohyňou v celej rímskej ríši sa stala Isis-Venuša. Arche-

typ Múdreho starca – ako by to povedal C. G. Jung – vystriedal archetyp Krásnej panej. V roku 108 odovzdal Orifiel, archanjel Saturna, žezlo vládnuceho ducha času Anaelovi, regentovi Venuše.

Tieto **archetypy, praobrazy v kolektívnom podvedomí ľudstva sa nestriedajú chaoticky, náhodne, ale majú svoj poriadok.** Málokde sa tak zreteľne prejavuje duch doby, nálada, to, ako sa ľudia cítili, ako v móde. To je na móde práve také pozoruhodné, že sa v nej zjavuje navonok niečo, čo nie je vidieť, čo však pôsobí pod prahom vedomia ľudí. Móda vychádza z ducha doby, ktorý je činný v kolektívnom podvedomí ľudstva. To si uvedomíme, keď pozorujeme napríklad analógie s architektúrou.

Napríklad gotika: špicaté veže katedrál a oblúky – špicaté kužeľovité klobúky (heniny), dlhé padajúce látky a rukávy, ktoré opticky predlžujú postavu. Gotická žena a gotická katedrála – to je ideál éterickej, subtilnej, cudnej krásy. Obe sa objavujú okolo roku 1150, keď vrcholí pôsobenie kozmického pravzoru Panny (pozri stranu 41).

Alebo barok: V baroku nastala úplná feminizácia mužskej módy. Muži chodili oblečení ako ženy. Nosili dlhé vlasy, parochne, sukne, chodili vyšperkovaní, s mašličkami na topánkach, ovenčení množstvom stúh a ozdôb, spotrebovali veľké množstvá púdru, líčidiel a parfémov. Okolo roku 1650 bolo aj na mužskom oblečení až do 500 krajok a stužiek. Muži chodili oblečení ako ženy, ako nevesty.

V barokovom kostole vidíme to isté: nafúknuté tvary zdôrazňujúce hmotu, objem, masív. Barokový interiér – typicky biely so zlatým – je celkom preplnený detailom, je prezdobený. Barokový kostol je rovnaký ako barokový odev; a oba pripomínajú nevestu, ktorá sa chystá na svadbu. V 17. storočí archetyp Luny vládal. Práve okolo roku 1650 jeho pôsobenie vrcholí.³ V 17. storočí aj oblečenie vojakov bolo doslova malebné; ako to čitateľ určite pozná z filmov o troch mušketeroch z čias kráľa Ľudovíta XIV.

Boli časy, keď sa mužská móda zženštila, a naopak čas, keď sa ženská pomužštila. Kým 17. storočie

bolo vzácnym obdobím takmer čistého pôsobenia Luny, pôsobil v 14. storočí takmer čistý, s ničím nezmiešaný archetyp boha vojny, Marsu. Prišla móda krátkych, celkom priliehavých odevov, ktoré kopírovali a zvýrazňovali telesné proporcie. Sociológovia nevedia, čo si majú s týmito metamorfózami módy počať. Vidia v nich buď chaotické, bezvýznamné dianie, alebo sa ho snažia za každú cenu odvodiť z praktickej, úžitkovej funkcie odevu, čo je však beznádejné:

*“Max von Boehn vyslovil pozoruhodnú teóriu o tom, prečo došlo práve v 14. storočí k takej výraznej premene siluety mužského i ženského obliečenia – odvodzuje ju z vplyvu zbroje... Odev, ktorý sa obliekal pod pancier, musel byť samozrejme veľmi tesný. A to považuje Boehn za dôležitý moment... Mužské sukne sa skracujú, odhaľujú sa (pančuchové) nohavice a všetky kontúry tela sa zviditeľňujú”.*²

Tu sa Boehn dostal svojím spôsobom blízko k pravde, ale len nechtiac. Zásah duchovných bytostí Marsu v 14. storočí znamenal skutočne obdobie mimoriadne krutých vojen a konfliktov, nepokojov, násilia, hladu a pandémie, aké svet nepoznal, takže na konci 14. storočia sa odhaduje, že došlo ku globálnemu poklesu populácie na celom svete o jednu tretinu.

Móda 14. storočia má skutočne do činenia s archetypom boha vojny, a tým nepriamo so zbrojou. Materialistickí vedci sú však vo svojich úvahách vždy pozoruhodne nedôslední. V 14. storočí nosili mladí muži celkom vypasované odevy, ktoré však mali na ramenách a prsiach vypchávk. Keby teda Boehn chcel vysvetliť celý odev tým, že sa v ňom dá lepšie vklznuť do panciera, musel by priznať, že to platí iba o jeho dolnej časti (pančuchových nohaviaciach), zatiaľ čo vypchatá horná časť v tom práve prekáža.

Oveľa bližšie k pravde budeme, keď si vypočujeme svedectvo súčasníka, majstra Jana Husa, ktorý proti týmto módnym trendom svojej doby brojil: *“Také v tom hrešie, jenž z sebe dělají obrazy; jako ten, jenž kabátu vlny přidává, aby byl prsatý a tak silný a smělý”.*² Jan Hus nám teda dosvedčuje, že príčina, prečo sa tak mladí muži obliekali, bola túžba vyzerať zmužilo a smelo. To je zrejme niečo, na čom dvoranom na dvore Ľudovíta XIV. vôbec nezáležalo. Tak te-

da príčinou premeny odevu v 14. storočí nebol rozvoj brnenia a zbroje, ale príčinou odevu aj brnenia bol Samuel, archanjel Marsu, ktorý vtedy inšpiroval ľudí.⁴

Šperky a doplnky

Drahokamy sú pozemským prejavom foriem vedomia, ktoré sú v duchovnom svete cnosťami. Cnosti sú duchovné drahokamy. Ak chceli ľudia zviditeľniť dojem ušľachtilých, rýdzich kvalít, ktoré vanuli z aury niektorých ľudí, nachádzali vo vonkajšom, fyzickom svete len dva, ale vlastne len jeden materiál do priezračna zušľachtenej hmoty, aká budila rovnaký morálny dojem vzácnosti, rýdzosti, pravosti: krištáľovočisté svetlo hviezd na nebi a drahé kamene pod zemou.

Šperky z drahých kameňov a vzácných kovov sa umiestňovali často na významné energetické body v aure (ind. lotosy, čakry): nad temeno hlavy (diadémy, koruny), čelo (čelenky), krk (nákrčníky), srdce (náhrdelníky), pupok (opasky), náramky na zápästiach a členkoch, prstene. Dnes sa s príkladními drahokamov a polodrahokamov na tie isté miesta experimentuje v liečiteľstve.

Nie je jedno, či človek nosí na nejakom mieste na tele nejaký doplnujúci prvok. Rozlične zdôraznené body a línie, aj keď len namaľované alebo našité na šatoch alebo na tele, upriamujú nepretržite vedomie na niečo. A čím sú “zbytočnejšie”, čím viac “prekážajú”, tým viac na seba “upozorňujú”, tým viac vedomia si vyžadujú, a tak ľudia spätne formovali svoju aurickú bytosť. Napríklad *tilak*, znamenie na čelách indických žien. Má im neustále pripomínať ich vyššie ja; priťahovať pozornosť k miestu medzi obočím.

Alebo kráľovská koruna. Nie je nepodobná svätožiare – zlatý prstenek nad temenom hlavy. Z krvi takého kráľa-sväťca sa skutočne uvoľňuje svetelný éter, ktorý vystupuje cez hlavu nahor vo forme svetelného stĺpu, ktorý ho spája s vyššími svetmi. Ved' preto (a prečo iné!) sa hovorilo o “osvietenom kráľovi”, ktorý vládne “z vôle Božej”. Kráľ stál na vrchole viditeľnej, ľudskej pyramídy a tvoril napojenie na neviditeľnú hierarchiu. Koruna tak zviditeľňovala niečo, čo

PRILIEHAVÚ MUŽSKÚ MÓDU S VYPCHATÝMI RAMENAMI V 14. STOROČÍ INŠPIROVAL ARCHANJEL MARSU.

tam skutočne bolo. Neskôr potom, pravda, to bolo aj tak, že znázorňovala niečo, čo tam už v skutočnosti nebolo.

No pôvodne koruna vykladaná drahými kameňmi tu nebola len na okrasu, ani nie na to, aby sa kráľ pochválil, aby ohuroval svojím bohatstvom; drahé kamene boli nad temenom hlavy rozložené do celkom určitých geometrických tvarov a usmerňovali, čistili aurické prúdy. Koruna bola najvzácnejším predmetom v kráľovstve. Bez nej zostal národ odrezaný od duchovných bytostí, ktoré ho viedli.

Alebo takzvané slnečné medailóny, ktoré sa nosili na hrudi. Slnko má zvláštny vplyv na ľudské srdce a vôbec na ľudskú hrud'. Dnes už aj vedci vedia, že je to tak. Pred asi štvrtstoročím prišli na to, ako úzko sú ľudská krv a srdce späté s rytmami slnečnej činnosti. Na slnku sa napríklad objavujú škvrny – a na zemi sa zvyšuje počet srdcových infarktov v tie dni aj na päťnásobok. To, na čo dnes vedci pričádzajú tak pracne, pomocou prístrojov, vnímali kedysi ľudia ako samozrejmosť, v bezprostrednom zážitku. A keď chceli tento svoj zážitok znázorniť, čo urobili? Zavesili si na srdce zlatý prívesok v podobe slnečného kotúča. To ako keby hovorili: hľa, toto je moje vyznanie o tom, že slnko má vplyv na moje srdce.

Ludia o týchto veciach vedeli. Niektoré významné osobnosti – ako Tomáš Akvinský alebo Alexandra Veľkého – znázorňovali na starých obrazoch so slnkom na hrudi. Keby ste preštudovali spôsob, akým sa tieto osobnosti začlenili do histórie, prišli by ste na to, prečo. Tomáš Akvinský aj Alexander boli inšpirovaní duchovnými mocnosťami Slnka.

Mnohé z toho, čo kedysi takto zmysluplne vplynulo do odievania, nám neskôr zostalo v nejakej premenenej podobe ako súčasť odevu, ktorej význam už nikto nechápal. Napríklad vyznamenania. Jedným z najvyšších československých vyznamenaní bol tzv. rad bieleho leva. Nosil sa uprostred hrude, zavesený na stuhe okolo krku. Bol metamorfózou niekdajších slnečných medailónov. Pravda tí, čo dnes takéto rady udeľujú, nemajú ani poňatia o tom, čo majú v skutočnosti znamenať. A tak ho môžu poľahky udeliť aj osobám, ktorých srdce je od slnečných síl celkom odrezané.

A vezmime si nakoniec ešte jeden krásny príklad: opasok. **Opasok vznikol tak, že človek cítil: uprostred tela som rozdelený tak, ako žiadne zviera.** Zviera nemôže nosiť opasok; nemá hornú a dolnú polovicu. Zviera zostalo na štyroch, s vodorovnou chrbticou, zahľadené do zeme. Ale do človeka vstúpil duch, zodvihol, vzpriamil prednú polovicu jeho tela; odpútal ju od prísne deterministického prírodného poriadku. Premeníl prednú končatinu na univerzálny nástroj tvorby. Časť inštinktívnej sexuálnej sily sa premenila na myslenie. Je teda v opasku istá vznešenosť, skrytá magická sila; tak, ako sa to hovorilo už o Jánošíkovi. Rímskym prostitútkam bolo prísne zakázané nosiť opasok. Keby prostitútky nosila opasok, nebola by to pravda; to by klamala. A to je to krásne na starých časoch, že oni si ešte uvedomovali význam všetkých týchto vecí.

Budúcnosť módy

Čo dodať na záver? Kam by mala smerovať móda dnes? Dnes by bolo treba opäť vytvoriť oblečenie z ducha doby. Ale aj tak, aby bolo výrazom individuálneho duchovného. Mali by

sme založiť skutočnú vedu vedomého utvárania oblečenia podľa jeho duchovného významu a podľa jeho spätného pôsobenia na duchovno človeka.

Dnešný módný diktát je vecou reklamy a má spoločné viac s obchodnými záujmami než s tým, čo zákazník skutočne chce alebo potrebuje; alebo s tým, čo je naozaj krásne. Bizarné, chaotické, umelé nápady svedčia skôr o nedostatku inšpirácie, než o jej prítomnosti. Značkoví výrobcovia

GOTICKÁ ŽENA A GOTICKÁ KATEDRÁLA STELESŇUJÚ PRAOBRAZ ÉTERICKEJ, ŠTÍHLEJ, CUDNEJ KRÁSY.

via *haute couture* sa nám snažia nahovoriť, že pravzor Krásna sa každé dva mesiace mení.

Kvalitné módné návrhárstvo sa dá chápať vo vzťahu k jednotlivcovi len ako inšpirácia. Je strašná hanba, ak niekto mení šatník zakaždým podľa toho, čo diktuje módna sezóna. Dokazuje tým, že je úplne bezduchý, bezmyšlienkový, dutý osoba. Každý by mal utvárať svoj zovňajšok podľa svojej vyššej duchovnej bytosti. Tá sa nemení každý rok alebo štvrtrok. Sú aj snobi, ktorí majú v šatníku stopäťdesiat párov topánok a šiat len preto,

aby ich v spoločnosti nevideli dvakrát v tom istom. Ukazujú tým, že nemajú o svojej duchovnej bytosti ani poňatia; že nie sú vnútorne ničomu verní; nevedia, ktorej duchovnej bytosti slúžia.

Aj rôzni špecialisti na módu, ktorí chcú druhých odborne poučiť o tom, čo "sa hodí", zvyknú zabudnúť na to, že duchovná bytosť každého človeka je iná. V duši každého človeka žiaria iné ideály. A na to môže prísť len on sám. O tom, ako má chodiť oblečený, môže dnes v konečnom dôsledku rozhodnúť len každý samostatne. Je hanba, ak sám nevie, čo je preňho krásne.

Je hanba pre národ, ak nevie, ako má chodiť oblečený. Ak napríklad všetci Japonci začnú odrazu, ako úderom prútika, chodiť v európskych oblekoch, je to najvyšš podzrivé. Človek sa nemôže zbaviť dojmu, že tu došlo k nejakej kultúrnej kapitulácii, hodnotovému vákuu, prerušeniu spojenia s duchom národa; že sa tu hromadne preberajú vzorce správania, ktoré tu organicky nevyrástli, ktoré títo ľudia sami nevytvorili a ktorým preto ani v skutočnosti nerozumejú. Hoci aj tento jav sa dá chápať azda ako prirodzený, aspoň dočasne, ako obdiv jedného národa k druhému, ktorý v nejakom období kultúrne vedie, a vôľu učiť sa od neho. No trvale asi sotva. A to platí aj pre Slovensko. Slovenská národná duša čaká, kým prestaneme pochabo pobeňovať za všetkým, o čom druhí povedia, že je to výborné; a kým si ju láskavo všimneme. Našou úlohou je pretvoriť všetky jej krásy do architektúry, do spoločenských vzťahov, do života. Votkať túto nádhernú duchovnú bytosť aj do našich odevov; aby sa odev stal opäť nositeľom posvätného, slávnostného rozmeru našich životov.

¹ Rudolf Steiner: Šaty dělají člověka. Anthroposofické rozhledy.

² Ludmila Kybalová, Ludmila Purkyňová: Dejiny odievania I. Od staroveku do konca stredoveku. VŠMU, Bratislava, 1988.

³ Emil Pálaš: Sedem archanjelov, ktorí sa striedajú ako duchovia času. Gabriel. Sophia 18, 1998.

⁴ Emil Pálaš: Sedem archanjelov, ktorí sa striedajú ako duchovia času. Samael. Sophia 19, 1998.

Duchovný dejepis 7:

SEDEM ARCHANJELOV, KTORÍ SA STRIEDAJÚ AKO DUCHOVIA ČASU.

RAFAEL

Emil Páles

Archanjel Rafael inšpiroval v 10. až 12. storočí nielen v Európe mimoriadny rozkvet obchodu, pútnictva a vzdelanosti. V benátskej námornej ríši sa znovuzrodili fénické prístavné mestá.

Sakrálna architektúra v Európe, Indii a Číne prešla v rafaelskom období podobnou premenou. Gotický sloh sa v rastlinnej ríši nachádza v konvalinke a v papradi. Je stelesnením síl, ktoré vytvorili ľudský hrudník.

Bytosti, ktoré odpradávná viedli ľudstvo k osamostatneniu myslenia, vystupujú v mýtoch ako operení hádi. Ich posledným zásahom v dejinách bolo osvietenstvo.

Rafael, archanjel Merkúra

Rafael znamená "Boh vyliečil"; po hebrejsky *rafa* znamená liečiteľ. V tradícii je Rafael vládcom druhého neba, t.j. sféry Merkúra. Je anjelom liečenia, vedy a vedomostí vôbec. Patrón cestujúcich a vystaľovalcov. V apokryfnej knihe Tóbit ukazuje Tobiášovi, ktorý chytil rybu, ako pripraviť z rôznych častí jej tela lieky. Abraháma vraj zbavil bolesti po obriezke; Jákobovi vyliečil vyklbený bedrový kĺb. Noema obdaroval lekárskou knihou, ako aj znalosťami potrebnými na stavbu archy; Šalamúnovi asistoval pri stavbe Veľkého chrámu. Je jedným zo štyroch archanjelov ročných období, medzi ktorými je archanjelom jari.

Židovská tradícia o Rafaelovi vskutku korešponduje s gréckym *Hermom* (lat. *Merkúrom*). Hermes bol posol bohov, boh obchodníkov, rečníkov, vynálezcov, pútnikov a cestovateľov, atlétov a lekárov. Bol auto-

rom celého radu vynálezov, od hudobných nástrojov – lýry, písťaly – až po kresadlo. Obchodníkom dopomáhal k zisku – ale aj podvodníkom a zlodejom, pokiaľ boli šikovní a chytrí. Svojho ochrancu v ňom videli poslov, hlásatelia a vyslanci; ale aj lekári, pretože vedel liečiť a poznal tajomstvá liečivých bylín. V Odyseji napríklad upozornil Odysea na bylinu *móly*, ktorá ho ochránila pred čarami Kirké. Sprevádzal a ochraňoval totiž počestných – nie nepodobne ako Rafael, ktorý v apokryfoch sprevádza Tobiáša na púti z Médie do Ninive a býva zobrazovaný s pútnickou palicou v ruke. Hermove sochy sa stavali najmä na križovatky (boli to tzv. hermovky, štvorhranné piliere s jeho hlavou a s nápismi udávajúcimi smer).

A grécky Hermes opäť korešponduje do veľkej miery s egyptským

Thovtom: "Thovt – boh múdrosti a učenia, zákonov a ustanovení, písma a reči, lekárstva a čarodejníctva... javí sa nám predovšetkým ako boh všetkých znalostí a činností, ktoré sú výrazom intelektuálnych schopností človeka".⁸⁷ Rovnako ako Hermes vynášiel "miery, čísla a písmo", považoval sa Thovt za "vynálezcu slov, ktorý obdaroval ľudí rečou... vynálezcu písma... počítania a merania, osobitne merania času... Ako vynálezcu slov a reči bol Thovt tlmočníkom bohov, ich jazyk a ich posol... bol pisárom bohov... Thovt bol darca všetkých aritmetických, geometrických a astronomických vedomostí... pripisoval sa mu vynález kalendára, vynález hudby a v neposlednom rade lekárstva".⁸⁷ Práve tak, ako Rafael sprevádzal duše zomrelých do šeu, a Hermes Psychopompos do hádu, bol aj egyptský Thovt sprievodca duší na ich ceste do podsvetia.

Mezopotámskym Merkúrom je *Nabu* "boh písárskeho umenia, múdrosti a lekárstva... z planét mu bol zasvätený Merkúr... Bola mu zasvätená svätyňa *Ezida* s lekárskou školou v *Borsippe*".¹⁷³

V astrológii "Merkúr vyjadruje komunikatívnosť, bystrosť, všestrannosť, pohyblivosť, zvedavosť a schopnosť premýšľať... je planétou rozumu a dorozumenia, myslenia, podávania správ, sprostredkovania a prenosu, chytrosti, šikovnosti a inteligencie... Vo zverokruhu má dva domovy – znamenia, v ktorých vládne a ktoré odrážajú jeho dve základné funkčné stránky – teoretickú a praktickú. Jedným je vzdušné znamenie Blížencov a Merkúr v ňom symbolizuje teóriu, logiku, čistý rozum. Ako vládca druhého, zemského znamenia Panny symbolizuje praktický rozum, ob-

TABUĽKA DUCHOV ČASU

ANAEL	-7332	-4852	-2372	+108
ZACHARIEL	-6978	-4498	-2017	+463
RAFAEL	-6624	-4144	-1663	+817
SAMAEL	-6270	-3789	-1309	+1171
GABRIEL	-5915	-3435	-955	+1525
MICHAEL	-5561	-3080	-600	+1879
ORIFIEL	-5206	-2726	-246	+2234

chod, remeslá a lekárstvo, teda skôr praktickú obratnosť a zručnosť...".⁶⁸ Taktiež v indickej astrológii je Merkúr "signifikátorom múdrosti a vedomosti".²⁴⁶ V kabale ôsma sefira, Hod, zodpovedá hojivému, liečivému procesu. Staroslovenské meno Merkúra je Dobropán.

Rafaël má okrem toho veľmi blízky vzťah k slnku, preto sa niekedy nazýva aj "regentom slnka";^{35, 31} v Egypte Thovt je "jazykom slnečného boha Rea";⁸⁷ a v astrológii "pázaťom slnka, ktoré sa od svojho vládára nemôže z geocentrického hľadiska odchýliť na väčšiu uhlovú vzdialenosť, než 27° 56'".⁶⁸ Renesančný humanista Marsilio Ficino "s prekvapením konštatuje, že Merkúr je vždy naplnený Apollónom".⁹³

Hermovým symbolom je jeho palica, *kaduceus*, s dvoma navzájom prepletenými hadmi a na konci okrídlená; a potom jeho okrídlené sandále a klobúk. Pozostatky tejto symboliky nachádzame dodnes vo výzdobe a v znakoch lekárov, farmaceutov, bánk, poisťovní, obchodných komôr, colných úradov a dopravných podnikov, napríklad železníc. Merkúrovo meno dnes už zaznieva len v – dnes tak aktuálnom – slove *marketing* (lat. *mercator* = kupovať, obchodovať).

Rafaël a vznik hláskového písma

V Sophii 19 sme už hovorili o pôsobení Rafaëla v súvislosti s prechodom k fonetizácii písma a vznikom hláskovej abecedy. **Hláskové písmo vzniklo v polovici 2. tisícročia pred Kr. vo Fénicii, v období vlády archanjela Rafaëla (1663 – 1309).** Féničská abeceda sa stala základom pre takmer všetky dnes používané písma.

Zdá sa, že v tom istom období ako

féničské prechádzali podobnou premenou aj krétske lineárne písma a písmo čínske. Prvé nájdené nápisy na čínskych vešebných kostiach sa datujú do r. 1400 pr. Kr. Hoci piktografické čínske písmo je zjavne ešte staršieho pôvodu, zdá sa,

že aj ono práve v rafaelskom období prešlo tou významnou premenou k obojakému, ideograficko-foneticnému charakteru, ktorý si zachovalo až dodnes. Veď aj podľa tradície, legendárnemu cisárovi Fu-Hsi priniesol znaky na zapisovanie myšlienok *k'i-lin*, jednorozec, ktorý sa v alchymii stotožňuje s ortuťou, t.j. s Merkúrom (angl. *mercury* = ortuť). Dodajme ešte, že aj slovanské písma – cyrilika a hlaholika – boli zostavené po r. 860, t.j. opäť v rafaelskom období (817- 1171).

Nečudo, že práve rafaelský čas, kedy sa "nebeský pisár" skláňa k zemi, je duchovne daným časom pre vznik abecedy; a že táto úloha bola zverená práve národu zasvätenému Merkúrovi - Féničanom.

Klasický merkurický národ: Féničania

Féničania, ktorých svetodejinným prínosom bolo vytvorenie abecedy, boli klasickým merkurickým – remeselníckym, obchodným a cestovateľským – národom staroveku. Vynikali v remeslách (najmä vo výrobe skla, bavlny a purpuru) a boli národom obchodníkov a moreplavcov. "Námorný obchod v Levante dosiahol vrchol... za vlády Féničanov. Tento nevelký národ, obývajúci levantské pobrežie, najmä v oblasti dnešného Libanonu, dovedol stredovekú obchodnú plavbu k dokonalosti".¹ Sigismund von Gleich dokonca píše, že "Féničania o niekoľko tisícročí predbehli svetové obchodnícke a hospodárske impulzy súčasnosti".¹⁸ Mestá a kolónie, z ktorých najslávnejším bolo neskôr Kartágo, zakladali Féničania po celom pobreží Stredozemného mora. Nikdy nevytvorili jednotný politický celok, takže

TABUĽKA MALÝCH RAFAELSKÝCH DUCHOV ČASU

PRED KR.	PO KR.
2979-2835	117-189
2403-2331	621-693
1899-1827	1125-1197
1395-1323	1701-1773
891-819	
387-315	

RAFAEL AKO 72-ROČNÝ DUCH ČASU. VLÁDNE NA 2°, 9°, 16°, 23° A 30° BÝKA, 4°, 11°, 18° A 25° BARANA A 26° RÝB.

Fénícia bola akoby "rozprestretá" pozdĺž námorných obchodných ciest do pobrežných mestských štátov.

Merkurický národ Féničanov vstúpil do dejín s nástupom rafaelského obdobia (1663-1309), okolo r. 1600 pr. Kr. Tu prežili svoj prvý rozkvet najstaršie féničské mestá: Ugarit, Týr, Sidon, Byblos. Z tohto obdobia pochádzajú ugaritské "kráľovské paláce s rozlohou 9000 m², s dláždenými dvormi a 60 miestnosťami, s kanalizáciou a vodovodmi...".⁶⁶ Do konca rafaelského obdobia (1300) Féničania skolonizovali celú egejskú a čiernomorskú oblasť a dostali sa až do Trácie. V ďalšom období pokračovali v zakladaní kolónií na Sicílii, Sardínii, Baleárach, na pobreží severnej Afriky, Apeninského a Pyrenejského poloostrova, a dostali sa až k Atlantickému oceánu. Existujú indicie, že Féničania boli prví odvážni moreplavci, ktorí sa doplavili až k brehom Ameriky.

"Féničania sa stali sprostredkovateľmi medzi kultúrami Východu a Západu. Odovzdávali skúsenosti jedným národom národom iným".¹⁸⁷ V tejto sprostredkujúcej funkcii sa najzreteľnejším spôsobom prejavuje merkurický živel féničského národa. "V 15. storočí pr. n. l. bola Levanta križovatkou národov a myšlienok... priesečníkom námorných, pozemných a riečnych ciest...".¹⁶⁵

V 10. st. pr. Kr. pozval kráľ Šalamún féničských remeselníkov do Izraela, aby mu pomohli postaviť chrám, pretože "niet medzi nami nikoho, kto by vedel rúbať a kresať drevo ako Sidonci". (1 Kráľ 5:6) Až teraz si uvedomíme, čo znamená po-

vest', že "archanjel Rafael pomáhal Šalamúnovi pri stavbe Veľkého chrámu"³⁵; pretože hlavný architekt stavbných prác, Šalamúnov priateľ, Hiram Abiff, bol kráľom z Týru – teda Fénicičan! (1 Kráľ 5:1)

Trosky starých fénických miest Týru, Sidonu, Ugaritu a Byblosu ležia na území dnešného Libanonu, pod mestami Súr, Sajdá, Ras Šamra a 40 km severne od Bejrútu. Libanonský básnik Chalil Džibrán opisuje vo svojich "Zlomených krídlach" jar v Bejrúte. Dych sa nám tají, keď čítame, ako hovorí o "duchu neznámeho boha", ktorý "spomalí svoj krok, keď dospeje k Libanonu" – akoby so svojím jasnocitom pre všetko neviditeľné, ale skutočné, vytušil prítomnosť onej duchovnej bytosti, ktorá kedysi zasvätila a priviedla k sláve dávnu Féniciu – akoby hovoril o Rafaelovi, archanjelovi jari: "Jar je krásna všade, ale najkrajšia v Libanone. Je duchom neznámeho boha, ktorým rýchlym krokom obchádza zem. Keď dospeje k Libanonu, spomalí svoj krok, ide ďalej voľnejšie a rozhliada sa na všetky strany. Načúva duchom kráľov a prorokov, ktorí sa v onom priestore vznášajú, načúva riekam Judy, čo opakujú večné Šalamúnove hymny, i cédom, čo rozprávajú o sláve minulých vekov".⁶⁷

"Uzdravenie" Európy

Bez toho, že by o tom vedeli, skloňujú historici Rafaelovo meno, keď hovoria o rafaelskom období stredoveku. "Uzdravenie, zotavenie Európy – 950 až 1150" – čítame hneď nadpis kapitoly vo veľkom atlase dejín vydavateľstva The Times.¹⁴ "Rozkvet vzdelanosti", "veľké dopravné tepny", "pútnické cesty", "obchodné cesty", "vek katedrál" – čítame nadpisy a podnadpisy v ďalších dejepisných učebniciach.^{2,69}

V 10. – 12. storočí nastalo v Európe obdobie vzácnnej kultúrnej, náboženskej aj vojenskej jednoty, o akom nemožno hovoriť v storočiach predtým, ani potom: "Po páde rímskej ríše v 5. stor. vstúpila západ-

ná Európa do temného obdobia ekonomického úpadku a nestability... Od počiatku 11. storočia do polovice 13. storočia prežívala západná Európa nebyvalý rozmach... Hmatateľné pozostatky tohto kultúrneho a ekonomického oživenia dodnes prežívajú vo veľkých náboženských stavbách – kostoloch, katedrálach a kláštoroch".^{1,169}

Počas prvej tretiny rafaelského obdobia, ktorá sa ešte prekrývala s malým marsickým obdobím, sa Európe podarilo definitívne odraziť nájazdy útočníkov: do roku 865 Vikingov, do roku 890 Saracénov, do roku 955 Maďarov; a nastali tri storočia mierovej jednoty: "Porážka Maďarov Ottom I. v bitke na rieke Lechu

MERKÚR, PATRÓN OBCHODU, REČI, VZDELANOSTI, PÚTNICTVA A LEKÁRSTVA.

v r. 955 je všeobecne prijímaným dátumom začiatku zotavenia Európy z predchádzajúceho obdobia devastácie a ekonomického zaostávania. Po roku 950... mala ekonomická krivka Európy vzostupný trend približne až do r. 1300. Táto ekonomická obnova a prudký rast populácie, ktorý ju sprevádzal, boli v dejinách Európy faktom kapitálneho významu... Predchádzajúca perióda bola nepochybne obdobím recesie. Čo je naozaj pozoruhodné – len čo sa podarilo invázie odraziť – to je rýchlosť, s akou sa situácia obrátila".¹⁴

"Počas troch storočí, od r. 650 do r. 950, demografický nárast obyvateľstva bol pomalý a nerovnomerný... Od r. 950 sa začalo v Európe dlhé obdobie rastu populácie."² Populačná krivka je azda najkomplexnejším

a najmarkantnejším ukazovateľom prosperity rafaelského obdobia: v zacharielskom období (463 – 817) bol rast populácie nerovnomerný alebo stagnoval; v rafaelskom období populácia nepretržite rástla: z 38 miliónov v roku 950 sa takmer zdvojnásobila na 73 miliónov v roku 1300. A v samaelskom období opäť prudko klesla: iba na 45 miliónov v roku 1400. "Ekonomický rozvoj, ktorý zažil Západ v 10. až 13. storočí, bol výnimočný svojou šírkou aj trvaním".¹⁷¹

Keď pátrame v dejepisných učebniciach po príčinách tohto sociálneho vzostupu Európy, narážame na samé vysvetlenia v začarovanom kruhu: V jednom atlase dejín sa píše, že príčinou tohto populačného a hospodárskeho rozmachu bol obchod: "Skorší historici pripisovali zotavenie Európy oživeniu diaľkového obchodu v čase krížových výprav. Dnes však vieme, že základom tejto obnovy bol miestny obchod, trhy (menovite trhy v Champagne)".¹⁴ V ďalšej dejepisnej učebnici sa však dočítame, že naopak hospodársky nadprodukt a populačný rast boli príčinou – a obchod následkom: "Od 11. st. dobré úrody a demografický vzrast podporovali rozvoj obchodovania".⁶⁹ Za inú príčinu sa pokladá rozsiahle klčovanie lesov, ktoré rozšírilo plochy poľnohospodárskej pôdy a tým aj hospodársku základ-

ňu. Prečo však k tomuto klčovaniu lesov dochádza až teraz? Veď "klčovanie lesov" by bolo mohlo spôsobiť rovnako dobre taký hospodársky a populačný rozvoj už aj o tri, štyri či päť storočí skôr, či nie? Začali ľudia klčovať lesy preto, že populácia rástla – alebo rástla preto, že sa zväčšila poľnohospodárska pôda a vznikli prebytky? A ak ešte v roku 1250 dokázala orná pôda v Európe dať dobrý základ prosperity 70-tim miliónom Európanov, prečo po roku 1400 nebola schopná užiť ani 45 miliónov – prečo sa hovorí, že poľnohospodárska kríza bola "príčinou" toho alebo onoho?

Tu máme opäť pred sebou príklad, kedy dva alebo viac javov, ktoré stoja v histórii vedľa seba, a navzájom sa ovplyvňujú, či dokonca podporujú,

nie sú príčinou jeden druhého, ale všetky dohromady následkom spoločnej príčiny, ktorá však vôbec nie je pozemsky-hmotná, ale treba ju hľadať vo sfére ducha. Keď sa historici pokúšajú hľadať túto príčinu v konfigurácii hmotných a hospodárskych okolností, v akýchkoľvek miestnych, vonkajších podmienkach, uniká im prvotný hýbateľ celého historického diania v začarovaných kruhoch donekonečna.

K príčine tejto prosperity sa priblížime, keď pátrame po žriedle tej nezvyčajnej svornosti, kultúrnej a duchovnej jednoty, túžby po poznaní, náboženského nadšenia a tvorivého zápalu, ktorý zavial ako svieži jarný vietor Európou na prelome tisícročí. K zdroju tejto všeobecnej obnovy a omladenia sme blízko, keď skúmame špecifický charakter a rytmy v akých pôsobí do duchovnej aury ľudstva tá "žiariaca bytosť, ktorá lieči",³¹ onen archanjel, o ktorom je už v *Zohare* napísané, že je "poverený uzdravovaním zeme".³¹ **Mimoriadny rozvoj Európy v 10.-13. storočí inšpiroval archanjel Rafael.**

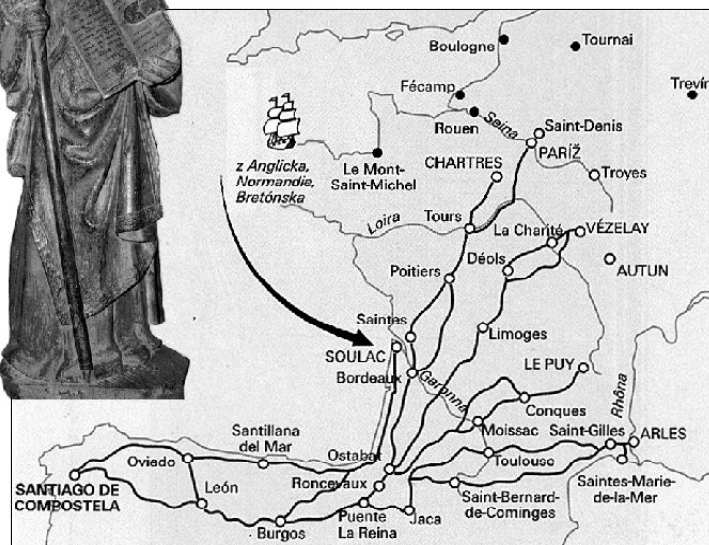
Hypotéza, že hybnou silou vzostupu Európy bol miestny obchod, menovite trhy v Champagne, alebo nejaká iná lokálna príčina, sa bude asi ťažko obhajovať. Azda už len univerzálnym božstvom súčasnej vedy – paňou "Náhodou" – sa bude dať vysvetliť, ako je možné, že celkom taký istý priebeh ako v Európe, mala aj populáčna krivka v Číne a v Severnej Amerike: V rokoch 550 – 850 čínska populácia len mierne rástla, stagnovala, alebo aj klesala, kolísala medzi 52 – 62 miliónov. Od r. 850 do r. 1200 narástla z 58 miliónov na 115 miliónov – t.j. zdvojnásobila sa! A do r. 1350 opäť klesla len na 60 miliónov, t.j. na polovicu.¹⁴

Nie nepodobne v Severnej Amerike sa po roku 700 začal výrazný populačný rast, vynárali sa nové, presahujúce kultúrne fenomény, ako napr. Mississipská kultúra na juhovýchode,

no na vzostupe boli kultúry všade: v juhozápadnej púšti, stredoamerických planinách, severovýchodných lesoch. A po roku 1200 a 1300 nasledoval nielen úbytok populácie, ale hromadný kolaps, zánik a zmenšenie celkového počtu kultúr na území Severnej Ameriky vôbec.⁷⁰ **Rafaelské obdobie prinieslo zriedkavý rozkvet súčasne v Európe, Ázii aj Amerike.**

Rafael, pútnictvo a rozvoj obchodných ciest

Medzi najskloňovanejšie atribúty rafaelského obdobia patrí pútnictvo, rozvoj obchodu a komuni-

PÚTNÍK NA CESTE SV. JAKUBA. PÚTNICKÉ CESTY INŠPIROVAL ARCHANJEL RAFAEL.

kácií: "V 11. stor. sa začala rozširovať sieť komunikácií, ktorá sa stala základom európskej jednoty. K tomuto vývoju podstatne prispeli aj púte".²

Ako krajšie by sa ešte dalo vystihnúť pôsobenie Rafaela v sociálnom organizme Európy? Tak, ako **Rafael vytvára v ľudskom organizme nervovú sústavu, nervové dráhy**, ktoré sú vlastne komunikačnou sieťou ľudského tela a predpokladom jednoty, koordinácie celého organizmu – tak **pod Rafaelovým pôsobením sa vrýva do tela Európy sieť cestných komunikácií**. Dovtedy totiž Európu pokrývali nepreniknuteľné, takmer súvislé lesy.

Ako to začalo? V roku 817 sa ujal žezla ducha času Rafael, nebeský

pútnik, patrón pútnikov, ten, čo spre-vádzal už Tobiáša na jeho púti z Médie do Ninive. A "medzi rokmi 812 a 830, teda asi okolo roku 820 – preletela jedna správa, dnes už nám ťažko predstaviteľným spôsobom, ako oheň celou Európou: Na jednom vzdialenom mieste v Španielsku sa našli ostatky apoštola Jakuba. Len o niekoľko málo rokov neskôr prichádzajú už prví pútnici z normandskej oblasti, z Francúzska, od Čierneho mora, z Ázie a dokonca – ako podávajú správu slovanskí kronikári – z Núbie; odvíadali začali prúdiť ľudia k tomuto miestu – do Compostely... na hrob sv. Jakuba vo vzdialenej Compostele, na čo vtedy – pešo – potrebovali asi jeden a pol roka.

Ešte jedno, či dve storočia neskôr nachádzame opäť a opäť pútnikov, ktorí vyrazili – dajme tomu z Norimbergu – a Compostelu nenašli; ocitli sa v severnej Itálii alebo v Bretónsku, obrátili sa nazad a vyrazili opäť iným smerom. Z týchto opisov vidno, že tu išlo ešte o duševne-nadzmyslové vedenie: kto nemal to pravé srdce, ten sa do cieľa nedostal.

Prírodné sa vynára otázka: Ako je možné, že taký oheň prenikol celú Európou? Prečo toľko vzrušenia kvôli

Jakubovi, ktorý bol predsa len jedným z dvanástich? ...

Hviezda vyšla nad polom – tak sa rozprávalo – a tam našli hrob apoštola Jakuba. Od tejto hviezdy nad polom sa odvodzuje meno: Compostela".⁷¹

Áno, vieme, aká hviezda vyšla v roku 820 a zašla po roku 1200: nádherná Zornička archanjela Rafaela! Lebo po roku 1200 "začína prvý úpadok púti. Od r. 1200 do r. 1400 sa začalo celé pútnictvo stávať meštiackou záležitosťou; ľudia cestovali do Compostely kočmi, všade vznikli hostince, a všetko nadobudlo veľmi dekadentný charakter".⁷¹

Aká nepredstaviteľná, mocná sila to primála ľudí vydať sa na niekoľkoročnú posvätnú púť plnú útrap

a nástrah, pochopíme až z nasledujúcich slov: “Kto sa – napr. v Bazileji, Norimbergu alebo Francúzsku – vydal k tomuto hrobu apoštola, spísal svoj testament. Rozlúčil sa so všetkými ako pred svojou smrťou, a vedel, že sa možno nevráti. Cirkevné knihy, tisícky cirkevných kníh v Nemecku, sú plné takýchto záznamov: »... vydal sa do Santiaga, zostal na ceste sv. Jakuba«”.⁷¹

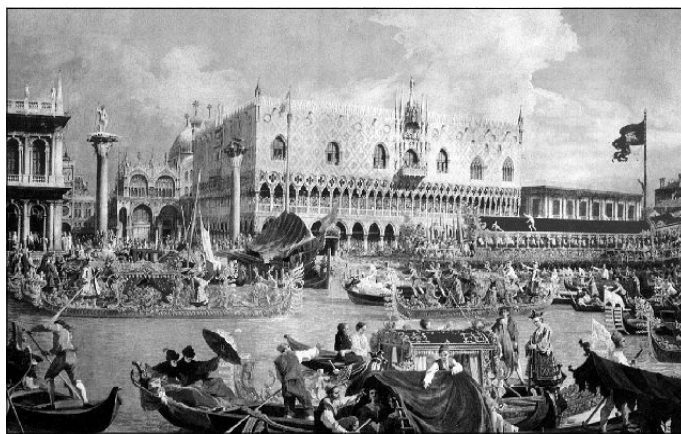
Čoraz viac pútnikov putuje aj po ďalších pútnych cestách do Ríma a do Svätej zeme. Islamský svet putuje do Mekky. A v rovnakom čase Tiahuanaco “ktorého vplyv po r. 800 zasiahol takmer celé Peru... sa stalo centrom náboženských pútí pre celú oblasť Ánd”.^{66,1}

Rafael a rozvoj obchodu

“Od 11. do 13. storočia prežívala Európa, pretkaná obchodnými vzťahmi, nebyvalý rozmach miest a internacionalizáciu obchodných sietí”.¹⁷⁰ V druhej polovici rafaelského obdobia “už nie púte, ale obchodné záujmy si vyžadovali rozvoj dopravných tepien... Šesť veľkých trhov, ktoré sa každoročne stretávali v grófstve Champagne... sa stalo počas 12. stor. obľúbeným miestom stretnutí kupcov... Za mocnými hradbami miest sa usadili bankári a zmenárenici...”.²

Stály obeh peňazí sa v tom čase stal bežným javom. Merkurický duch tej doby bol taký markantný, že historici sú toho názoru, že “v 10. stor. pripomínal obchod medzi európskymi územiami a Orientom dnešné styky medzi vyspelými a rozvojovými krajinami”.²

10., 11. a 12-temu storočiu vďačia za svoj vývoj mestské štáty-prístavy, ktoré sa stali strategickými obchodnými centrami v Taliansku (Benátky, Janov, Pisa), “ktoré zohrávali od 10. stor. podstatnú úlohu v obchodných vzťahoch medzi Európou, Byzanciou a islamskými krajinami”.² Tieto talianske mestá sa stali duchovnými otcami väčšiny stredovekých finančných metód. Zaviedli zmenky a podvojné účtovníctvo. Lombardské

V BENÁTSKEJ NÁMORNEJ RÍŠI SA V 12. STOROČÍ ZNOVUZRODILI FÉNICKÉ PRÍSTAVNÉ MESTÁ.

a toskánske obchodnícke rodiny (Bardiovía, Peruzzióvia, Medicióvia) sa stali bankármi celej Európy. Boli Merkúrom Európy. Na severe vo Flámsku to boli Bruggy, Gent a pri Baltickom mori Kolín, Brémy, Hamburg, Lübeck, Gdansk, Riga, ktoré sa v roku 1161 združili do slávneho spolku obchodných miest – hanzy.

Slobodné mestské štáty-prístavy, zaoberajúce sa remeslami a obchodom, spojené námornými cestami – či sa tu doslova nevrátil duch starej Fenície? V 12. storočí stanulo dôžacie mesto Benátky na čele európskeho obchodu. Samy založené na morskej lagúne boli Benátky námornou ríšou, ktorá mala obchodné štvrte po pobreží Byzancie, Egypta, Arménie... “Jej úctyhodné loďstvo sa mohlo pochváliť niektorými vynikajúcimi novinkami, napr. buzolou, astrolábovom či zdokonaleným kormidlom... Benátske dôžatá niesli podľa povesti od 12. storočia titul »pánov mora«”. Európa využívala Benátčanov ako námorných prepravcov a Benátčania “poskytovali bankové služby veľkej časti Európy”.¹⁷⁰ Áno. **V benátskej námornej ríši sa v 12. storočí znovuzrodili staré fénické prístavné mestá.**

Rafaelské obdobie v Afrike a v Ázii

Mýlil by sa, kto by sa domnieval, že rozkvet obchodu v rafaelskom období bol len nejakou lokálnou záležitosťou, obmedzenou na územie Európy. Nemenším tempom ako v Európe akceleroval obchod na ďalších kontinentoch. **Rafaelský čas bol ob-**

dobím prudkého rozmachu obchodu v Európe, Afrike aj Ázii. Čitateľa už azda ani neprekvapí, keď podstatu rafaelského času nájdeme v atlasoch archeológie zhrnutú rovno v nadpise: “Obchod naprieč Saharou – 650 až 1200 n.l.”¹; a odstavce začínajú vetami: “Od 8. stor., keď moslimskí obchodníci začali prenikať do subsaharských oblastí, sa zvyšovalo tempo vzájomnej komunikácie... V tomto období sa v Afrike vytvorila pevná

štruktúra ekonomickej výmeny... začali sa rysovať hlavné obchodné cesty...”.^{1,169} So svojím “loďstvom” (karavánami) a “námorníkmi” pripomínala Sahara skôr more z piesku, akúsi obdobu Stredomoria, píše Larousse: “Veľké karavány putovali púšťou od jedného »brehu« k druhému. Názov »Sahel« pochádza z arabského »sahil« alebo »sawahil« čiže »breh, pobrežie«”.¹⁶⁹

“Za vlády Abbásovovcov, ktorí r. 750 vystriedali Ummajovcov... dialkový obchod mal zásadný význam. Obchodné kontakty sa rozvíjali s Vikingami a s národmi Číny, juhovýchodnej Ázie, Indie, východnej Afriky a subsaharskej západnej Afriky...”.¹

“Pozdĺž pobrežia (východnej Afriky) a na ostrove Zanzibar prekvitali veľké medzinárodné prístavy... Arabskí kupci sa na pobreží začali usadzovať v 9. storočí. Najviac prosperujúcim raným obchodným mestom bola Manda... zrodili sa veľké ríše a hospodárstvo dosiahlo nebyvalého rozmachu. Afrika vstúpila na niekoľko storočí do obdobia prosperity”.^{169,1}

“Nemenej dôležitou trasou a bodom stretávania obyvateľstva zo všetkých kútov sveta bol Indický oceán... V 11. a 12. storočí... na ostrovoch pozdĺž východných brehov Sumatry a severného pobrežia Jávy sa budovali prístavy. Ich rozvoj bol podmienený intenzívnym obchodom medzi Čínou a Indiou v oblasti Malajského prielivu.”^{169,1}

Odcitujeme ešte krátko charakteristiku rafaelského obdobia v Číne, kde sa kryje zhruba s koncom dynastie Tchang (-907) a dynastiou Sung

UNIVERZITA, AKO VRCHOLNÁ VZDELÁVACIA INŠTITÚCIA, VZNIKLA V RAFAELSKOM OBDOBÍ.

(960-1279), a je azda ešte reprezentatívnejšie ako vývoj v Európe: "Čínsky ekonomický rast pokračoval za dynastie Sung. Medzi rokmi 850 a 1200 sa populácia zdvojnásobila; obchod dosiahol nové úrovne a okolo hlavného mesta Sungov, Kai-fengu, vyrástla veľká koncentrácia priemyslu... Sungská Čína nesmierne prosperovala... Populácia pokračovala v rapidnom raste, nastal prudký rozmach obchodu a priemyslu... Bolo to tiež obdobie veľkých kultúrnych výdobytkov. Vo vizuálnom umení, literatúre, filozofii, vede a technológii, sa dosiahli nové výšky. Vzdelanie sa stalo všeobecne rozšíreným, podporované objavom tlače..."

Hoci obchodníci boli vylúčení z verejných úradov, mnohí sa stali neuveriteľne bohatí a zastávali dôležité miesto v spoločnosti, formujúc gildy a spolky, a vytvorili komplexnú komerčnú organizáciu s bankami, kreditnými systémami a papierovými peniazmi... Vynoril sa voľný trh...

Až "v 13. storočí, po období prudkých zmien a rastu, sa tempo rozvoja výrazne spomalilo".¹⁴

"Obrovský nárast peňažnej zásoby v období medzi dynastiami Tchang

a Sung bol príznakom ekonomickej revolúcie... Zúfalý hlad po väčšom množstve obeživa sa v 10. storočí prejavuje v rade zábavných, často i smutných epizód. V niektorých dobách bolo zakázané používať meď na výrobu kotlov na varenie, inde snahy o získanie hotovosti vyústili do tavenia budhistických sôch. Na severovýchode bol nedostatok kovu taký, že po určitý čas sa používali dokonca hlinené peniaze. V čase najvyššej produkcie za dynastie severných Sung presiahla ročná výroba meďi 20-krát tchangské maximum. Avšak rast peňažnej zásoby bol ešte väčší než tento pomer. Nebývalo sa rozšíriť používanie najrôznejších poukážok, vrúboviek a primitívnych foriem peňazí s nominálnou hodnotou. V r. 1024 boli v Sichane natlačené prvé papierové peniaze na svete".⁷²

Rafaël a rozvoj vzdelanosti

Rafaelské sily vytvárajú v ľudskom organizme predovšetkým tri systémy: prostredníctvom znamenia Blížencov centrálnu nervovú sústavu a pľúca; a vegetatívny nervový systém a tráviacu sústavu prostredníctvom znamenia Panny. **To, čo sa deje u človeka v črevách, to je výmena tovaru, obchod medzi telom a vonkajším prostredím. A to, čo sa odohráva spolu s dýchacím procesom, to je nielen výmena plynov, ale aj výmena myšlienok, informácie.** V našom dýchaní žije tá duševná sila komunikatívniosti, bystrosti, túžby po vzdelaní a informovanosti, ktorá žije v znamení Blížencov.

A tak je rozvoj vzdelanosti popri obchode druhou hlavnou charakteristikou rafaelského obdobia: "Kresťanské púte sa stávali prostriedkom nadväzovania kontaktu medzi vzdialenými oblasťami a podporovali šírenie stavebných štýlov a myšlienok".¹ "Je to doba, kedy po prvýkrát vzniká rozsiahle písomníctvo i v národných jazykoch a kedy obrovský počet putujúcich klerikov, študentov, hercov, obchodníkov a i. rýchlo šíri myšlienkové podnety i celé myšlienkové koncepcie".²⁰²

RAFAELSKÝ ČAS BOL OBDOBÍM PRUDKÉHO ROZMACHU OBCHODU V EURÓPE, AFRIKE AJ ÁZII.

"V stredovekých mestách sa v tomto období objavil základný prvok na zjednotenie európskej kultúry: univerzita... V rokoch 650-1200 nastal rozkvet centier vzdelanosti a po celej Európe sa zakladali univerzity. Túto skutočnosť pravdepodobne čiastočne ovplyvnili Arabi, ktorých univerzity boli najstaršími zariadeniami svojho druhu na svete".^{2,1}

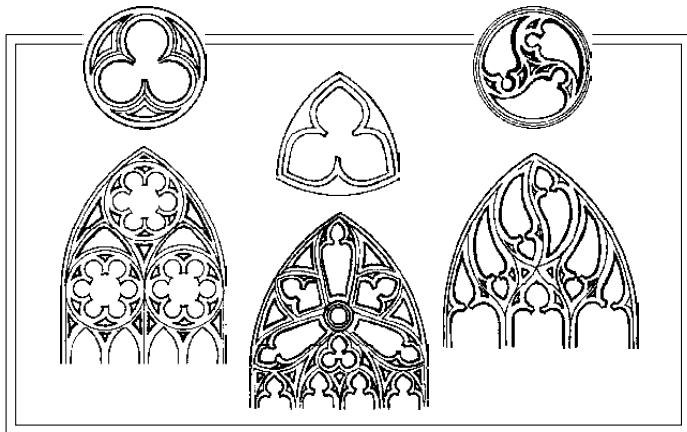
Univerzita – vzdelávacia inštitúcia par excellence – je plodom rafaelského obdobia! Podľa vzoru arabských univerzít ako *Al Azhar* (972) a iných (Bagdad, Damask, Káhira) začala vlna zakladania univerzít v Európe: Salerno (1050), Bologna (1150), Paríž, Oxford (1190), Vicenza (1205), Valencia (1209), Arezzo (1215), Padova (1225), Toulouse, Cambridge (1229), Salamanca (1230), Siena (1246), Sevilla (1254), Lisabon (1290)... Už predtým by sme však mohli menovať napríklad chýrnu *Schola palatina* na dvore Karola Lysého (9. st.) alebo žiarivé ohnisko stredovekej vzdelanosti – *Chartres*, ktoré začalo vynikať okolo roku 1000.^{74,75}

Rafaël a sakrálna architektúra

Len čo sa ruka toho archanjela, ktorý kedysi pomáhal Šalamúnovi stavať Veľký chrám, dotkla zeme, zo zeme vytryskla záplava svätých a kostolov, od zeme k nebu sa zdvihli katedrály, najkrajšie architektonické skvosty v dejinách vôbec. *Raoul le Glabre*, mních z Cluny, napísal: "Zdá sa, že svet zavrhol svoju biedu, aby sa odel do sviežej nádhery bielych svätých".⁶⁹ "Za jediné storočie (11. st.) sa vo Francúzsku postavilo viac ako 1500 kostolov – celú Európu zachvátila stavebná horúčka – *morbis aedificandi*... Znovu ožilo umenie kamenárov... oživilo tam zvláštny svet. Mystická vrúcnosť sa v ňom spája s hlbokým oduševnením."⁶⁹

Obrovské množstvo duchovnej sily vložené do snahy vtesať k nebu vzlietajúce myšlienky do kameňa vyvrcholilo vznikom celkom nového, preduchovneného, vznešeného, nádherného stavebného slohu – gotickej architektúry: "R. 1144 skončili práce na stavbe kostola v Saint-Denis, ktorý projektoval a od r. 1124 riadil sám

Z GOTICKÉHO SLOHU SA V 14. STOROČÍ VYVINULA PLAMIENKOVÁ GOTIKA.

Suger. Tento kostol sa pokladá za prvú stavbu gotickej architektúry”.²

“Gotická architektúra, ktorá sa zrodila v Ile-de-France, si získala celú Európu... Kresťanský západ sa obrodil hlbokým hnutím duchovnej a intelektuálnej obnovy... Mystický zápal je silnejší než kedykoľvek predtým, vo svetle získaných vedomostí sa odte-raz pokúša o spojenie ducha a rozumu. Gotická katedrála, pozemská predstava nebeského obydľia, je odrazom tohto vývoja: jej klenby šľahajú k nebu vo vertikálnom rozmachu, ktorý nič nezastaví...

Vo všetkých mestách a biskupstvách sa organizovali zbierky na stavbu najväčšej a najkrajšej katedrály... Významné dary dávali cechy... Ani bohatí mešťania a obchodníci sa pri tejto príležitosti nechceli dať zahaniť šľachticom... Výstavba dosiahla na konci 12. storočia takú intenzitu, že akonáhle sa z nedostatku peňazí zavrelo jedno stavenisko, ihneď sa inde otvorilo druhé”.^{69, 170}

Mestá sa predbiehali, kto postaví vyššiu loďovú vežu. Loď Notre-Dame je vysoká 34 metrov, v Chartres 35, v Remeši 38 v Amiens 43. V Beauvais, odjakživa žiarliacom na Amiens, sa rozhodli prekonať ich rekord o 6 metrov. Žiaľ, klenba sa zrútila. Mešťania, hoci plynuli peniazmi neradi, ešte raz vyprázdňali svoje mešce. Loď sa znovu zrútila. V Beauvais však boli neústupní a rekord prekonalí...

Stavebný zápal, záchvat tvorivosti, však vrcholil v čase gotickej revolúcie zároveň na druhom konci sveta – v juhovýchodnej Ázii – a nie menší ako v Európe! Nevýslovná túžba vkreslať duchovnú krásu do pozemského kameňa sa zmocnila obyvate-

ľov khmerskeho kráľovstva, na území dnešnej Kambodže, na Jáve, na Sumatre: “9. – 14. stor. n. l. je pre juhovýchodnú Áziu charakteristické vznikom mocných kráľovstiev a rozkvetom monumentálnej architektúry. V celej tejto

oblasti, od Borobuduru a Prambanuru na Jáve po Sukhotchaj v Thajsku, sa nachádzajú veľké chrámové komplexy... V 11. a 12. storočí tu (v Angkore) boli postavené na ploche asi 60 km² tisíce budhistických chrámov. V Borobudure, mohutnom budhistickom chráme z 9. stor., ktorý je terasovito upravený a korunovaný stúpmi, bolo umiestnených 2500 m² kamených basreliéfov”.¹

“Storočie, ktoré nasledovalo po nastúpení Šúrjavarmana II. a po ňom Džajavarmana VII. (12. st.), patrí v dejinách Kambodže k najvýznamnejším. Architektonické diela... priam ohromujú svojím množstvom... Je až neuveriteľné, aké množstvo chrámov i svetských stavieb vydupala zo zeme vôľa panovníka, štátna moc a sila náboženských predstáv ... V rozmedzí vlády jediného panovníka, ktorý sa ujal vlády ako 50 ročný a zomrel ako starček bezmála 90 ročný, bola stavebná horúčka vystupňovaná až k samým medziam ľudských možností. Desiatitisíce roľníkov opravovali a budovali hrádze, zavodňovacie zariadenia, orali, siali ...desiatitisíce dedičanov, nevoľníkov a otrokov stavali kamené cesty, mosty, paláce, útulky pre pocestných, nemocnice a kláštory... pozoruhodná je stavba nemocníc... A práve preto... je táto epocha angkorských dejín taká vábivá, aj keď ju asi sotva kedy spoznáme v celej jej bohatosti ...”.⁷⁷

V rafaelskom období v 11. a 12. storočí vzplanulo v Európe aj

VÝVOJ PAGODY.

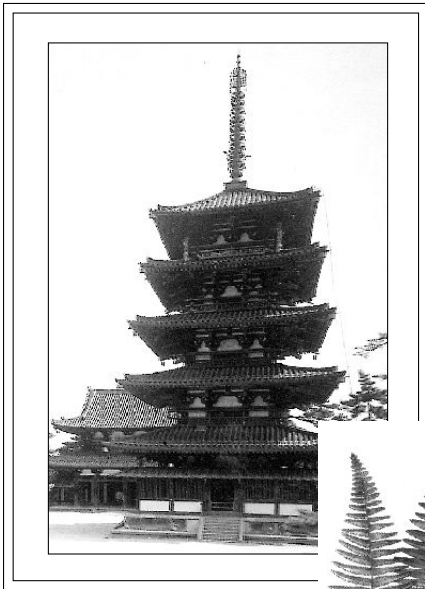
Ázii obrovské nadšenie pre budovanie sakrálnych stavieb. Chrámový komplex v Angkore sa staval v rovnakom čase ako Notre-Dame v Paríži (12. st.). “Je to najväčšia sakrálna pamiatka v Ázii a jedna z najpozoruhodnejších na svete”.⁷⁸

V tom istom čase v Polynézii, obyvateľov Veľkonočného ostrova “zachvátila bezprecedentná túžba tešať a vztyčovať kamenné sochy”.¹ A stále v tom istom rafaelskom období v Japonsku, v období Heian (9.-12. st.), budhistická sekta Tendai “šírila názor, že sa budhistický kánon vyvíja v troch etapách, z ktorých poslednou je mappó. V každej z týchto etáp musí ľudstvo vykonať určité činnosti. Tesne pred vstupom do etapy mappó, ktorý bol určený na r. 1052, sa kládol veľký dôraz na výstavbu chrámov, čím sa vysvetľuje ich veľký počet, ktorý v tom období vznikol”.¹⁶⁹

Rafaelská signatúra v stavebných slohoch gotiky a klasickej architektúry Indie a Indonézie

Podobnosť medzi sakrálnymi stavbami v Európe a v Ázii v 9. – 13. storočí však ide ešte oveľa ďalej, než len po časovú koincidenciu. Imaginatívne vcítenie sa do architektúry Európy, Indie, Indonézie a Číny tej doby totiž prezradzuje rovnakú duchovnú substanciu, aká prúdila dušami vtedajších staviteľov. Analogická metamorfóza, aká sa udiala v kresťanskom svete pri prechode od románskeho ku gotickému slohu, sa odohrala s malým predstihom aj v Indii.

Románska architektúra sa vyznačovala jednoduchou strohosťou, mala v sebe čosi zemské a ťažké: zavalité valcovité stĺpy, ťažkopádne guľaté klenby. Románsky kostol bol strohý a tmavý. Gotická konštrukcia je ľahšia; klenbovie vzlieta k nebu na odľahčených, zoštíhlych nosníkoch; veže a lo-

PREDOBRAZOM RYTMICKÝCH PAGOD V RASTLINNEJ RÍŠI JE KARBÓNSKA PAPAĎ.

mené oblúky sa vznášajú vysoko k nebu. Hrubé románske múry, steny sa stenčili. Klenby a fiály "vzdorujú" zemskej príťažlivosti. Gotický priestor je celý prevzdušnený, plný svetla.

S prechodom od románskeho ku **gotickému slohu pribúda najmä jeden prvok, v ktorom azda najzreteľnejšie poznať signatúru, podpis archanjela Rafaela: je to pohyb, rytmus; "pravidelné opakovanie prvkov, vytvárajúcich dynamiku".**⁷⁸ "Klenba bola známa už veľmi dlho. Veľkou novinkou však bolo, že odteraz sa opakovane používala pre jednotlivé časti stavby – chrámovú loď, bočné lode, transept.... Tieto rady sú rytmizované kupolami a klenbovými poliami...".⁶⁹

Románska architektúra je statická. Gotika obsahuje pohyb. Množstvo rovnobežných zárezov na rímсах a stĺpoch vedie oko k horizontálnemu alebo vertikálnemu pohybu; klenby sa prelievajú, vtekajú jedna do druhej ako vlny. Rebrové klenby a oporné oblúky okolo katedrály vytvárajú pravidelné, rytmické členenie a opakovanie prvkov; z ktorých sa niektoré znižujú, graduujú v akomsi decrescende, vytvárajú niečo ako hudobnú stupnicu. Rady väčších a menších a ešte menších vežičiek do stratená opakujú motív hlavnej veže.

No práve také prvky, ako román-

ske kaplnky, majú a aj takým dojmom pôsobia ešte napríklad známe jaskynné chrámy v indickej Adžante zo 6. storočia. V 9. - 10. storočí sa však v Indii začína vyvíjať tzv. klasický architektonický sloh, ktorý vrcholí v 11. storočí stavbou Kandarijamahádevovho chrámu v Kadžuráhu, v centrálnej Indii: "V Kadžuráhu... sa nachádzajú najpôsobivejšie chrámy stredovekej Indie. Hovorí sa im chrámy-katedrály... Khandarija je vrcholom architektonického umenia".⁷⁸

Keď sa teraz dívame, akým spôsobom sa umenovedci vyjadrujú o tomto klasickom slohu Indie, o tomto chráme v Kadžuráhu alebo v Angkore – ako hovoria o "dekoratívni až maniérizme", o "vežiach podobných plameňom", "rytmizácii prvkov", "odľahčení arkiermi" – vidíme, že sa tu – síce v inom prostredí, nadväzujú na iný základ, ale predsa – **v indickom klasickom slohu**

prejavuje rovnaká tendencia k odľahčeniu, dekoratívni, rytmizácii, k onomu vzdušnému a ohnivému prvku, ako v gotike:

"*Horizontálne členenie stien, pevne zakotvených v hmote terás, prelamané zábradlie, rytmické členenie pilierov, postupné zvyšovanie vežičiek smerom k hlavnej veži s cellou, do ktorej môže vstúpiť len najvyšší kňaz, vrstvenie vežičiek podobných plameňom šľahajúcim okolo hlavnej veže, to všetko je naozaj výnimočné... Prekvapuje dômyselnosť architekta, najmä v usporiadaní vysokých siení s arkiermi, ktoré odľahčujú hlavnú vežu. Chrám sa vyznačuje obratne včlenenými dekoráciami... na rohoch a výklenkoch stavby miniatúrne vežičky napodobňujúce vežu nad svätyňou*".⁷⁸

Podobnú tendenciu môžeme pozorovať aj pri prechode od hrubých ummajovských mešít k takým grációznym stavbám ako maurská *Alhambra*; alebo v Číne dynastie Sungov (960 - 1279): "*Od prvých jednoduchých a robustných stavieb sa architektúra dynastie Sung vyvíjala smerom k čoraz štíhlejšim a elegantnejším konštrukciám a k jemnému a malebnému dekoratívniemu repertoáru. Maximálne zoštíhlenie podpier a zložitost' systému konzol...*".⁷⁸

Stavebné slohy v Európe, Indii, Indonézii a Číne prešli v 10.-12. storočí rovnakou premenou – "rafaelizáciou". V rafaelských obdobiach na Ďalekom Východe sa stavali stupňovité pagody so siedmimi až trinástimi postupne sa znižujúcimi strechami nad sebou, ktoré vytvárajú "rytmicky zaujímavú zmenu vzhľadu budovy".⁷⁹ "Elegantný rad stále menších striech a balkónov ustupujúcich smerom k oblohe sa vyvinul pravdepodobne z 13-tich diskov či »dáždnikov«, ktoré mali indické stúpy okolo 11. storočia".¹⁸⁹

Dve najkrajšie takéto stupňovité pagody Japonska – Hórjudži a Jakušidži – sa nám zachovali práve z rafaelského obdobia v 7. storočí. Hoci nedá sa povedať, že by rytmická pagoda bola v tomto rafaelskom období práve vznikla. Stupňovitá pagoda je plodom postupného a veľmi pozvoľného vývoja budhistickej stúpy. Stúpa mala pôvodne čistý geometrický tvar pologule. Na temene kopuly boli »dáždniky«, ktoré symbolizovali úroveň vesmíru. Táto drobná dekorácia sa v priebehu storočí stále zväčšovala, až sa stala hlavným prvkom stavby. Stúpa sa znenáhla premenila na pagodu. Tak sa na Ďalekom východe odohrala, celkom iným spôsobom, rovnaká metamorfóza, ako na Západe pri prechode od románskej architektúry ku gotickej: **vytvárajúca idea sakrálnej architektúry prešla od guľatosti, kruhovosti k rytmizovanej štíhlosti. Orifielská architektúra sa premenila na rafaelskú.**

Aj na Západe sa rafaelský vplyv prejavil už pred gotikou: Vynález "rebra" spadá už do 11. storočia a na románskej architektúre tých čias možno pozorovať, ako sú stĺpy, klenby a kupoly, radiálne vence kaplniek a veží postupne vťahované do rytmu. Napriek tomu, že tieto stavby sa ešte schematicky zaraďujú ako "románske"; tvoria akýsi vývojový predstupeň, v ktorom sa spájajú orifielské guľaté klenby s rafaelskou rytmizáciou.

Metamorfóza architektonických slohov je práve taká postupná a nebadaná ako metamorfóza v ríši rastlín. Gotika je len okamih v čase, výraz čistých merkurických síl, ktoré pôsobili v posledných dvoch tretinách 12. storočia. Zatiaľčo románska

GOTICKÝ ARCHITEKTONICKÝ SLOH SA V RASTLINNEJ RÍŠI NACHÁDZA V KONVALINKE. KLASICKÝ INDICKÝ SLOH INŠPIROVALI ROVNAKÉ DUCHOVNÉ BYTOSTI AKO GOTIKU.

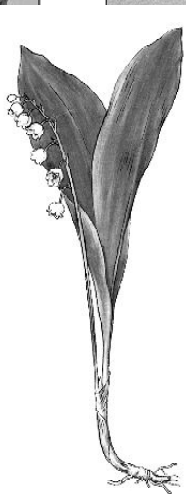
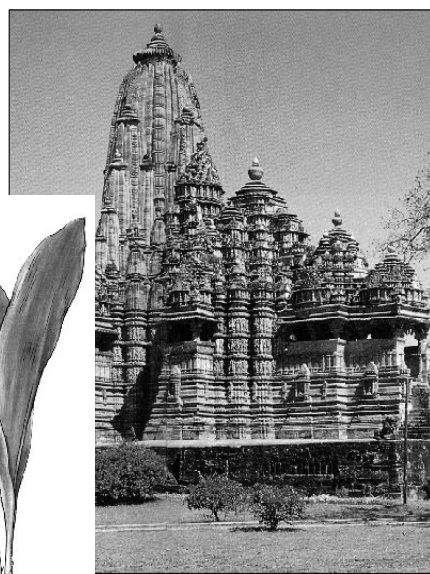
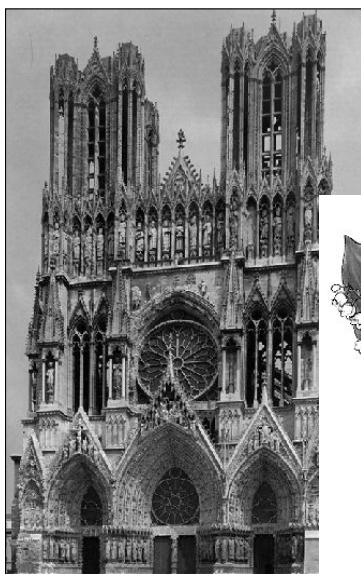
na hrudný kôš. A hrudný kôš skutočne vzniká v karbóne, spolu s papraďou. Dovtedy rastliny nemali listy. A zvieratá nemali hrudník; iba chrbticu bez rebier. Nebeská Panna vytiahla postupne zo stavcov rebrá až kým sa vpredu nespojili a vytvarovala hrudný kôš.

Ten **pravidelný, rytmický pohyb, onen rytmus, ktorého je gotická katedrála plná, nie je žiaden iný ako ten, čo žije v človeku v jeho strednom článku – v jeho rytmickej sústave – v pravidelnom vdychu a výdychu našich pľúc, v tlkote nášho srdca. A ono “rebrové klenbovie” a oporné oblúky dokola gotickej katedrály nie sú vo svojej podstate ničím iným, ako výrazom tých istých síl, ktoré vystavali v ľudskom organizme hrudný kôš.** A ten “prevzdušnený” priestor vnútri katedrály, uprostred ktorého stojí “Kristov oltár”, je vlastne vnútro hrudníka a v ňom ľudské srdce!

Ako *inak* – oveľa obsažnejšie – teraz znie výrok Rudolfa Steinera, že “projekciou vlastných zákonitostí ľudského tela von do priestoru vzniká staviteľské umenie, architektúra”.⁸⁰ A tiež jeho myšlienka, že rytmický systém je jediný liečivý systém; že obehový a rytmický systém je “tým lekárom” v ľudskom organizme: “Cirkulačné deje obsahujú nepretržitý liečivý proces... v tomto usmerňovaní obehového systému dýchacím systémom vidíte prapôvodný liečivý proces”.⁸⁵

Máme teda: gotickú katedrálu, ktorá je premietnutím síl ľudského obehového a rytmického systému; “gotický” sloh v prírode, napríklad v konvalinke, papradi, srdcovníku alebo v yzope; a nakoniec fakt, že rastliny s touto stavbou pôsobia liečivo na rytmický systém – srdce a pľúca – a ďalšie merkurické orgány.⁸¹ Tým sa kruh uzatvára.

Spomedzi stromov, tradičným reprezentantom merkurického stromu je brest (čes. jilm). V brestovom strome – to veru nie je ako v dube,

architektúra je výrazom konfigurácie duchov času pôsobiacich okolo roku 1000 – je zliatinou Saturna a Merkúra.

V nasledujúcom, 13. storočí Venúša obsypala gotické kostoly pestrými, živými farbami sklenených vitráží. A o ďalších sto rokov, v druhej polovici 14. storočia prichádza okamih, kedy začínajú pôsobiť čisté, ohnivé sily Marsu. Gotika sa mení na tzv. plamienkovú gotiku: “Koncom 14. storočia prešla výzdoba zásadnými zmenami... na klenbách sa zložito prepletalo kamenné rebrovie, priečelie sa vzdúvalo krivkami... ktoré sa vzpínali nahor k nebesám ako plameň. Toto umenie neskorej (flamboyantnej alebo plamienkovej) gotiky sa rozšírilo v 15. storočí...”.¹⁷⁰ **Plamienková gotika vzniká v 14. storočí pod vplyvom ducha Marsu.**

Nový duch času ani tu nezačína budovať z ničoho, ale ujíma sa toho, čo je; a postupne, plynule to pretvára až k výrazu celkom inej podstaty. Vzdušný element ranej gotiky sa mení v neskorej gotike na ohnivý.

Rafaelský stavebný sloh v rastlinnej ríši

Zážitok skutočného úžasu a obdivu na hranici tajomstva však ešte len príde, a to vo chvíli, keď porovnáme architektonické slohy rafaelského obdobia so stavbou rastlinnej ríše v prírode: Ak necháme na náš morálny a estetický zmysel pôsobiť ono ryt-

mické decrescendo vežičiek gotickej alebo klasickej indickej katedrály, vidíme, že vytvára rovnaký morálny dojem, rovnakú estetickú kvalitu ako decrescendo rytmicky za sebou nasledujúcich a stále sa zmenšujúcich zvončekov konvalinky. A naporúdzí je hneď aj dôkaz, že tu nejde len o nejakú čisto náhodnú podobnosť: veď konvalinke sa už odjakživa v mágii pripisovala merkurická signatúra!⁸²

Bolo to **pred 360-timi miliónmi rokov, v geologickom období nazývanom karbón, kedy sa po prvýkrát sklonila k Zemi Nebeská Panna.** Táto nesmierne vznešená bytosť je vládkyňou šiesteho znamenia zverokruhu. **Ona svojím neviditeľným dotykom vytvorila v rastlinnej ríši nový, dýchací orgán – list; a v zvieracej ríši hrudník a pľúca.**

Prvá rastlina, v ktorej sa zrodil list, je papraď. Obrovské vejáre papradí boli typickou flórou karbónu. Papraď má vlastne celá tvar listu, je sama osebe listom a každá jej podčasť a podčasť podčasti opakuje ten istý tvar listu. Papraď je čistý vtelený rytmus: opakuje samú seba v stále sa zmenšujúcom decrescende v dokonale rytmickom poriadku. V papradi máme prapôvodný impulz Panny v jeho najčistejšej, ešte nepremenej podobe.

Vo zvieracej ríši nachádzame takú dokonale rytmickú stavbu len na jednom mieste: v hrudnom koši, v jeho smerom nahor sa zmenšujúcich rebrách. Karbónska papraď sa podobá

alebo v nejakom inom strome. Krása brestového stromu je v tom, že v breste je poriadok, pravidelnosť, rytmus; brest je architektonicky stavaný. Len sa musíme dívať očisteným okom duše – zušľachteným zmyslom pre krásno – a duch brestu rýdzo vnímajúcej duši v tichosti vydá, nepočuteľne vysloví svoje tajomstvo. To nie je žiaden náš subjektívny pocit alebo dojem – to je skutočné imaginatívne poznanie! Že tomu tak je, si ľahko preveríme porovnaním nezávislých pozorovaní dvoch botanikov, holandského botanika Fritsa Juliusa a talianskeho dendrológa Michela Vescoli. Keď počúvame, čo hovoria o breste, chvíľami strácame istotu, či hovoria o brestovom strome alebo o gotickej katedrále:

Michael Vescoli: *“Bresty sú nápadné krásnou architektonickou stavbou vetvovia. Ich vetvy sú pravidelne rozostavané a rastú do rovnakej sily, krásnym oblúkom sa zdvíhajú nahor a potom skláňajú špičky viac či menej smerom nadol, ako vodotrysk so štvormi lúčmi”*.⁸³

Frits Julius: *“A znova a znova je tu poznať ten sklon k tancu a rytmu... To najvlavnejšie u brestu je pohyb, nádherný rytmický pohyb, ktorý sa stáva gestom”*.⁸⁴

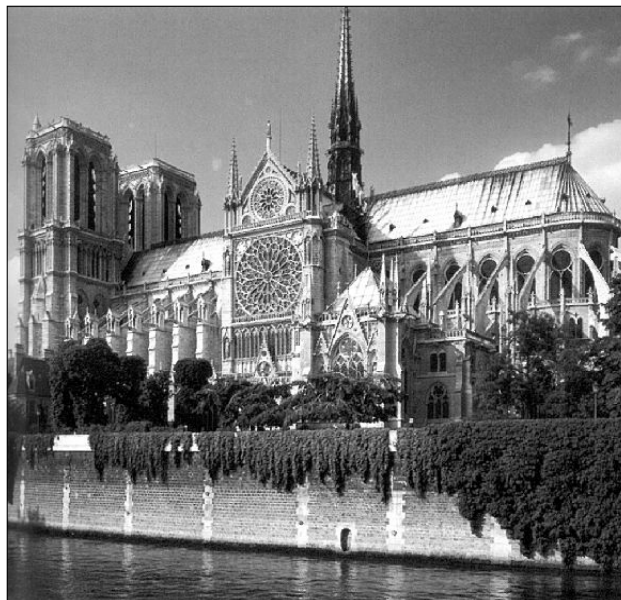
Jednou vetou: **Brestový strom, konvalinka a gotická katedrála sú vystavané v jednom a tom istom architektonickom slohu. A gotický stavebný sloh by sme mohli rovnako dobre nazvať aj konvalinkovým.** Ten, kto dal brestu jeho architektonickú stavbu, kto vtajil ten záračný rytmus do zvončekov konvalinky, kto viedol ruky a srdcia staviteľov katedrál – to je archanjel Rafael! Nitky toho všetkého sa zbiehajú za hranicami hmotného sveta, v rukách jednej vznešenej archanjelskej bytosti.

Tu kdesi je počiatok ozajstnej úcty a obnovy náboženstva; tu sme sa dotkli cípu šatu jednej bytosti, ktorá prestupuje a nesie naše bytie s každým dychom a tepom nášho srdca. Tu hľadáme do onoho ticha za prahom viditeľných vecí, odkiaľ k nám zaznievajú tvorivé činy kozmických

bytostí v tónoch a Slove, a vieme: oná “jednotná teória poľa”, “zjednocujúca teória všetkého”, o ktorej snívajú kvantoví fyzici, zostane pre nich navždy snom, kým sa nenaučia dívať aj “okom srdca”.

Madona z Chartres

“Gotické umenie nás stavia pred hádanku, ktorá doposiaľ nikdy nebola vyriešená. Pôvod románskeho slohu je celkom dobre známy: jeho stopu možno sledovať od stavby k stavbe, od jedného obdobia k druhému. Gotika však doposiaľ vždy unikala pokusom o presné stanovenie svojho pôvodu... Objavila sa náhle a bez tápa- vých počiatkov okolo roku 1130. Za

**GOTICKÁ KATEDRÁLA JE PROJEKCIOU ZÁKONITOSTI
UDSKÉHO HRUDNÉHO KOŠA SO SRDCOM VON DO PRIESTORU.**

pár rokov bola na vrchole, akoby prišla už vopred hotová a úplná, bez pokusov a omylov...”, píše Louis Charpentier v knihe »Mystérium katedrály v Chartres«.²⁵¹ *“Stavia sa s veľkým nadšením. Za vzor sú považované dve katedrály: Chartres, akési laboratórium klasickej gotiky, a v o niečo menšej miere Bourges”*.²⁴³

Chartres teda bolo veľkým myšlienkovým laboratóriom, ohniskom inšpirácie, v ktorom sa tvoril gotický sloh, a odkiaľ ho potom preberala celá Európa. Chartreská katedrála je jedna z najkrajších a najtajupľnejších stavieb, do ktorej stien sú zakliate zákonitosti hudby, kozmu a duchovného človeka.

Rozkvet katedrál bol zámerný a vyžadoval veľké poznanie. Odkiaľ toto poznanie prichádzalo? – pýta sa Charpentier. A prečo taký nádherný a veľkolepý kostol v nepatrnom mesetku, akým je Chartres?

“Už od najstarších čias bolo podľa našich archeologických poznatkov Chartres zasvätené ideálu »večne ženského«”.⁷⁵ Chartres bolo pútnym miestom, kam sa prichádzali pokloniť Matke Božej Podzemnej alebo Čiernej Panne. *“To bola prastará plastika z dutého hruškového kmeňa predstavujúca svätú Pannu s Jezuliatkom v lone. Vekom sčernela, lebo bola veľmi stará; taká stará, že je nemysliteľné, aby ju vytvorili kresťania. Vznikla ešte pred narodením Spasiteľa rukami druidov – pohanských kňazov, ktorým prorocký anjel zvestoval, že z Panny sa zrodí Boh, a oni budú kráľovnú spodobnili s veľkou úctou, a na podstavec potom napísali krásnymi latinskými písmenami slová: Virgini pariturae: Panna, ktorá porodí.*

Keď dorazili do Chartres prví kresťania, našli sochu a boli ňou okúzlení; zbožne potom uctievali prorockú Pannu”.²⁵¹

“Namiesto drevenej sochy s korunou na hlave vzniklo na konci 12. storočia prvé zobrazenie Matky Božej s dieťaťom, ktorá sa stala najslávnejšou v celom Francúzsku (parížska madona na známom Notre Dame – Chráme Matky Božej – je jej napodobenina)”.⁷⁵ My vieme, od-

kiaľ sa vzalo to poznanie, potrebné k stavbe katedrál. A prečo vychádza z Chartres a v 12. storočí: **Gotika je inšpiráciou Nebeskej Panny!**

“Gotika sa objavila po prvej krížovej výprave, špeciálne po návrate deviatich prvých rytierov Templu”, píše ďalej Charpentier.²⁵¹ Dvanásť rokov po príchode prvých templárov, zakladateľov rádu *“založeného k ucteniu presvätej a velebnej Panny”* sa začalo paralelne s prvými gotickými stavbami.

V roku 1118 *“vyslal sv. Bernard z Clairvaux niektoré osobnosti do krížovými rytiermi ovládnutého Jeruzalema, aby preskúmali miery Šalamúnovho chrámu. Výsledky tohto vý-*

skumu tvorili dôležitý pilier pre čoskoro potom vzniknúvší gotický stavebný impulz. Okrem toho dal sv. Bernard templárom, vlastným stavebníkom a financovateľom gotických katedrál, rádové pravidlá potvrdené roku 1128 pápežom... Ako plod týchto impulzov vznikli okrem iného početné katedrály ku cti Našej Milej Panej ("Notre Dame"), z ktorých najdôležitejšie – ak sledujeme ďalej Charpentiera – sú na území Francúzska zoskupené tak, že spolu odzrkadľujú polohu tých hviezd na oblohe, ktoré tvoria súhvezdie Panny".²⁵²

Michael Frensch pri skúmaní významu tohto storočia pre mariánsky kult neváhal označiť 12. storočie ako "storočie Panny".²⁵² Áno, v gotike nielen stavebný sloh, ale aj oblečenie, móda vyjadruje jednu a tú istú duševnú kvalitu: špicaté veže katedrál a obľúky – špicaté klobúky (heniny), dlhé padajúce látky a rukávy, ktoré opticky predlžujú postavu. **Gotická žena a gotická katedrála – to je ideál éterickej, subtilnej, cudnej krásy. Obe sa objavujú okolo roku 1150, keď vrcholí pôsobenie kozmického prázoru Panny.**⁶⁵

Pred našimi očami sa odkrývajú tajomstvá, ku ktorým cirkev dávno stratila kľúč. Je ako strážkyňa pokladu, ktorý sa v postupnosti generácií pre ňu samú stal mŕtvym, ktorého významu nerozumie. Vždy prídu však aj takí, ktorí porozumejú. Ak budete raz v Jeruzaleme, navštívte chrám Zvestovania Panny Márie. Je to centrum mariánskeho kultu národov z celého sveta. Vo vnútri chrámu je mozaika Panny Márie. A pod ňou stojí: *Ego sum lilium convallium*. Ja som Konvalinka!

Štíhlosť. Cherubín Panny a Blížencov

Prostredníctvom Merkúra pôsobí do našej slnečnej sústavy dve bytosti zo sféry hviezd: cherubín Panny a Blížencov. Je známe, že ľudom, ktorí sa narodili, keď tento segment hviezdnej klenby práve vychádzal, prepožičiavajú Blíženci "vysokú, štíhlu postavu, dlhé paže a ruky... podlhovastý obličaj, štíhle údy, dlhé ruky a prsty".⁹¹

Gotické sochárstvo, v súlade s duchom celej architektúry, je cha-

rakteristické tým, že vytváralo mimoriadne do výšky pretiahnuté postavy: "Sochy súvisia s architektúrou a vyznačujú sa štíhlymi, predĺženými proporciami".¹⁶⁴

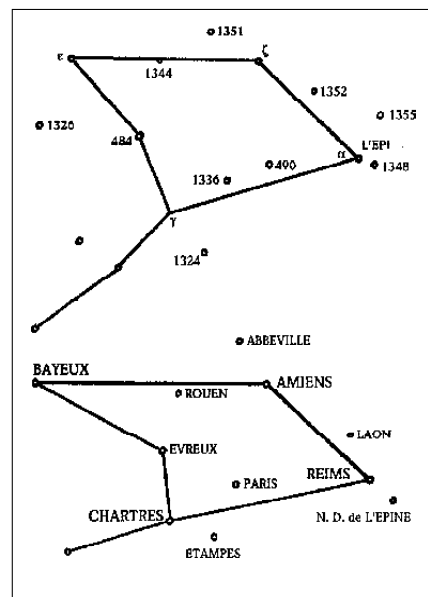
Náhoda? Či nesmerovali gotickí sochári k týmto neprimerane predĺženým proporciám celkom vedome, aby dodali svojim postavám na subtilnosti, preduchovnenosti, aby tým vyjadrili určitý duševný stav, ktorý sa hýbal v ich dušiach?

Takú istú prevýšenosť proporcií ako v gotike, zduchovnelé, štíhle, odhmotnené postavy svätcov nabádajúce k vzostupu, nachádzame na pravoslávnej, byzantskej ikone. **Predĺžené proporcie, inšpirované v západnej Európe gotickým duchom času, sú trvalou charakteristikou byzantských ikôn.**

V histórii možno nájsť ešte jeden okamih, kedy sa väčší aj menší duch času spojili tak, ako v gotike, do čistého rafaelského pôsobenia. V 14. storočí pred Kristom. Je to obdobie tzv. amarnského umenia, z čias vlády faraóna Achnatona (1353-1335). **Len v týchto dvoch okamihoch v histórii bol 354 aj 72-ročný duch času Merkúr – v Amarne a v čase vzniku gotiky.**

Umenie amarnského obdobia poznať na prvý pohľad podľa neprirodzene predĺžených tvárí. Egyptológovia to pochopili tak, že tu "úsilie o pravdivosť, ktoré paradoxne dospelo k čudným deformáciám, charakterizuje amarnský štýl".⁷⁸ Nová generácia umelcov vraj - v snahe zaľisť sa panovníkovi – s obľubou zveličovala zvláštnosti kráľovho tela. Niektorí umenovedci vidia v rôznych zvláštnostiach Achnatonových sôch človeka s hormonálnou poruchou.

Nevylučujeme, že Achnaton mal blíženeckú fyziognómiu. Toto vysvetlenie však samo osebe nestačí. Je také nedôsledné a samo sebe protirečiacie, ako je to typické pre všetky materialistické myšlienkové koncepcie. Predĺženosť proporcií sa totiž týkala nielen kráľovej osoby, ale aj ďalších, a trvala ďalej aj za Achnatonovho následníka Tutanchamona, ktorý vládol až do konca tohto rafaelského obdobia, do roku 1323 pr. Kr.: "Sochyz obdobia tesne po Achnatonovej smrti boli ešte predchnuté prvkami amarnského umenia. Tutanchamono-ve sochy alebo sochy vesetských bo-

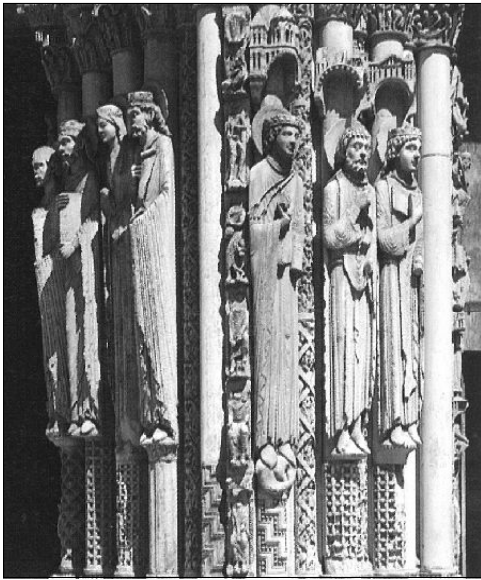

KATEDRÁLY NAŠEJ PANEJ SÚ NA ÚZEMÍ FRANCÚZSKA ZOSKUPENÉ TAK, ŽE ODZRKADUJÚ POLOHU TÝCH HVIEZD NA OBLOHE, KTORÉ TVORIA SÚHVEZDIE PANNY (PODĽA CHARPENTIERA).

hov si zachovali predĺžené tváre...".⁷⁸ Nemohlo ísť teda ani o snaživosť pripodobňovať sa panovníkovej fyziognómii, pretože Achnaton bol v tom čase už zosadený a vyhlásený za zločinca.

Vedúcou kultúrou celej druhej indoeurópskej kultúrnej epochy (5067-2907 pr. Kr.), ktorá stála celá pod vedením anjelského kniežata Blížencov, bola kultúra praperzská. Najskloňovanejším básnickým epitetom perzskej Knihy kráľov, ktoré má vyjadriť krásu zovňajšku, je »štíhly ako cypriš«. "Niet na oblohe jasnejšej hviezdy, než je tvoja tvár, niet na zemi štíhlejšieho topoľa, než je tvoja postava", hovorí bohatier Dastan-Zol princeznej Rudobe.²⁵³ Perzská krása je štíhla. Peržanom doteraz zostal v stavbe ich zovňajšku nádych tej štíhlosti, tenkosti údov, ktorý dodáva ich postave dojem aristokraticky vznešeného držania tela.

Zatiaľčo v perzskej fyziognómii je toto len mierne naznačené, stelesnil sa tento duchovný princíp, ktorým Praperžania žili, celkom v ich domacom zvieratí – v perzskom chrtovi, salukim. Vyobrazenia salukiho sa našli na perzských hlinených nádobách z roku 4200 pr. Kr. **Tými istými formotvornými duševnými silami, ktorými vytvorili gotickí umelci svoje sochy, vyšľachtili Pra-**

PREDĹŽENÉ PROPORCIE, CHARAKTERISTICKÉ PRE GOTIKU, SÚ OSOBITOSŤOU AMARNSKÉHO ŠTÝLU.

peržania perzského chrta, salukiho.

Premena pútnictva na turistiku

Povedali sme, že rafaelské obdobie stredoveku v 9.-12. storočí bolo veľkým obdobím náboženských púti. V rafaelskom období v 18. storočí sa pútnictvo znovuzrodilo – v novej, zosvetšenej podobe – ako túžba po cestovaní: *“Obdobie relatívneho pokoja nastoleného utrechtskými zmluvami (1713) prišlo veľmi vhod. Kontinent sa opäť otvoril cestovateľom. Mnohí mladí aj menej mladí cestovali po Európe a objavovali jej čaro v Amsterdame, vo Versailles, Florencii a predovšetkým Ríme... cestovatelia, a najmä mladí muži z vyšších spoločenských vrstiev sa mohli vydať na dobrodružné cesty... cestovanie tvorilo základný prvok výchovy a vzdelávania mladých ľudí z urodzených rodín...”*²

Angličan Rupert Sheldrake, autor teórie morfickej rezonancie, správne postrehol túto súvislosť: *“Stredoveká Európa bola plná pravidelných púti na posvätné miesta, až do čias protestantskej reformácie. V Anglicku púte zakázali a keď sa protestanti dostali na územie Severnej Ameriky, nemali potom k posvätným miestam indiánov žiadnu úctu. Niečo ako »posvätné miesto« už nebolo súčasťou ich myslenia. Keď boli púte potlačené, bolo treba v duchoprázdnno vyplniť*

a Angličania vynášli turistiku. Väčšina miest, ktorým sa hovorí »turistická atrakcia«, ako sú chrámy v Indii, pyramídy v Egypte, katedrály v Európe, Stonehenge a iné megalitické miesta, posvätné hory v Himalájach a tak ďalej, sú niekdajšie celosvetovo významné posvätné miesta”.²⁵⁴

Turistika je pútnictvo zbavené svojho posvätného obsahu.

Morskú lastúru, atribút sv. Jakuba, ktorú mali kedysi upevnenú nad čelom na klobúku a podľa ktorej sa poznali tí, čo boli na svätej púti, dodnes vidno na cestách Európy ako symbol benzínovej čerpacej stanice Shell. Dá sa povedať, že firma Shell dobre speňažila symbol, ktorý leží hlboko v podvedomí kresťanskej Európy.

Všimnime si dobre, že rafaelský archetyp sa po 500 rokoch neobjavuje v tej istej, ale celkom premenenej, sekularizovanej podobe. A predsa je to jedna a tá istá sila, v hĺbke tá istá motivácia, ktorá len zapadla do ešte hlbšieho podvedomia, ktorá v medzitým zmenenom svete musela na seba vziať nové formy. Bolo by úplným nepochopením toho, o čo tu naozaj ide, očakávať, že tieto duchovné impulzy by boli mali alebo mohli nadobudnúť rovnakú podobu ako kedysi.

Prečo cestujeme? Ak chceme porozumieť seba samých, naše pohnutky, ten spleť obraz rôznych spoločenských prúdov a vášní, ktoré nami hýbu, budeme sa musieť v mnohom vrátiť k tým dávno zabudnutým,

jednoduchým veciam, ktoré dnes pokladáme za naivné, prekonané, smiešne.

Osvietenstvo

V rafaelskom období v 10.-12. storočí sa zrodila mestská kultúra. Nastal nebyvalý rozmach ciest a miest, ktoré sa stali centrami výmeny tovaru aj informácií, obchodu a vzdelania. V malom rafaelskom období 1701-1773 pozorujeme túto tendenciu opäť: *“Rozvoj miest je jedným z pozoruhodných javov 18. storočia. Demografický a hospodársky rozmach, sprevádzaný dôležitými administratívnymi reformami, vysvetľuje nové postavenie, aké získali mestá v európskych krajinách. Rozvoj miest vyjadruje aj rozhodujúci vývoj spoločnosti ľudského myslenia. Mesto sa skutočne stáva miestom intelektuálnej a umeleckej tvorby vďaka pribúdaniu nových univerzít a divadiel”*. Opäť *“rozvoj námorného obchodu silno podnietil stavanie lodí”*.²³⁸

V ľudskom tele rozvoj komunikácií a urbanizácia zodpovedá nervovým dráham a nervovým gangliám, ktoré sa evolučne vyvinuli merkurickým pôsobením. *“Európa v 18. storočí žije v znamení výmeny: pohyb myšlienok a ľudí medzi Západom a Východom svedčí o vzájomnej zvedavosti a záujme”*.²³⁸ V tejto výmene myšlienok spoznávame neklamne merkurický fenomén.

Rafaelské 18. storočie bolo storočím osvietenstva. Symbolom storočia sa stali encyklopedisti, Diderotova a d'Alembertova “Encyklopédia” alebo “Racionálny slovník vied, umení a remesiel”, monumentálne dielo, ktoré zhromažďuje všetky oblasti osvietenského myslenia. Vyšlo v sedemnástich zväzkoch v rokoch 1751-1772.

Kedysi, v 12. storočí sa začali zakladať univerzity. Osvietenci opäť kladli veľký dôraz na výchovu a vzdelanie. Zakladali sa akadémie. Botanika, biológia, chémia boli zaradené medzi vedy. Osvietenský panovníci ako Friedrich II. Veľký ako prví zaviedli povinnú školskú dochádzku. *“Monarchovia sa obklopovali veľkými mysliteľmi a vedcami storočia, a skôr než vo svojich krajinách začali uskutočňovať reformy, obozna-*

movali sa s ich novými myšlienkami”.²³⁸ Zvláštne vzťahy sa vytvorili medzi panovníkmi tej doby a veľkými filozofmi. Akoby **Rafael bol povýšený do funkcie prvého radcu panovníkov**. Friedrich II. sa priatelil s Voltairom a zdržoval ho na svojom dvore; Katarína II. Veľká prilákala na svoj dvor Diderota. Osvietenkými myšlienkami boli inšpirované reformy Jozefa II.

So vznikom miest v 11. a 12. storočí súvisel ešte jeden významný posun v ľudskom myslení. Mestá si vymohli privilégia a samosprávu, mnohé boli podriadené len kráľovi, teda prakticky nezávislé od lénnych pánov a do veľkej miery aj od cirkvi. V rámci miest samotných univerzity mali opäť samosprávu, dokonca vlastné, nezávislé súdy. Intenzívne kontakty so susednými kultúrami, islamskou a byzantskou, počas križiackych výprav a pri obchodovaní, zohrali významnú úlohu pri rozširovaní myšlienkového obzoru stredovekých ľudí. *“Zároveň so šírením poznatkov prirodzene rástli aj pochybnosti o tradovaných vedomostiach, ale aj o viere, dokonca o cirkvi, tejto opore západných tradícií”*.¹⁶⁴ **Skrátka rozšírenie intelektuálnych obzorov otriaslo cirkevnou autoritou.** Dovtedajší kultúrny monopol cirkvi bol rozbitý rozvojom miest a zakladaním univerzít. Hovorilo sa, že “mestský vzduch oslobodzuje”. *“Mestská samospráva... umožnila nové formy kultúrneho mestského života s jeho odcirkevnou podobou”*.²⁰² V 12. storočí sa v provensálskych mestách zrodila aj prvá kacírka (katarská) heréza, ktorá sa myšlienkovo odpútala od cirkvi.

V kláštoroch a najmä na univerzitách sa začala rozvíjať racionálna dialektika, ktorá mala tendenciu úplne sa osamostatniť od autorít. Berengar (999-1088), žiak Fulberta z Chartres (zakladateľa školy v Chartres) *“bol naprosto presvedčený o eminencii ro-*

zumu, ba priamo hlásal, že obsah viery má byť preložený do právd rozumovo zdôvodniteľných a preukázateľných”.²⁰²

Vzplanuli spory o tom, či možno stavať rozumovú logiku nad mienku cirkevných otcov. *“Desiatky ctihodných cirkevníkov... sa hrozia Berengárovho kacírstva a zvolávajú hromy a blesky na všetku dialektiku a dokonca na všetku svetskú vedu a učenosť vôbec”*.²⁰²

Čo sa vtedy dialo v kláštoroch, toho najlepším príkladom je »Dôkaz Božej existencie« od Anselma z Canterbury (1033-1109): *“Mnísi ho žiadali, aby napísal »niečo«, kde nebude vôbec používať autoritu Písma a svätých otcov, ale bude výhradne používať rozumové argumenty. To bolo niečo pre Anselma, ktorý bol naj-*

RAFAELSKÝ RYTMUS URBANIZÁCIE A ROZVOJA KOMUNIKÁCIÍ ZODPOVEDÁ V ĽUDSKOM TELE NERVOVÝM DRÁHAM A GANGLIÁM.

lepším dialektikom svojej doby a mal neobmedzenú vieru v schopnosti ľudského rozumu... Anselm dodržiava naprosto prísne záväzok voči mníchom, že sa nikdy neoprie o Písmo, Zjavenie, cirkevných otcov a akúkoľvek autoritu vôbec a všetko vyvodí len z racionálnych dôkazov – ktorým hovorí nutné dôvody... Pred Anselmom nikto nemal takú odvahu a takú dôveru vo všemocnosť rozumu”.²⁰²

Na univerzite v Paríži učí Peter Abelard (1079-1142): *“Nedá sa veriť ničomu, čo nie je vopred pochopené”*.²⁰² Áno, Abelarda tituluje litera-

túra často ako *“osvietenca pred XVIII. storočím”*²⁰² – nič netušiac, že tým vyslovujú ozajstnú, skrytú, ezoterickú súvislosť medzi týmito dvoma vekmi. **12. storočie bolo akýmsi osvietenstvom pred osvietenstvom.** Je samozrejmé, že vtedy, v stredoveku nemohlo nadobudnúť tie isté podoby, ako o 500 rokov neskôr. Duchovný impulz bol však ten istý:

“Základnou črtou osvietenstva bolo vyzdvihovanie rozumu... Osvietenstvo ako svetonázor 18. storočia bolo výsledkom a vyvrcholením stáročia trvajúceho procesu sekularizácie a racionalizácie, odvratu od náboženského chápania sveta a príklonu k rozumu v presvedčení o jeho rozhodujúcom význame... Posilnilo sa presvedčenie, že rozum a vedecké metódy sú schopné objaviť pravdu o svete... Namiesto viery v autority sa do popredia dostal zásadný skepticizmus; tradičné stavovské usporiadanie spoločnosti mala nahradiť nová forma štátu, založená na vláde rozumu... Osvietenci prezentovali rozum ako jedínú inštanciu, ktorá rozhoduje o normách politických, sociálnych a etických štruktúr, o spôsobe správania sa a o vedeckom výskume...”.¹⁶⁴

Immanuel Kant začína svoju rozpravu »Odpoveď na otázku: Čo je osvietenstvo?« definíciou: *“Osvietenstvo je východiskom človeka z nesvojprávosti, ktorú si zaviniel sám. Nesvojprávnosť je neschopnosť používať vlastný rozum bez návodu druhého... Buď odvážny a používaj vlastný rozum! To je heslo osvietenstva”*.¹⁶⁴

Filozofiou osvietenecov sa stal deizmus: *“Deizmus uznával pri teologickom výklade iba rozumové dôvody, nie autoritu zjavenia”*.¹⁶⁴

Odteologizovalo sa filozofické myslenie a *“filozofia sa ocitla v principiálnej opozícii proti cirkvi, náboženstvu... Dovtedajšiu vieru v autority a tradície vystriedal neobmedzený optimizmus a bezhraničná, ba až naivná*

Známkou skutočného poznávania je vždy prirodzená pokora. Človek zmĺkne v úžase pred skutočnosťou, cíti sa ako nepatrná súčasť dokonalého rádu a vie, že to, čo mu bolo odhalené, je iba ničím proti tomu, čo ešte doteraz nepozná.

Albert Einstein

viera v pokrok, v neobmedzené možnosti rozumu”. Voltaire nasmeroval svoju kritiku proti náboženstvu, fanatizmu, poverám a mysticismu, ale aj proti absolutistickej monarchii. Jednotlivec má byť vo svojom rozhodovaní celkom autonómny a slobodný.

Encyklopedisti vyzývali čitateľa, aby sám premýšľal. Osvietenská *“elita sa zhodovala v úsilí prekonať »samozavinenu nesvojprávnuť ľudí«*”.¹⁶⁴ Vzniklo slobodomurárske hnutie. Utvorilo sa podľa vzoru stredovekých nezávislých združení staviteľov katedrál; a slobodomurárska legenda odvodzovala pôvod hnutia od Hírama Abiffa, Féničana inšpirovaného archanjelom Rafaelom, architekta Šalamúnovho chrámu (!). *“Slobodomurári sa veľmi zaslúžili o rozšírenie osvietených myšlienok v Európe”*.²³⁸ Osvietenské myšlienky sa stali zápalnými šnúrami francúzskej revolúcie.

Podobne ako v 12. storočí, klasifikujú historici osvietenstvo ako *“výraz emancipačnej snahy mestskej buržoázie”*. Trvalým výsledkom osvietenstva boli patenty zaručujúce slobodu vierovyznania a obmedzenie veľkého vplyvu cirkvi na spoločnosť. Spomeňme si, že aj Achnatonova reforma v 14. storočí pr. Kr. bola pokusom zlomiť alebo aspoň obmedziť veľkú moc cirkvi a kléru. Achnaton zrušil boha Amona ako najvyššieho boha a tým aj moc Amonových kňazov a pripravil ich o rozhodujúci vplyv v spoločnosti.

Operení hadí ako učiteľia ľudstva. Toltékovia

Ako by len materialistickí historici mohli pochopiť taký fenomén ako osvietenstvo? Konštatovanie, že bolo výrazom emancipačných snáh mestskej buržoázie je nič nevysvetľujúca tautológia, inými slovami povedané to isté. Prečo sa táto emancipačná tendencia miest vracia v takých zvláštnych rytmoch? Nie, dnešnej historickej vede sa ani nesníva ako hlboko v lone času také veci pramenia, s akými kozmickými diaľkami sú späté.

Osvietenci chceli priniesť ľuďom svetlo. Chceli, aby každý mal svoje vlastné svetlo, aby nemusel byť pri myslení vedený nikým za ruku. Lucifer (lat. = Svetlonoš; ten, ktorý prináša svetlo) je meno najvyššej z celej

FRIEDRICH II. A VOLTAIRE. PANOVNÍCI 18. STOROČIA SA NECHÁVALI INŠPIROVAŤ OSVIETENSKÝMI MYŠLIENKAMI.

triedy **bytostí, ktoré boli od najstarších čias učiteľmi ľudstva a na ktoré nám v mytológiách celého sveta zostala spomienka ako na okrídlených, operených hadov: “Tak sa dívame naspäť do atlantskej,**

Poctivý bádateľ musí byť naplnený vierou v múdru stavbu sveta, ktorú sa snaží poznať.

Albert Einstein

do lemurskej doby, kedy z okruhu Zeme zostupujú bytosti patriace k tomuto okruhu, vtelujú sa do ľudských tiel a stávajú sa učiteľmi ľudí. Sú to bytosti prináležiace k vyšším hierarchiám Merkúra a Venuše. Synovia Merkúra a Venuše zostupujú nadol a stávajú sa učiteľmi mladého ľudstva... Vyzerali len tak, ako ostatní ľudia, boli však ničím iným; boli synmi Merkúra alebo Venuše. Tento jav skutočne jestvuje v čase ranných zôr ľudského vývoja”.⁵² (Rudolf Steiner)

Bytosti Merkúra boli tie, ktoré v samých počiatkoch ľudstva učili ľudí myslieť samostatne, nezávisle od bohov. Presnejšie povedané – luciferizovaná časť týchto bytostí. Dnešné predstavy o luciferských bytostiach, ak vôbec nejaké sú, sú detinské a celkom potrhle. V skutočnosti sú to tie bytosti, ktoré vymanili ľudstvo z jeho prírodného stavu, ktoré mu pomohli stať sa menej závislým od prírody.

V gréckej mytológii sa nám to za-

chovalo v báji o Prométeovi (Prométheus = gr. ten, ktorý myslí dopredu). Prométeus priniesol ľuďom proti Diovej vôli oheň, *“naučil ľudí tiež v ohni taviť kovy a vyrábať nástroje, naučil ich remeslám, naučil ich počítať, písať a čítať... postavil prvú loď. Nakoniec zoznámil ľudí s liekmi a liečením...”*.³⁴

Urbanizácia, ktorá vytrháva človeka z vidieckej spätosti s prírodou, je vzdialeným ozvukom týchto veľkých, dávno minulých udalostí. **Osvietenci vlastne naviedli ľudí, aby zahryzli do plodov Stromu poznania aj za cenu možných zlých následkov, ako had v Genesis. Týmto »stromom poznania« v ľudskom tele nie je nič iné ako »strom« centrálnej nervovej sústavy.**

Operených hadov ako učiteľov ľudstva poznali v Severnej aj v Južnej Amerike aj inde. V Indii sú to tajomne krásni a múdri, polobožskí nágovia. Eliade sa zmieňuje o operených hadoch zo starovekého rafaelského obdobia z 2. tisícročia pred Kristom z Číny dynastie Šang: *“Pozoruhodné je tiež spojenie protikladných obrazov (operený had, had a orol atď.)...”*.¹⁷⁵ Toto však konštatuje len tak, mimo akýkoľvek kontext. Opäť príklad, ako poznatky archeológie a religionistiky dostávajú až vo svetle duchovnej vedy svoj význam a zmysel.

Stredoamerický Operený had, Quetzalcoatl *“bol uctievaný ako darca civilizácie... darca a vynálezca kalendára a písma... Rozdeľoval ľuďom vedomosti a znalosť umení, bol aj patrónom vzdelanosti... Bol bohom vetrov a poslom iných, vyšších bohov”*.^{221, 220, 17} Teda presne ako Prométeus, Hermes alebo Thovt!

V stredovekom rafaelskom období v Strednej Amerike kultúrne dominoval národ nazývaný Toltékovia. Ich hlavným mestom bola Tula, neskôr Chichén Itzá. *“V Tule, hlavnom toltéckom meste, založenom okolo roku 950 n. l. bola... vybudovaná stupňovitá pyramída zasvätená Quetzalcoatlovi, operenému hadovi...”*. Rovnaká pyramída, zasvätená Quetzalcoatlovi stála v centre Chichén Itzá.

“Tula sa počas tollánskej etapy... (900-1200 n.l.) stala hlavným mestom rozsiahleho kráľovstva alebo dokonca i celej ríše. Stala sa vzorom... Kultúra Toltékov bola kozmopolitná a mala kontakty s produkciou celej civilizovanej Strednej Ameriky... znač-

ne rozvetvená obchodná sieť pravdepodobne začínala v Tule... Toltékovia boli veľmi zruční remeselníci, obdivuhodní umelci a skvelí architekti... boli významnými staviteľmi... O niekoľko storočí neskôr používali Aztékovia slovo Toltek (ktoré pôvodne znamenalo »obyvateľ Tuly«) ako synonymum pre civilizovanú, vzdelanú osobnosť, pre umelca a príslušníka intelektuálnej elity”.^{62, 255, 66, 144}

Podľa legendy Acatl Topiltzin, zakladateľ a vládca Tuly, bol venovan Quetzalcoatl. “V Tule stojí jeho pomník s dátumom 980... Potom odišiel na východ a prehlásil, že sa vráti”.²⁵⁵

“Nadvláda Toltékov skončila okolo roku 1170”.¹ **Rokom 1171 odstupuje Rafael ako duch času a – “Roku 1179 Tula neexistovala”**²²¹

“Podľa indiánskych legiend došlo ku zničeniu Tuly potom, čo boh Quetzalcoatl, operený had, odišiel na juh a prestal chrániť obyvateľov. V skutočnosti pád spôsobil príchod iných, bojovnejších kmeňov, medzi ktorými vynikal kmeň Čičimékov”.^{170 (!)}

¹ Zaniklé svety. Veľký atlas archeológie. Baset, Praha, 1995.

² Dejiny Európy. Mladé letá, Bratislava, 1995.

¹⁴ The Times Atlas of World History. Hammond, New Jersey, 1994.

¹⁷ Charles Walker: Kamenní svedkovia dávnych čias. Mladé letá, Bratislava, 1987.

¹⁸ Sigismund von Gleich: Marksteine der Kulturgeschichte. Mellinger, Stuttgart, 1982.

³¹ Malcolm Godwin: Andělé. Ohrozený druh. Volvox Globator, Praha, 1997.

³⁴ Vojtech Zamarovský: Bohové a hrdinové antických bájí. Mladá fronta, Praha, 1982.

³⁵ Matthew Bunson: Angels A to Z. Crown Trade, New York, 1996.

⁵² Rudolf Steiner: Geistige Hierarchien und ihre Widerspiegelung in der physischen Welt (Duchovné hierarchie a ich odzrkadlenie vo fyzickom svete). Rudolf Steiner Verlag, Dornach, 1991.

⁶² Michael Coe, Dean Snow, Elisabeth Benson: Svět předkolumbovské Ameriky. Kulturní Atlas. Knižní klub, Praha, 1997.

⁶⁵ Emil Pálaš: Sedem archanjelov, ktorí sa striedajú ako duchovia času. Archanjel Rafael a vznik abecedy. Sophia 19, 1998.

⁶⁶ Bohuslav Novotný: Encyklopédia archeológie. Obzor, Bratislava, 1986.

⁶⁷ Chalíl Džibrán: Zlomená křídla.

Synergie, Praha, 1996.

⁶⁸ Milan Špůrek: Encyklopedie západní astrologie. Vodnář, Praha, 1997.

⁶⁹ V tieni stredovekých hradov. Ilustrované dejiny sveta 7. Gemini, Bratislava, 1992.

⁷⁰ Emil Pálaš: Sedem archanjelov, ktorí sa striedajú ako duchovia času. Samael. Sophia 19, 1998.

⁷¹ Manfred Schmidt-Brabant: Sternenwege. Von den alten zu den neuen Mysterien: Die Hintergründe des Camino nach Santiago de Compostela. Goetheanum, Dornach, 1996.

⁷² Caroline Blunden, Mark Elvin: Svět Číny. Knižní klub, Praha, 1997.

⁷⁴ Viktor Thieben: Johannes Scotus Eriugena. Na prelome starovekého a stredovekého myslenia. Sophia 13, 1997.

⁷⁵ Viktor Thieben: Chartres. Žiarivé ohnisko stredovekej vzdelanosti. Sophia 9, 1996.

⁷⁶ Rudolf Steiner: Das Initiaten-Be-

OPERENÍ HADI BOLI V PRASTARÝCH ČASOCH UČITEĽMI LUDSTVA.

wußtsein. Die wahren und die falschen Wege der geistigen Forschung. Torquay, 1924.

⁷⁷ Miloslav Krása: Angkor. Umění staré Kambodže. Odeon, Praha, 1985.

⁷⁸ Albert Chatelet, Bernard Philippe Groslier: Svetové dejiny umenia. Larousse-Cesty, Praha, 1996.

⁷⁹ Jeannine Auboyer, Roger Goepfer: Umění Dálného Východu. Artia, Praha, 1972.

⁸⁰ Rudolf Steiner: Umwandlungsimpulse für die künstlerische Evolution der Menschheit. Goetheanum, Dornach, 1928.

⁸¹ Emil Pálaš: Rytmičké rastliny a ľudské srdce. Ako rozpoznávať liečivé byliny voľným okom. Sophia 18, 1998.

⁸² Scott Cunningham: Magické rastliny. Volvox Globator, Praha, 1994.

⁸³ Michael Vescoli: Keltský stromový kalendár. Volvox Globator, Praha, 1997.

⁸⁴ Frits H. Julius, Ernst-Michael

Kranich: Bäume und Planeten. Beitrag zu einer kosmologischen Botanik. Freies Geistesleben, Stuttgart, 1997.

⁸⁵ Rudolf Steiner: Der Mensch als Zusammenklang des schaffenden, bildenden und gestaltenden Weltenwortes. Dornach, 1923.

⁸⁷ Vojtech Zamarovský: Bohovia a králi starého Egypta. Mladé letá, Bratislava, 1986.

⁹¹ Jan Kefer: Praktická astrologie. Aneb umění předvídání a boje proti osudu. Trigon, Praha, 1996.

⁹³ Thomas Moore: The Planets Within. The Astrological Psychology of Marsilio Ficino. Lindisfarne, Hudson, 1990.

¹⁴⁴ J. M. Žukov a kol.: Dějiny světa. Státní nakladatelství politické literatury, Praha, 1958.

¹⁶⁴ Bodo Harenberg: Kronika ľudstva. Fortuna Print, Bratislava, 1995. Dějiny světa. Prvé civilizácie. Svojtka a Vašut, Praha, 1997.

¹⁶⁹ Dějiny světa. Raně středověký svět. Jan Vašut, Praha, 1998.

¹⁷⁰ Dějiny světa. Doba hradů a rytířů. Jan Vašut, Praha, 1998.

¹⁷¹ Dějiny světa. Vstříc novověku. Jan Vašut, Praha, 1998.

¹⁷³ Michael Jordan: Encyklopedie bohů. Volvox Globator, Praha, 1997.

¹⁷⁵ Mircea Eliade: Dějiny náboženského myšlení II. Oikumene, Praha, 1996.

¹⁸⁹ Caroline Humphrey, Piers Vitebsky: Posvátné stavby. Knižní klub-Práh, Praha, 1998.

²⁰² Egon Bondy: Filosofie sklonku antiky a křesťanského středověku. Vokno, Praha, 1993.

²²⁰ Čestmír Loukotka: Náboženství Indiánů. Vesmír, Praha, 1926.

²²¹ Dale M. Brown: Aztékovia. Říša krvi a lesku. Gemini, Bratislava, 1993.

²³⁸ Osvietenstvo a revolúcia. Ilustrované dejiny sveta 11. Larousse-Gemini, Bratislava, 1995.

²⁴³ Jacek Debicki, Jean-Francois Favre, Dietrich Grünwald, Antonio Filipe Pimentel: Dějiny umění. Malířství. Sochařství. Architektura. Argo, Praha, 1998.

²⁴⁶ Milan Špůrek: Indická astrologie. Vodnář, Praha, 1995.

²⁵¹ Louis Charpentier: Mysterium katedrál v Chartres. Půdorys, Praha, 1995.

²⁵² Michael Frensch: Was kann vom Standpunkt der Geisteswissenschaft aus zu Medjugorje gesagt werden? Novalis, 9, 1998.

²⁵³ Nora Ulug-Zadeová: Hrdinovia Knihy kráľov. Mladé letá, Bratislava, 1984.

²⁵⁴ Rupert Sheldrake, Matthew Fox: Posvátný vesmír. Kruh života 2, 1998.

²⁵⁵ George C. Vaillant: Aztékové. Orbis, Praha, 1974.

Archanjeli a hudba sfér

Alebo čo robia anjeli v nebi

Emil Páľeš

Druhým najčastejším atribútom anjelov – popri krídlach – je harfa. Nie náhodou sa anjelské hierarchie delia nie na “smeny” alebo “čaty”, ale na *chóry*, t.j. na spevácke zbory. Každá z troch hierarchií anjelov sa opäť delí na tri chóry, čo dáva dohromady deväť anjelských chórov.

Ak chceli v staroveku inšpirovaní ľudia činnosť anjelov vyjadriť obrazom, povedali, že to, čo anjeli v nebi robia je, že hrajú na hudobné nástroje a spievajú. Na obrazoch stredovekých maliarov a neskôr na maľbách preraphaelitov vidíme anjelov s harfami, lýrami, trúbkami, zvončekmi... V Zjavení Jána štyria serafovia, 24 starcov a ďalšie bytosti pre Božím trónom majú v rukách harfy a “nemajúc odpocínku ani vo dne ani v noci” spievajú hymny (Zj 5: 8, 9). Aj tí ľudia, čo v sebe preklenuli lesť a zlo, a dosiahli svätosti, dostávajú do ruky “harfy božie” a podieľajú sa sami na nebeskej hudbe. Na inom mieste Apokalypsy “sedem anjelov má sedem trúb a prihotovujú sa, aby trúbili” (Zj 8:6).

Táto hudba a spev anjelov však nie sú žiadnou samoučelnou umeleckou produkciou: každé zatrubenie, každý tón má ďalekosiahle následky pre Zem a celé ľudstvo; Zem, príroda a spoločenské systémy sa otriasajú v základoch pri znení každej trúby. To, čo nebeské bytosti vyslovujú, nie je obyčajné slovo, ale slovo tvorivé, Slovo, ktoré má moc, ktoré sa stáva skutkom. Tvorivé, znejúce slovo, skrze ktoré povstali všetky hmotné formy

a ktorým trvajú. Nekonečná rozmanitosť foriem v prírode je *vyslovená, vyspievaná* nebeskými bytosťami.

Vesmír znie. To vedeli oddávna zasvätení, ako *pytagorejci*, ktorí učili, že “*nebeské telesá, tým, že krúžia vesmírom, tvoria hudbu... Božská hudba nemôže byť počutá, pokiaľ je ľudstvo vo svojom pokleslom, materiálnom stave. Pytagoras mal byť jediným zo smrteľníkov, ktorý bol schopný túto hudbu sfér počuť. Na základe toho odhalil liečebné účinky pozemskej hudby, teda že určité harmónie liečia určité choroby.*”¹

Slovami duchovného vedca, *Rudolfa Steinera*, nebeský svet (devachan) je svet znejúceho, tvorivého Slova, a toto Slovo môže vnímať každý, kto dokáže vystúpiť na druhý stupeň zasvätenia, na stupeň *inšpirácie*, vedomia archanjelov, t.j. vyvinúť tzv. *duchovný sluch*.² Potom môže počuť ono “*Slovo, ktoré bolo na počiatku*” a “*skrze ktoré všetko povstalo a bez neho nepovstalo nič z toho, čo povstalo*” (Ján 1: 1, 3).

V Indii *pránava*, prvotný zvuk, slabika, mantra *Óm (Aum)*, je semenom (*bídža*), z ktorého sa rozvíjajú svety. Alebo, ako to krásne vyjadruje jeden višnuistický mýtus, svet vzniká zvukom Krišnovej flauty: na počiatku Brahmovho dňa, ešte uprostred prázdna, Krišna priloží k ústam svoju flautu, a vylúdi tón, z ktorého sa rinie súcno.

Z hlbín času a starých severských ság zaznel tento motív až do diela známeho rozprávkára *J. R. R. Tolkiena*

³ Vo svojej knihe *Silmarillion* sa zaoberá veľkými udalosťami “Prvého veku”. A úvodný mýtus o stvorení sveta, ktorým začína celé Tolkienovo dielo, je *Ainulindale* (hudba Ainur). V ňom Najvyšší stvoril na počiatku Ainur, bytosti, ktoré vznikli z jeho myšlienky, ktoré pred ním spievali, a ich spev zároveň tvoril svety. V srdci najmocnejšieho z Ainur, Melkora, vzkĺčila túžba narušiť túto harmóniu a vnášať do hudby svoje vlastné, egoistické motívy. Prozreteľnosťou Najvyššieho však aj s tým bolo počítané už vopred, a Melkor nakoniec zisťuje, že svojou vzburou prispel len k ešte väčšiemu obohateniu a dokonalosti Stvoriteľovej hudby (pozri str. 49).

Hudba, tak ako ju chápeme dnes, je len veľmi zúženým pojmom oproti tomu, ako ju chápali naši predkovia. Starí, ako to zachytil *Boethius* v 6. storočí, sa držali trojakého členenia hudby na:

musica mundana (svetová hudba);
musica humana (hudba v človeku);

musica instrumentalis (hudba vyludzovaná hudobnými nástrojmi).

Musica mundana je hudba, ktorú vytvárajú svetové telesá, ktorá zaznieva v obehoch nebeských sfér, v kozme, v rytme ročných období a pod. Z nebeských telies, slnka, stálic, obežník, nevychádza len svetlo, ale aj zvuk, ako to učil už Zarathuštra a ako to vyslovil aj Goethe, ako nevedomý zasvätenec, vo svojej básni: “*Die Sonne tönt nach alter Weise*” (Slnko znie na starý nápev). A verilo sa, že jestvuje tzv. *Thema mundi*, hudobný námet, na ktorý je svet utváraný; že túto slnečnú sústavu, toto zemské teleso predchádzali iné slnečné sústavy,

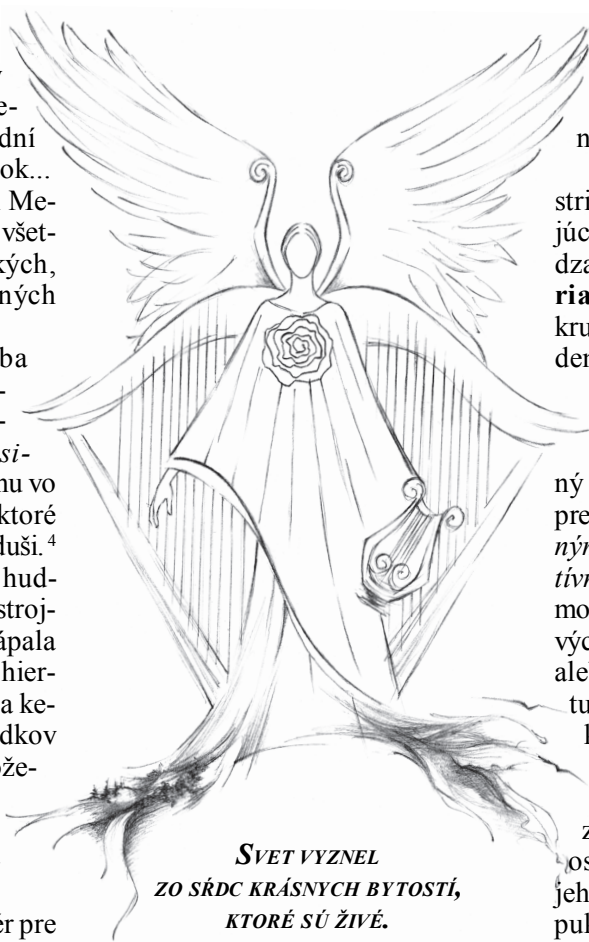
iné svetové telesá, a poradie v akom vznikali a zanikali (Starý saturn, Staré slnko, Starý mesiac...) dodnes zaznieva v poradí dní v týždni (sobota, nedeľa, pondelok... t.j. deň Saturna, deň Slnka, deň Mesiaca...), ktoré zhodne existuje u všetkých indo-iránskych, slovanských, germánskych, románskych a iných národov.

Musica humana, čiže hudba v človeku, je potom odrazom tejto svetovej hudby, lebo, ako hovorí renesančný humanista *Marsilio Ficino*, človek má malú oblohu vo svojom vnútri a na nej planéty, ktoré tvoria "malú hudbu sfér" v našej duši.⁴

Musica instrumentalis, teda hudba vyludzovaná hudobnými nástrojmi, ako ju poznáme dnes, sa chápala len ako tretia a najnižšia v tejto hierarchii. Len vďaka tomu, že hudba kedysi znamenala pre našich predkov oveľa viac, ako dnes pre nás, môžeme pochopiť, prečo Platón vo svojej siedmej knihe o Štáte nazýva hudbu a astronómiu "sesterskými vedami".⁵

Aby však nezostala hudba sfér pre nás len celkom abstraktným filozofickým konceptom, chceme si ju priblížiť, oživiť na konkrétnych príkladoch. V Sophii 18 sme už mali príklad na to, ako duchovný tón Slnka, ono znenie, o ktorom hovorí Goethe, spolu s Merkúrom, budujú rytmickú stavbu stonky a listov slnečných rastlín ako srdcovník, konvalinka a d.; a ako v nich vedú k tvorbe kardioglykozidov a ďalších látok, ktoré pôsobia liečivo na srdcovú arytmiu a dýchací systém.⁶ (Iným príkladom, ku ktorému sa vrátíme v budúcnosti, bude duchovná psychológia.)

Avšak tie isté duchovné sily/bytosti, ktoré vkúzľujú krásu a múdrosť do sveta rastlín, pôsobia aj vo vývoji ľudských kultúr – v dejinách. Archanjeli, ktorí sú vládnucimi inteligenciami planét, pôsobia aj ako – *duchovia času*. Od každého z nich vychádza fyzickým ušom nepočuteľný, duchovný tón, duševná nálada. Tieto tvoria základný tón kultúr, sú tým, o čo sa tá ktorá kultúra vnútorne, duševne opiera. Lebo ani kultúra nie je nič, čo môže byť vybudované na ničom, v prázdne, ale musí sa o niečo opierať, na niečom stáť, a to sú vždy nejaké hodnoty, ktoré sú pevné, ktoré trvale žijú a musia byť precitované vo vedomí nejakej skupiny ľudí, nejakého

**SVET VYZNEL
ZO SRDC KRÁSNYCH BYTOSTÍ,
KTORÉ SÚ ŽIVÉ.**

spoločenstva aspoň po určitý čas.

Ak si povieme, že pomalé planéty, ako Saturn, Jupiter, vydávajú hlbšie, nižšie tóny, a rýchle planéty, ako Merkúr, Venuša vysoké alebo vyššie tóny, môžeme si predstaviť, že **sedem duchov planetárnych sfér, v poradí, v akom sú tieto sféry usporiadané, tvorí niečo ako nebeskú lýru so siedmimi strunami.***

To pozoruhodné je, že duchovia času sa nestriedajú nijako náhodne, ale podľa zákonitostí, ktoré majú *hudobný* charakter: siedmi archanjeli, ktorí vládnu 354-ročným obdobiam, sa striedajú po kvintách. Nasledujúci duch času znie vždy v kvintakorde k tomu, ktorý ho predchádza. Ak začneme napríklad s Orifielom ako s "C", nasleduje po ňom Anael, ktorý znie v tónine "G", po ňom Zachariel – "D", Rafael – "A" atď. **Duchovia času tvoria svojim poradím, v akom sa striedajú, kvintový kruh!** Kvintový kruh

* Na tom, ktorú planétu označíme ako "c", s ktorou začneme, teraz nezáleží: každý strunový nástroj sa dá preladiť o ľubovoľný počet tónov vyššie alebo nižšie. Dôležité je len poradie tónov a intervaly. Zasaturnské planéty nech si čitateľ zatiaľ predstaví ako vyššie oktávy tých istých tónov.

je jednou z najzákladnejších zákonitostí v hudbe; je poradím, do ktorého sú zoradené durové stupnice.

Naopak duchovia dní v týždni sa striedajú po kvartách: každý nasledujúci deň znie ako kvarta k predchádzajúcemu. **Anjeli dní v týždni tvoria tzv. kvartový kruh.** Kvartový kruh je základným zákonom pre zoradenie molových stupnic.

Ale prečo práve kvinty a kvarty? Čo znamená napríklad kvinta? Aký má tento interval duševný význam? Interval kvinty môžeme prežiť ako "hranicu medzi úzko osobným prežívaním a prežívaním objektívnejším, zameraným ku kozmu."⁷ To možno pozorovať napríklad v ľudových piesňach, že začínajú kvintou alebo intervalom presahujúcim kvintu, alebo ich obsahujú na miestach, kde sa spieva o niečom, čo presahuje osobnú zážitkovú sféru človeka, čo zasahuje do života človeka z nadosobnej sféry, zhora, ako osud, vyššia danosť, ktorá je mimo jeho vôle. Môže to byť napríklad vypuknutie vojny ("Smutné časy nastávajú, bude vojna, budeme rukovac..." – moravská zo Slovácka) alebo rozhodnutia panstva ("Na panském dvore...") a pod.

Ako ľudská duša podvedome prežíva striedanie duchov času a s nimi spojené dlhodobé zmeny spoločenských systémov, ako niečo, čo presahuje životný obzor jednotlivého človeka, s čím sa musí zmieriť, tak ľudová pieseň vospievala tieto zážitky v intervaloch nad neosobnou hranicou kvinty. Víťazný durový kvintakord zaznieva neustále na pozadí svetového pokroku. Zatiaľčo anjeli dní, ktorí sa striedajú po kvartách, vyjadrujú čosi viac osobnejšie.

V plynutí dejín sa prejavuje hudobná zákonitosť! Nech to znie akokoľvek neveriteľne, je to tak. Nejednen historik nad tým bezpochyby zdvihne obočie – tým však nezmení na tom nič, ani na jasných dôsledkoch, ktoré z toho pre historickú vedu vyplývajú: **dejepis musí dostať nové základy!** Ľudia netvoria dejiny iba sami, z ničoho, ako sa im zachce, ani nie sú žiadnym úplne chaotickým procesom, aj keď dostáva človek z nižšej perspektívy veľmi silný dojem, že to tak je; ale na pozadí dejín zaznieva jedna veľká téma, *thema mundi*, základný nápev, na ktorý ľudia so svojimi

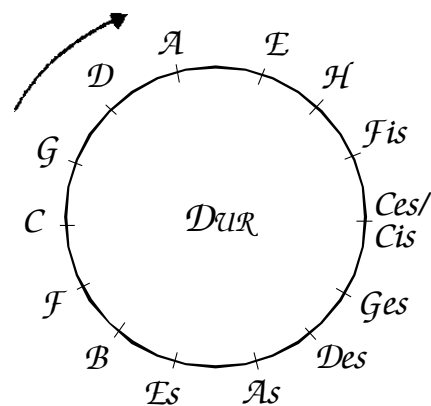
SATURN	C	ORIFIEL
JUPITER	D	ZACHARIEL
MARS	E	SAMAEL
SLNKO	F	MICHAEL
VENUŠA	G	ANAEL
MERKÚR	A	RAFAEL
MESIAC	H	GABRIEL

**NEBESKÁ LÝRA. SEDEM ARCH-
ANJELOV V SLNEČNEJ SÚSTAVE TVORÍ
NEBESKÚ LÝRU SO SIEDMIMI STRUNAMI.**

mi individuálnymi životmi a národy Zeme tvoria trilky a variácie. Ten duševný tón, ktorý sa rinie z planéty Zeme vesmírnym priestorom k iným hviezdam, by sa dal prirovnávať k speváckemu sólu, avšak na pozadí celého orchestra, ktorý má jedného Veľkého dirigenta. Dobrý spevák vloží do prednesu celú svoju individualitu, osobnosť, v žiadnom prípade však nemôže spievať ľubovoľne, bez súvisu s celým orchestrom.

Dejiny sveta sú jednou veľkolepou hudobnou symfóniou. A národy, so svojimi osudmi a vzájomnými vzťahmi zaznievajú do tejto svetovej hudby ako jednotlivé tóny, party, nástroje.

Poznanie o duchoch času je ďalšou striebornou tehličkou do toho pohľadu na svet, ktorý nás vyslobodzuje

KVINTOVÝ KRUH. 354-ROČNÍ DUCHOVIA ČASU SA STRIEDAJÚ PO KVINTÁCH.

z hypnózy mechanistického svetonázoru, z onej nešťastnej tendencie vidieť prírodu ako bezduchý stroj, a hľadať aj v spoločenskom dianí stále samé mechanizmy, a otvára naše duševné obzory pre vedecko-umelecké a morálne chápanie sveta. Príroda nie je žiaden stroj, ani naše životy nie sú výsledkom nejakého ekonomické-

ho, biologického alebo nejakého iného mechanizmu – svet vyznel zo srdca krásnych bytostí, ktoré sú živé! – a to, čo vyslovili, čo je slovom aj hudbou zároveň, sa môže odraziť v srdci človeka, pokiaľ je len nástroj jeho duše čisto naladený.

Či sa tým akademická historická veda chce zaoberať teraz, alebo si to chce nechať na neskôr, bude musieť tento poznatok o existencii duchov času rešpektovať, bude ho musieť začleniť do svojich úvah, aj keby sa kvôli tomu mala celá perspektíva, v akej sme doteraz videli dejiny, obrátiť o 180°. Nie preto, že by to isté neboli už dávno pred nami vyslovili mnohí, ako opäť Trithemius, Pytagoras a ďalší. Ale preto, že týmto cyklom článkov o duchovných dejinách sa tu v Sophii po prvý raz stalo poznáním, všeobecne platným faktom to, čo bolo doteraz len predmetom osobného mystického zážitku alebo viery.

Svetové dejiny sú jednou veľkou symfóniou, ktorá zaznieva na pozadí hudby sfér. A kto vychováva svoju dušu k vnímavosti, smie túto hudbu začuť.

¹ Bohumil Vurm: Tajné dejiny Evropy. Bohemia, Praha, 1996.

² Rudolf Steiner: Der Mensch als Zusammenklang des schaffenden, bildenden und gestaltenden Weltenwortes (Človek ako súzvuk tvorivého, budujúceho Svetového slova). Dornach, 1923.

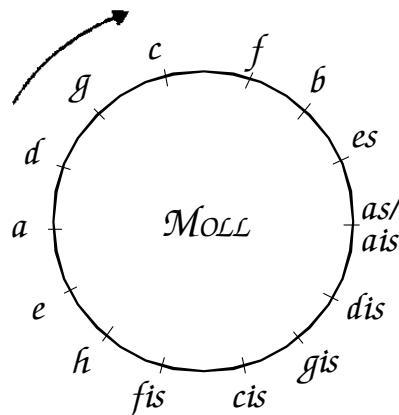
³ John R. R. Tolkien: Silmarillion. Mladá fronta, Praha, 1992.

⁴ Thomas Moore: The Planets Within. The Astrological Psychology of Marsilio Ficino. Lindisfame Press, New York, 1990.

⁵ Platón: Dialógy 2. Tatran, Bratislava, 1990.

⁶ Emil Pálež: Rytmičné rastliny a ľudské srdce. Ako rozpoznávať liečivé účinky rastlín voľným okom. Sophia 18, 1998.

⁷ Christoph Peter: Die Zauberflöte.

KVARTOVÝ KRUH. ANJELI DNÍ V TÝŽDNI SA STRIEDAJÚ PO KVARTÁCH.

Ainulindale

Hudba Ainur

John Ronald Reuel Tolkien

Bol Eru, Jediný, ktorý sa v Arde nazýval Ilúvatar; a najskôr vytvoril Ainur, Sväté, ktoré boli potomstvom jeho myšlienky, a boli s ním skôr, než bolo vytvorené čokoľvek iné. A hovoril k nim: predkladal im rôzne hudobné témy a oni pred ním spievali a on bol rád. Dlhو však spievali každý sám alebo len niekoľkí pospolu, zatiaľ čo ostatní načúvali; každý totiž chápal len časť Ilúvatarovej mysle, z ktorej vzišiel, a v porozumení bratom rástli len pomaly. Avšak tým, ako načúvali, dochádzalo k stále hlbšiemu porozumeniu a pribúdalo jednohlasnosti a súzvuku.

A stalo sa, že Ilúvatar zvolal všetky Ainur a vyjaval im mocnú tému, rozvinul pred nimi veci väčšie a podivuhodnejšie, než zjavil doposiaľ; a sláva počiatku tejto témy a nádhera jej konca Ainur ohromila, takže sa sklonili pred Ilúvatarom a mlčali.

Potom Ilúvatar povedal: "Chcem, aby ste teraz na tému, ktorú som vám vyjaval, v súzvuku spolu hrali Veľkú hudbu. A pretože som vás roznietil Nehynúcim plameňom, ukážete svoje sily v tom, ako túto tému skrášlite: každý svojimi vlastnými myšlienkami a nápadmi, ak budete chcieť. Ja však budem sedieť a načúvať a budem rád, že prostredníctvom vás precitla v piesni veľká krása."

Potom začali hlasy Ainur, podobné harfám a lutnám, píšťalám a trúbkam, violám a organom a podobné nespočetným zborom spievajúcimi slovami stváňovať Ilúvatarovu tému

do veľkej hudby; a vzlietol zvuk nekonečných, premenlivých melódií utkaný do súzvuku, ktorý v hĺbkach i výškach prekračoval hranice počuteľnosti, a Ilúvatarove príbytky sa naplnili, až pretekali, a hudba a ozvena hudby vychádzali do Prázdna a ono už nebolo prázdne. Už nikdy nehrali Ainur hudbu podobnú tejto hudbe, hoci sa hovorí, že ešte väčšiu budú hrať pred Ilúvatarom zbory Ainur a Ilúvatarových detí, až skončia dni. Potom bude Ilúvatarova téma hraná správne, a len čo bude prednesená, stane sa Bytím, pretože vtedy všetci plne porozumejú jeho zámeru vo svojom parte a každý spozná porozumenie každého a Ilúvatar dá ich myšlienkam tajný oheň, pretože sa mu to bude páčiť.

Teraz však Ilúvatar sedel a načúval a dlho sa mu to zdalo dobré, pretože hudba nemala chybu. No ako sa hudba rozvíjala, vstúpilo Melkorovi do srdca, že do nej vpletie látku svojich vlastných predstáv, ktorá neladila s Ilúvatarovou témou; snažil sa v nej totiž zväčšiť moc a slávu partu, ktorý mu bol pridelený. Melkorovi boli spomedzi Ainur dané najväčšie dary moci a poznania, a mal podiel na všetkých daroch svojich bratov. Často chodieval sám do prázdnych priestorov hľadať Nehynúci plameň; zahorel totiž túžbou uviesť do Bytia vlastné veci; zdalo sa mu, že Ilúvatar o Prázdne vôbec neuvažuje, a nemal trpezlivosť s jeho prázdnotou. Oheň však nenašiel, pretože ten je u Ilúvataru. Osamote však začal pestovať vlastné myšlienky, nepodobné myšlienkam jeho bratov.

Niektoré z týchto myšlienok teraz vplietal do svojej hudby, a razom okolo neho vznikol nelad a mnohí, čo spievali blízko neho, prepadli sklúčenosti, ich myšlienky sa narušili a ich hudba zakolísala; niektorí však začali ladiť svoju hudbu skôr podľa neho, než podľa myšlienky, ktorú mali prv. Potom sa Melkorov nelad šíril stále ďalej a melódie, ktoré bolo predtým počuť, sa topili v mori búrlivých zvukov. Ilúvatar však sedel a načúval, až sa zdalo, že okolo jeho trónu zúri

búrka, ako keď temné vody spolu bojujú v nekonečnej zlobe, ktorá sa nechce upokojiť.

Tu Ilúvatar vstal a Ainur si všimli, že sa usmieva; zodvihol ľavú ruku a uprostred búrky započala nová téma, podobná, a predsa nepodobná predchádzajúcej téme, a naberala silu a mala novú krásu. Ale Melkorov nelad sa s rykotom zdvihol a zápolil s ňou, a opäť tu bola vojna zvukov, divokejšia než predtým, až boli mnohé Ainur zarazené, prestali spievať a Melkor získal nadvládu. Potom Ilúvatar opäť vstal a Ainur si všimli, že jeho tvár je prísna; zodvihol pravú ruku, a hľa: uprostred zmätku vyrástla tretia téma, a nepodobala sa ostatným. Sprvu sa totiž zdala tichá a sladká, len čereenie jemných zvukov v krehkých melódiách; nedala sa však potlačiť a naberala silu a hĺbku. A nakoniec sa zdalo, že pred Ilúvatarovým stolcom súčasne postupujú dve hudby a sú v naprostom rozpore. Jedna bola hlboká, šira a krásna, ale pomalá a prestúpená nezmerným žiaľom, z ktorého hlavne pochádzala jej krása. Druhá teraz dosiahla vlastnú jednotu, bola však hlučná a márna a nekonečne sa opakovala; bolo v nej málo súzvuku, ale skôr vtieravý jednohlas, ako keď množstvo trúb ryčí pár tónov. A pokúšala sa utopiť tú prvú divokosťou svojho hlasu, ale zdalo sa, že táto predjíma jej najvíťazoslávnejšie tóny a vplietla ich do svojho slávnostného vzorca.

Uprostred tohoto sváru, ktorým sa otriasali Ilúvatarove siene a chvenie sa rozbiehalo do doposiaľ nepohnutých tíšín, vstal Ilúvatar po tretí raz a na jeho tvár bolo strašné pozrieť. Tu zodvihol obe ruky a jediným akordom, hlbším ako Priepasť, vyšším než Obloha, prenikavým ako svetlo Ilúvatarovho oka, Hudba skončila.

Potom Ilúvatar prehovoril a povedal: “Mocní sú Ainur a najmocnejší medzi nimi je Melkor, ale aby on a všetci Ainur vedeli, že som Ilúvatar, to všetko, čo ste spievali, ukážem, aby ste videli, čo ste učinili. A ty, Melkor, uvidíš, že nemožno hrať žiadnu tému, ktorá nemá svoj najhlbší zdroj vo Mne, a že nikto nemôže zmeniť hudbu Mne navzdory. Lebo ten, kto sa o to pokúsi, sa ukáže len ako Môj nástroj na vytvorenie ešte podivuhodnejších vecí, aké si sám vôbec nepredstavoval.”

Tu dostali Ainur strach a zatiaľ nechápali slová, ktoré im boli povedané; Melkor bol zahanbený, a z toho v ňom vznikol tajný hnev. Ilúvatar však povstal v nádhere a vyšiel z ľubezných končín, ktoré vytvoril pre Ainur, a Ainur ho nasledovali.

Ale keď prišli do Prázdna, Ilúvatar im povedal: “Hľa, vaša Hudba!” a ukázal im vidinu – dal im zrak tam, kde bol predtým len sluch; a uvideli pred sebou zviditeľnený nový Svet, a ten bol zaokrúhlený v Prázdne a tkvel v ňom, ale nebol z neho. A ako sa dívali a žasli, tento Svet začal odvíjať svoju históriu a zdalo sa im, že žije a rastie. A keď Ainur nejakú chvíľu hľadeli a mlčali, Ilúvatar opäť povedal: “Hľa, vaša Hudba! To je váš spev a každý z vás v útvare, ktorý vám predkladám, nájde obsiahnuté všetko, čo akoby vymyslel alebo doplnil sám. A ty, Melkor, objavíš všetky svoje tajné myšlienky a postrehneš, že sú len časťou celku a prispievajú k jeho sláve.”

Anjeli spievali nebeské chválospevy, ktoré uchvátili moje srdce. Nebo akoby samo kontemplovalo nad veľkou obeťou.

Sv. Brigita

Letné stretnutie spolupracovníkov Sophie

Milí priatelia,

v dňoch 17. – 20. júna 1998 usporiadame v penzióne Biele vody v Hriňovej pri Detve stretnutie, na ktoré Vás srdečne pozývame.

Toto stretnutie nie je chápané ako “kurz”; účastník nemá nárok na žiaden “kurzový program” – preto ani neplatí žiadne “kurzové” prednášajúce, ale len svoju stravu, ubytovanie a organizačné náklady – ale má byť priateľským stretnutím ľudí, ktorých spája spoločný cieľ v Duchu. Je určené pre tých, čo sú rozhodnutí aktívne sa podieľať na cieľoch, ktoré sme si v Sophii vytýčili; a jeho zmyslom je umožniť, aby sa títo ľudia smeli stretnúť navzájom a s vydavateľmi tohto časopisu a nadviazať osobné kontakty. Na stretnutí sú vítaní tak tí, ktorých už osobne poznáme, ako aj tí, s ktorými sa ešte nepoznáme, ale sú našimi čitateľmi a majú vôľu zapojiť sa do toho, čo robíme. V takom prípade nech sa prihlásia listom, v ktorom sa sami predstavujú; alebo cez osobné doporučenie priateľov, ktorí s nami spolupracujú už dlhší čas. **Uzavierka prihlášok je 3. júna 1999.**

Počas troch dní v prírode, v lese a pri ohni sa pokúsime – v duchu Sokratových dialógov – priblížiť k posvätným tajomstvám Zeme a kozmu; a vychádzajúc z múdrosti po veky inšpirovanej zasvätencom sa pokúsime vybudovať mosty až k tomu, ako a čo konať v súčasnej spoločenskej situácii, aby to bolo plodné nie len z krátkozrakého hľadiska osobného a skupinového egoizmu, ale z hľadiska svetových cieľov vyslovovaných vyššími bytosťami do budúcnosti. Toto stretnutie má prispieť k zvýšeniu vnútornej istoty a jasnosti každého z nás; a priateľstvá tu nadviazané majú byť tehličkou do základov novej kultúry, kultúry založenej na pravdivších hodnotách, ktorá – bez akejkoľvek nadnesenosti – musí a má prísť, pretože je potrebná.

Tešiac sa na stretnutie s Vami

redakcia

Filozof Diogenes jedával na večeru šošovicu.

Uvidel ho filozof Aristipus, ktorý žil komfortne za cenu podlizovania sa kráľovi.

Aristipus sa obrátil na neho:

“Keby si sa naučil byť podriadený kráľovi, nemusel by si jedávať tú biednu šošovicu.”

Na to Diogenes odpovedal:

“Keby si sa bol naučil jesť šošovicu, nemusel by si sa líškať kráľovi.”

Anthony de Mello

Ako si objednať Sophiu

Časopis *Sophia* i knihy z vydavateľstva *Sophia* sa objednávajú prostredníctvom *poštovej poukážky typu C*. Na prednú stranu poukážky vypíšete sumu, ktorú posielate a na zadnú stranu, do kolónky *správa pre prijímateľa* napíšete, za čo túto sumu platíte.

Na Slovensku platte poštovou poukážkou typu C na adresu: *Sophia, P. O. Box 47, 830 03 Bratislava 33. Predplatné* je 50.- Sk za číslo, 200.-Sk na rok.

V Čechách poštovou poukážkou typu C na adresu: *Sophia, P. O. Box 185, 690 02 Břeclav 2. Predplatné* je 50.- Kč + 16 Kč poštovné za číslo, t.j. 264.- Kč na rok.

Zo starších čísel je možné si objednať ešte čísla 1, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 v cene 50.- Sk (50.- Kč + 16.- Kč pošt.) za číslo.

Oznamovaná *dotlač čísla 5* sa neuskutoční, pretože z potrebných 500 záujemcov sa prihlásilo len 140.

Tým, ktorí si dotlač predplatili, pripravíme 50.- Skk predplatnému na budúce číslo.

Knihy, ktoré od nás môžete dostať:

✠ *Rudolf Steiner: Tajné učení Rosikrucianů. 199/209 Sk/Kč;*

✠ *Rudolf Steiner: Základy esoteriky. 225 Sk/Kč*

V Bratislave dostanete Sophiu a knihy z nášho vydavateľstva kúpiť na dvoch nových miestach: v knižkupectve Svetozor (bývalá Luxorka) na Štúrovej 3 a v knižkupectve LaREDUTA na Palackého 2.

Sophia

P.O.Box 151, 810 00
Bratislava 1 * Vy-
dáva: Vydavateľstvo
Sophia * Šéfredak-
tor: RNDr. Emil Pá-
leš, CSc. * Redakčný kolektív: RNDr.

Erich Šašinka, Mgr. *Peter Marman*,
Zdena Djuračková * Redaktorka vo
Viedni: *Sylvia Micolajová* * Redak-
tor v Čechách: Ing. *Karel Funk* *
Grafická úprava: *Zdislava Sýkorová*
* Výtvarníčky: Mgr. *Zdislava Sýko-
rová*, *Viera Nagyová*, *Monika Kabe-
leová* * **Redakcia:** Hattalova 12A,
831 03 Bratislava, tel: 44452033, uto-
rok a štvrtok 10.⁰⁰-15.⁰⁰ * objednáv-
ky na predplatné časopisu (vrátane
starších čísel) vybavuje redakcia
* správa nadácie: RNDr. *Jitka Te-
reková* * Čestný člen redakcie: jeho
excelencia *Karan Singh*, maharadža z
Džammu a Kašmíru * Tlač: *FIDAT*
* Vychádza približne 4-krát do ro-
ka * Náklad: 2500 ks * Cena jedné-
ho výtlačku: 50.- Sk/Kč * Ročné
predplatné: 200.- Sk/260 Kč (vrátane
poštovného) * Rozširujú súkromné
kolportérske siete a knižkupectvá
* Registračné číslo: MK SR 659/92
* email: nadacia@sophia.sk * Inter-
net: <http://www.sophia.sk/>

Bankové spojenie: **Nadácia Sophia**,
Čs. obchodná banka, Lehockého 3,
812 25 Bratislava; č. ú.: 202113003/
7500. Zo zahraničia: Acc. No.: 02-
11300000/7500, Swift: CEKOSKBX

☞ Prvá strana obálky: Edmund
Blair Leighton: *Stitching the Standard*
(*Ťyšvajúce zástavu*) ☞ Štvrtá strana
obálky: Ted Nasmith: *Departure at*
the Grey Havens (Rozlúčka v prístave
za súmraku) ☞ Kresby: na strane 3,
15, 23, 31, 47, 51 : Zdislava Sýkorová
☞ 9, 10, 12, 17, 20 : Viera Nagyová
☞ 16 : Monika Kabeleová ☞
Gotické a secesné ornamente a ini-
ciály od starých autorov

V budúcich číslach:
Michaelovo mystérium

Antropozofia a
náboženstvo

Kedy sa vteluje duša?
K problému prerušenia
tehotenstva

K strane 30: Čas arhanjela Rafaela

*Není pro mne taková láska, která nezná omezení, která jako pěnívé
vino roztrhne nádobu a rozlije se.*

*Pošli mi lásku, která je chladná a čistá jako tvůj déšť, který nese
požehnání vyprahlé zemi a plní domácí hliněné džbány.*

*Pošli mi lásku, která by prosákla do nitra bytosti a odtud stoupala jako
neviditelná míza košatým stromem života, rodící květy a plody.*

Pošli mi lásku, která plností míru zachovává poklid srdce.

Rabindranáth Thákur